

Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki
RAPORT ROCZNY

2018

Maria Anto

—
Radość nowych konstrukcji. [Po]wojenne utopie Mariana Bogusza

—
Andrzej Polukord. Historia wyrwanego serca [MPZ]

—
Sarkis. Tęcza anioła

—
Janusz Łukowicz. Praplama [MPZ]

—
A View from V4. Kolekcja Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki w Brukseli
[Art Thema Gallery, Bruksela]

—
Przyszłość będzie inna. Wizje i praktyki modernizacji społecznych po roku 1918

—
Dzikość serca. Portret i autoportret w Polsce po 1989 roku

—
Wszystko widzę jako sztukę. Wystawa dla dzieci

—
Anna Panek, Won Seoung Won. Niespodziewane spotkanie [MPZ]

—
Przestrzeń niewysłowiona. Jerzy Sołtan — Lech Tomaszewski — Andrzej Jan Wróblewski

—
Mateusz Dąbrowski. Caterpillar [MPZ]

Amplifikacja natury [16 Międzynarodowa Wystawa Architektury w Wenecji]

—
Koji Kamoji. Cisza i wola życia

—
Plac Małachowskiego 3

—
Klasyki współczesności. Malarstwo z kolekcji Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki [Pałac w Radziejowicach]

—
Tango na 16 metrach kwadratowych

—
Marta Węglińska. Upadek. Grawitacja [MPZ]

—
Dziary. Maurycy Gomulicki

—
Co po Cybisie?

—
Marcin Chomicki. Częstki elementarne [MPZ]

—
Larisa Crunțeanu. Aria mineralia [MPZ]

—
„Bardzo różnie i bardzo dobrze”. Grafiki z kolekcji Zachęty

—
Bogna Burska. Bunt Głuchych

—
Anna Bella Geiger. Mapy pod niebem Rio de Janeiro

—
Agata Borowa. Czy to jest namalowane?

Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki

RAPORT ROCZNY

2018

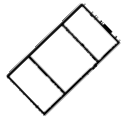
Warszawa 2019

SPIS TREŚCI

PLAC MAŁACHOWSKIEGO	4
STRUKTURA GALERII	8
Dyrekcja i pracownicy Zachęty w 2018 roku	
WYSTAWY	10
FREKWENCJA NA WYSTAWACH	93
POZOSTAŁE WYDARZENIA	94
PRASA	98
DZIAŁALNOŚĆ	114
Kolekcja	
Dokumentacja i biblioteka	
Edukacja	
Dostępność	
Działania na rzecz publiczności	
Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych	
Wydawnictwa	
Księgarnia Artystyczna	
Inwestycje	
OSIĄGNIĘCIA ZESPOŁU ZACHĘTY	130
PRZYCHODY	135
PARTNERZY I SPONSORZY	136

Plac Małachowskiego

1970

1910

1977

1978

1990

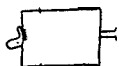
1991

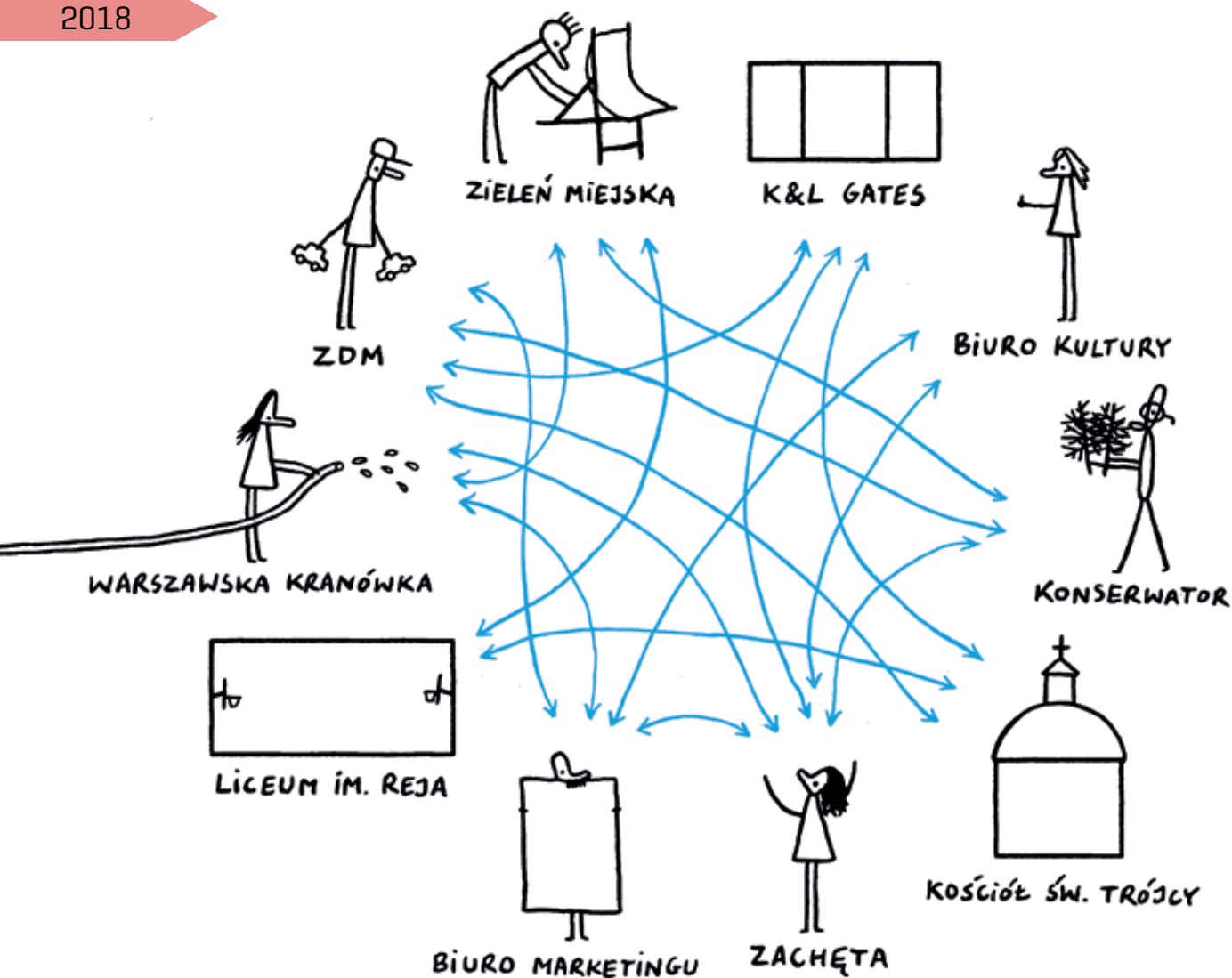

1993

1997

Plac Małachowskiego po raz pierwszy od ponad stu lat przestał być parkingiem — został zamknięty dla samochodów i udostępniony warszawiakom i turystom, stając się miejscem przyjaznym wszystkim. Było to możliwe dzięki współpracy Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki, Zarządu Dróg Miejskich oraz wielu miejskich urzędników i koalicjantów-sąsiadów. Sukces letniej interdyscyplinarnej wystawy *Plac Małachowskiego 3* sprawił, że plac pozostaje otwarty dla pieszych i rowerzystów.

Jacke Świdziński, Magdalena Komornicka

2018: fot. Weronika Wysocka

2019...

STRUKTURA GALERII

Dyrekcja i pracownicy Zachęty w 2018 roku

DYREKTOR

Hanna Wróblewska

ZASTĘPCA DYREKTORA

Olga Wysocka

PEŁNOMOCNIK DYREKTORA DS. NAUKOWYCH

dr hab. Gabriela Świtek

MIEJSCE PROJEKTÓW ZACHĘTY

Magda Kardasz

ZESPÓŁ KURATORÓW

Maria Brewińska

Michał Jachuła

Magda Kardasz

Katarzyna Kołodziej-Podsiadło

Magdalena Komornicka

Joanna Kordjak

Michał Kubiak [od 1.10]

Julia Leopold

DZIAŁ ZBIORÓW I INWENTARZY

Małgorzata Bogdańska-Krzyżanek — kierownik

Joanna Egit-Pużyńska

Maria Świerżewska

Joanna Waśko

DZIAŁ EDUKACJI

Zofia Dubowska — kierownik

Karolina Iwańczyk

Stanisław Welbel

Anna Zdzieborska

DZIAŁ WYDAWNICTW

Dorota Karaszewska — kierownik

Małgorzata Jurkiewicz

Krzysztof Łukawski

Jolanta Pieńkos

Maciej Sikorzak

DZIAŁ DOKUMENTACJI I BIBLIOTEKA

Gabriela Świtek — kierownik

Małgorzata Mach

Sebastian Madejski

Inez Piechucka

Karolina Vyšata

Karolina Zychowicz

ZESPÓŁ PROMOCJI I KOMUNIKACJI

Marta Miś — koordynator prac zespołu [od 1.09]

Zofia Ledzion

Zofia Sikorska

Katarzyna Winter [do 30.06]

Aleksandra Zientecka

RZECZNIK PRASOWY

Olga Gawerska

KSIĘGARNIA ARTYSTYCZNA

Marta Dąbrowska — kierownik

Małgorzata Jakubczak

Ewa Majsterek

DZIAŁ REALIZACJI WYSTAW

GRUPA MONTAŻOWA I STOLARNIA

Anna Muszyńska — kierownik

Marek Janczewski

Krystyna Sielska

Andrzej Bialik

Dariusz Bochenek

Remigiusz Olszewski

DZIAŁ MULTIMEDIÓW

Aleksander Turski — kierownik

Krzysztof Boguszewski

Janusz Dębowski

Przemysław Szczecina

ZESPÓŁ DS. PROGRAMÓW OPERACYJNYCH

Lilianna Krause — koordynator prac zespołu
Aleksandra Arcimowicz
Barbara Barańska

DZIAŁ FINANSOWO-KSIĘGOWY

Danuta Skorupska — główna księgowa
Bożena Artyniew
Katarzyna Pałyska
Iwona Staszewska
Iwona Sobolewski

DZIAŁ ADMINISTRACJI

Monika Popiołek — kierownik działu
Krzysztof Barański
Roman Barański
Jarosław Fik
Michał Lemańczyk

SEKRETARIAT

Monika Piesio
Joanna Waśko — specjalista ds. obsługi
Pawilonu Polskiego w Wenecji

KANCELARIA

Zdzisława Krajewska

DZIAŁ KADR

Natalia Kęsoń

ZAMÓWIENIA PUBLICZNE

Anna Sokólska

Stała współpraca

KOORDYNATOR DOSTĘPNOŚCI ZACHĘTY

Paulina Celińska

MIEJSCE PROJEKTÓW ZACHĘTY

Julia Harasimowicz

DZIAŁ EDUKACJI

Marta Artyfikiewicz
Barbara Dąbrowska
Joanna Falkowska-Kaczor
Paweł Freus
Zofia Hejke
Sara Herczyńska

Alicja Korpysz
Maria Kosińska
Daniel Kotowski
Marcin Matuszewski
Monika Murawska
Kamil Niedziałek
Magdalena Olasińska
Anna Owsiany
Dagmara Rusinek-Smaga
Dagna Sadkowska
Mateusz Salwa
Piotr Schollenberger
Maria Szczycińska
Agnieszka Szostakiewicz
Zuzanna Zasacka

ZESPÓŁ PROMOCJI I KOMUNIKACJI

Michalina Musielik

ZESPÓŁ PIERWSZEGO KONTAKTU

Iwona Burzyńska, Magdalena Citko, Edyta Gołębiowska,
Anna Hynowska, Antoni Lisowski, Alicja Malicka,
Marta Matysiak, Jenka Minh, Joanna Ogińska, Filip Peringer,
Julia Piniewicz, Weronika Rygiel, Jakub Stopka-Brzyskowy,
Konrad Szostak, Anna Szustak, Agnieszka Tarasiewicz,
Julia Wróblewska, Alicja Zalewska

SEKRETARIAT

Aleksandra Szklarczyk

KSIĘGARNIA

Natalia Gawryś
Ignacy Krzemień
Agnieszka Kwiatkowska
Marcin Matuszewski

DZIAŁ ADMINISTRACJI

Ryszard Bownik
Teresa Mokrzycka

OBSŁUGA PRAWNA

PSK Podwapińska, Szczęsna-Krajewska
i Partnerzy Adwokaci spółka partnerska

WYSTAWY

6.11.17–4.02.18	María Anto	12
6.11.17–4.02.18	Radość nowych konstrukcji. [Po]wojenne utopie Mariana Bogusza	14
10.11.17–7.01.18	Andrej Polukord. Historia wyrwanego serca [MPZ]	16
27.11.17–18.02.18	Sarkis. Tęcza anioła	18
15.12.17–11.02.18	Anna Ostoya	22
15.01–11.03	Janusz Łukowicz. Praplama [MPZ]	24
20.02–19.03	A View from V4. Kolekcja Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki w Brukseli [Art Thema Gallery, Bruksela]	26
23.02–27.05	Przyszłość będzie inna. Wizje i praktyki modernizacji społecznych po roku 1918	28
2.03–6.05	Dzikość serca. Portret i autoportret w Polsce po 1989 roku	34
10.03–3.06	Wszystko widzę jako sztukę. Wystawa dla dzieci	36
16.03–20.05	Anna Panek, Won Seoung Won. Niespodziewane spotkanie [MPZ]	38
21.05–5.08	Przestrzeń niewysłowiona. Jerzy Sołtan — Lech Tomaszewski — Andrzej Jan Wróblewski	40
25.05–22.07	Mateusz Dąbrowski. Caterpillar [MPZ]	44
26.05–25.11	Amplifikacja natury [16 Międzynarodowa Wystawa Architektury w Wenecji]	46
15.06–26.08	Koji Kamoji. Cisza i wola życia	50
18.06–30.09	Plac Małachowskiego 3	54
30.06–30.09	Klasyki współczesności. Malarstwo z kolekcji Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki [Pałac w Radziejowicach]	60
13.07–14.10	Tango na 16 metrach kwadratowych	62
27.07–23.09	Marta Węglińska. Upadek. Grawitacja [MPZ]	66
20.08–28.10	Dziary. Maurycy Gomulicki	68
14.09–16.02	Co po Cybisie?	70
28.09–14.10	Marcin Chomicki. Częstki elementarne [MPZ]	74
19.10–2.12	Larisa Crunțeanu. Aria mineralia [MPZ]	76
9.11.18–20.01.19	„Bardzo różnie i bardzo dobrze”. Grafiki z kolekcji Zachęty	78
9.11.18–20.01.19	Bogna Burska. Bunt Głuchych	82
7.12.18–24.02.19	Anna Bella Geiger. Mapy pod niebem Rio de Janeiro	86
14.12.18–10.02.19	Agata Borowa. Czy to jest namalowane? [MPZ]	90

I piętro

- biblioteka
- Księgarnia Artystyczna
- kąciak matki i dziecka
- kąciak wyciszenia
- kasa biletowa
- informacja
- winda
- sala warsztatowa
- szatnia
- toalety
- toaleta dla osób z niepełnosprawnością ruchową
- udogodnienia dla osób z niepełnosprawnością ruchową

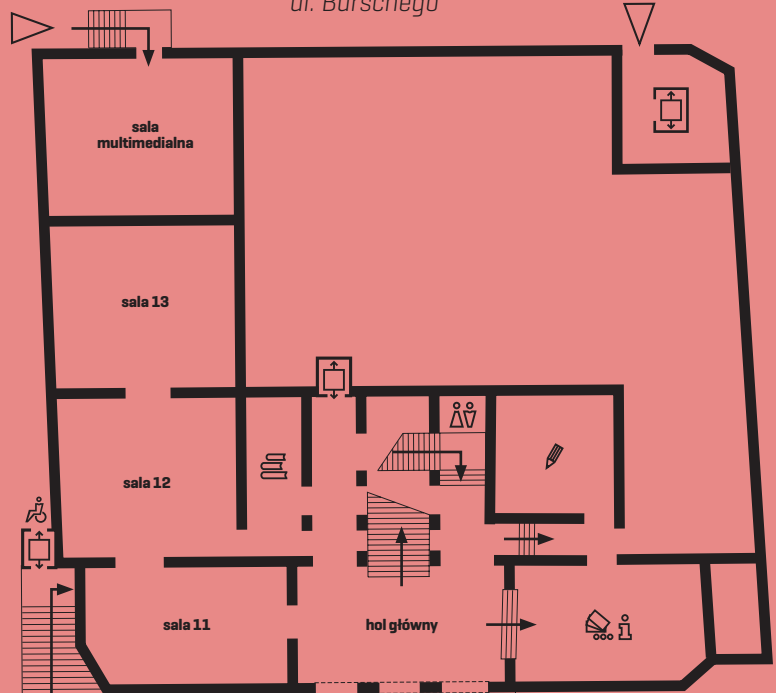

parter

wejście do sali multimedialnej

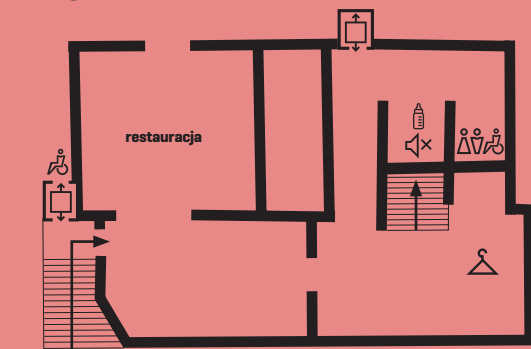
ul. Burszego

wejście do biur

ul. Królewska

podziemia

wejście południowe

plac Małachowskiego

wejście południowe

wejście główne

plac Małachowskiego

6.11.17
–4.02.18

Maria Anto

kurator: **Michał Jachuła**
współpraca: **Katarzyna Kołodziej-Podsiadło**
projekt ekspozycji: **Paulina Tyro-Niezgoda**
realizacja: **Krystyna Sielska i zespół**
identyfikacja wizualna: **Full Metal Jacket**
program towarzyszący: **Zofia Dubowska**
program filmowy: **Stanisław Welbel**

KSIĄŻKA
pod redakcją Michała Jachuły
teksty: **Michał Jachuła, Marcin Lachowski, Magdalena Ujma, Agnieszka Maria Wasieczko, Karolina Zychowicz**
rozmowy: **Michał Jachuły z Zuzanną Janin, Marty Kowalewskiej z Olgą Wolniak, Marty Kowalewskiej z Piotrem Nowickim**
projekt graficzny: **Honza Zamojski, szaransky.biz**
redakcja: **Małgorzata Jurkiewicz**
wersja językowa **polska**

Wystawa Marii Anto w Zachęcie była pierwszym tak obszernym przeglądem dzieł malarki od jej śmierci w 2007 roku. Koncentrowała się na twórczości z lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku. Złożyło się na nią około 60 obrazów (portretów indywidualnych i zbiorowych, przedstawień zwierząt, scen alegorycznych i krajobrazów) oraz rysunki i wybór archiwaliów.

Pracom artystki wpisującym w tradycję surrealizmu — malarstwa metaforycznego, sztuki naiwnej czy fantastyki o charakterze baśniowym — zawsze towarzyszy tajemnica i atmosfera niesamowitości. Jako profesjonalna malarka już na początku swojej pracy twórczej świadomie czerpała z dorobku sztuki naiwnej. W równym stopniu ignorowała aktualne tendencje artystyczne, jak i zasady realistycznego obrazowania. Poświęciła się figuracji będącej spletem wyobraźni, wspomnień i spraw zaczerpniętych z życia. Z dzisiejszej perspektywy twórczość Anto z jej najważniejszego, dojrzałego okresu wydaje się być wyjątkowo oryginalna i osobna. Artystka pozostawiła ogromny dorobek nacechowany niekwestionowanym indywidualizmem malarskim.

Wystawa i towarzysząca jej publikacja odkryły na nowo nie tylko twórczość Marii Anto, ale również przybliżyły zagadnienia związane z praktyką artystyczną kobiety-malarki, która przez kilka dekad z sukcesem funkcjonowała w środowisku zdominowanym przez mężczyzn.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

10 stycznia *Sztuka dostępna. Spotkanie dla osób niewidomych.*
Prowadzenie: **Marta Artyfikiewicz** i **Marcin Matuszewski**

14 stycznia *Warsztaty rodzinne Nibylandia.*
Prowadzenie: **Agnieszka Szostakiewicz**

23 stycznia *Twórczość radosna, albo co po artystach w czasach marnych.*
Spotkanie na wystawie z **Ewą Toniał**

1 lutego *Malarka. Malarki. Malarstwa.*
Oprowadzanie **Zuzanny Janin** i panel dyskusyjny. Uczestniczki: **Agnieszka Brzeżańska, Dorota Podlaska, Olga Wolniak, Zuza Ziółkowska-Hercberg.**
Prowadzenie: **Anna Sańczuk**

4 lutego *Finisażowe oprowadzanie:*
Maria Szczycińska

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

5 stycznia, 2 lutego *Sztuka w mieście.*
Prowadzenie: **Marta Artyfikiewicz** i **Sara Herczyńska**

19 stycznia *Krajobraz z wojną w tle.*
Prowadzenie: **Marcin Matuszewski**

Od lewej: Odważna leniwca, 1966, olej, płótno; Poczta II, 1972, olej, płótno. Fot. Marek Krzyżanek

Portret samochodu, 1972, olej, płótno. Fot. Marek Krzyżanek

6.11.17
–4.02.18

Radość nowych konstrukcji. (Po)wojenne utopie Mariana Bogusza

kuratorka: **Joanna Kordjak**
współpraca: **Julia Leopold**
projekt ekspozycji: **Paulina Tyro-Niezgoda**
realizacja: **Marek Janczewski i zespół**
identyfikacja wizualna: **Jakub de Barbaro**
program towarzyszący: **Stanisław Welbel**

KSIĄŻKA
pod redakcją Joanny Kordjak
teksty: **Joanna Kordjak, Magdalena Nowak, Agata Pietrasik, Konrad Schiller**
projekt graficzny: **Jakub de Barbaro**
redakcja: **Jolanta Pierikos**
wersja językowa **polska**

Wystawa przypominała Mariana Bogusza, jedną z najważniejszych i najbarwniejszych postaci polskiej sceny artystycznej po II wojnie światowej — malarza, rzeźbiarza, projektanta, scenografa (twórcę zarówno scenografii teatralnych, jak i aranżacji wystaw), współorganizatora takich wydarzeń jak Plenery w Osiekach (od 1963) czy Biennale Form Przestrzennych w Elblągu (1965). Jego siła oddziaływania na polskie życie artystyczne polegała przede wszystkim na umiejętności aktywizowania i łączenia różnych środowisk poprzez powoływane do życia kluby, galerie (Klub Młodych Artystów i Naukowców czy Galeria Krzywego Koła), inicjowane wystawy, a począwszy od lat sześćdziesiątych — liczne ogólnopolskie imprezy artystyczne, jak plenery i sympozja.

Wystawa w niewielkim stopniu prezentowała dorobek malarski artysty, koncentrując się przede wszystkim na pozamalarskich obszarach jego aktywności. Punktem wyjścia dla jej narracji był zrekonstruowany projekt Międzynarodowego Osiedla Artystów opracowany przez Bogusza w obozie w Mauthausen. W modernistycznych wizjach architektonicznych osiedla-pomnika mającego powstać na zgliszczach nazistowskiego obozu nakreślił on pewien model nowoczesności, do jakiego odwoływał się w całej swojej aktywności na polu sztuki. Model ten, zakorzeniony w przedwojennej awangardzie oraz zgodny z ideą kolektywnej twórczości pozbawionej elementu rywalizacji, zakładał współistnienie różnych dziedzin sztuki, a także jej integrację z nauką i techniką. Ważnym elementem postawy artysty stała się utopijna wiara w realne oddziaływanie sztuki i jej udział w przemianach społecznych, poprzez estetyczne kształtowanie otoczenia człowieka. Zmiana organizacji przestrzeni miała wpływać w założeniu Bogusza na relacje międzyludzkie, a przez to na zmianę stosunków społecznych. Wspólna dla wszystkich jego inicjatyw chęć oddziaływania na życie społeczne łączyła się z tak ważną dla niego ideą demokratyzacji dostępu do sztuki współczesnej i edukacji estetycznej.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

12 stycznia Spotkanie z cyklu *Pa-trzeń/zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy*. Prowadzenie: Barbara Dąbrowska i Maria Kosińska

18 stycznia Spotkanie z cyklu *Zachęta miga!* Prowadzenie w polskim języku migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski foniczny: Joanna Ciesielska

21 stycznia Warsztaty rodzinne *Utopia*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

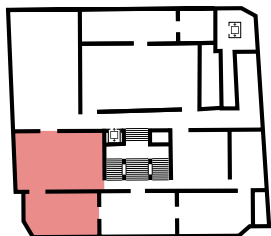
30 stycznia *Barbican*. Przegląd filmów dokumentalnych i spotkanie z Joe Gilbertem. Prowadzenie: Stanisław Welbel

4 lutego Finisażowe oprowadzanie: Maria Szczycińska

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

5 stycznia, 2 lutego *Sztuka w mieście*. Prowadzenie: Marta Artyfikiewicz i Sara Herczyńska

19 stycznia *Krajobraz z wojną w tle*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

Fot. Marek Krzyżanek

Fot. Marek Krzyżanek

10.11.17
–7.01.18

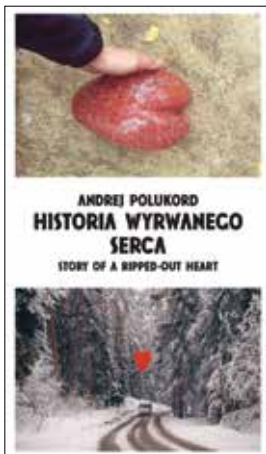
Andrej Polukord. Historia wyrwanego serca

kuratorka: **Magda Kardasz**

współpraca: **Julia Harasimowicz**

projekt ekspozycji: **Andrej Polukord, Magda Kardasz**

realizacja: **Anna Muszyńska i zespół**

FOLDER
tekst: **Magda Kardasz**
według projektu graficznego
Jakuba Jezierskiego
wersja językowa polsko-angielska
tłumaczenie: **Aleksandra Piasecka**

Andrej Polukord prowadzi swoje działania artystyczne przeważnie w plenerze, choć jego niektóre akcje wykorzystują architekturę i miejską infrastrukturę. Artysta urodzony i wychowany w Wilnie, studiował w Wiedniu, obecnie krąży między tymi miastami. Pomysł wystawy w przestrzeni Miejsca Projektów Zachęty zrodził się po pobycie studyjnym artysty w Warszawie, w wyniku przemyśleń nad miejscami, do których przynależy. Czy zakochanie się w nowych miejscach, do których prowadzą nas koleje losu, jest rodzajem zdrady? Sam autor nie unika określeń z romantycznego słownika. Taki właśnie był tytuł wystawy, a forma serca stała się motywem przewodnim projektu. Motyw serca pojawił się już wcześniej w jego twórczości, w obrazie z serii *Obiekty leśne*. Wielkoformatowe zdjęcie i film dokumentujące ten projekt pokazane zostały na parterze MPZ. Obok nich znalazły się rysunki i obiekty (efemeryczne rzeźby) rozwijające ten wątek. Część przedstawiająca wcześniejsze wystawy artysty prezentowana była w podziemiu galerii. Przybrała ona formę totalnego komiksu, gdzie dokumentację poszczególnych prac łączyły odręczne autorskie podpisy i rysunki na ścianie. Nowe prace i wernisazowe działania Andreja Polukorda pod względem ekspozycyjnym wpisały się w ciekawy sposób w nieregularną przestrzeń MPZ, ujawniając jej ukryte zakamarki.

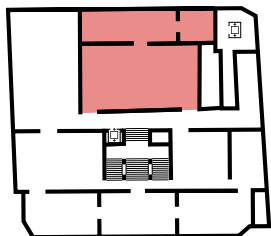
27.11.17
–18.02.18

Sarkis. Tęcza anioła

kuratorzy: **Sarkis, Hanna Wróblewska**
współpraca: **Julia Leopold**
projekt ekspozycji: **Sarkis**
realizacja: **Anna Muszyńska i zespół**
identyfikacja wizualna: **Dorota Karaszewska, Maciej Sikorzak**
program towarzyszący: **Zofia Dubowska**
program filmowy: **Stanisław Welbel**
współorganizator: **Instytut Francuski w Warszawie**
partner główny: **Orange Polska**

Wystawa jednego z najważniejszych klasyków sztuki XX i XXI wieku. Sarkis (właśc. Sarkis Zabunyan, ur. 1938 w Stambule) to ormiański artysta konceptualny. Studiował malarstwo i wzornictwo na Uniwersytecie Mimar Sinan w Stambule. Od lat sześćdziesiątych mieszka i pracuje w Paryżu. Był jednym z kilkunastu młodych artystów zaproszonych przez kuratora i krytyka sztuki Haralda Szeemanna do wystawy *Live in Your Head: When Attitudes Become Form (Works — Concepts — Processes — Situations — Information)* w Kunsthalle Bern (1969), ukazującej nową wizję sztuki współczesnej.

W swojej twórczości w metaforyczny sposób porusza najbardziej istotne problemy współczesnego świata. Fascynuje go zarówno aktualna kultura wizualna, jak i bogactwo tradycji oraz historii kultur pozaeuropejskich, przez lata wykluczanych lub traktowanych marginalnie. Pojęcia pamięci i tożsamości to podstawowe elementy w strukturze jego dzieł i idei. „Moje prace nie lubią pozostawać w bezruchu” — powtarza artysta. Dlatego we współpracy z ludźmi pracującymi lokalnie przy wystawach buduje i operuje na nowo trzema ważnymi elementami swoich prac: światłem, słowem oraz kontekstem miejsca. Wystawa w Zachęcie prezentowała 21 sentencji wybranych przez zespół galerii i ręcznie przepisanych przez pracownice w języku polskim, a następnie przetworzonych w neony. Zawieszane w przestrzeni sal towarzyszyły powstałej na tę wystawę *Tęczy*, która wielokrotnie obecna była we wcześniejszych realizacjach Sarkisa. Do metafory tęczy nawiązywała także instalacja fotograficzna ze Stambułu *Tęcza anioła* (od której wystawa wzięła tytuł). Ponadto na wystawie znalazła się seria kolaży *Museum of LIFE COLLAGES*.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

9 stycznia Pokaz filmu *Barwy granatu (Sayat Nova)*, reż. Siergiej Paradzanow, ZSRR, 1969, 79 min

16 stycznia Pokaz filmu *Pory roku (Vremena goda)*, reż. Artavazd Peleshian, ZSRR, 1975, 27 min

27 stycznia Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy*. Prowadzenie: Anna Owsiany

28 stycznia Warsztaty rodzinne *Tęcza*. Prowadzenie: Dagmara Rusinek

3 lutego Warsztaty *Tęcza* z cyklu *Co robi artysta?* dla rodzin z dziećmi ze spektrum autyzmu. Prowadzenie: Dagmara Rusinek i Agnieszka Szostakiewicz

7 lutego *Sztuka dostępna. Spotkanie dla osób niewidomych*. Prowadzenie: Anna Owsiany i Maria Szczycińska

10 lutego *Saturday ArtWalk*. Orowadzanie w języku angielskim: Sara Herczyńska

13 lutego *Do czego artyście potrzebna jest pracownia?* Pokaz filmów o pracowni Sarkisa i wykład prof. Andrzeja Pińkosa

15 lutego Spotkanie z cyklu *Zachęta migal* Prowadzenie w polskim języku migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski foniczny: Joanna Ciesielska

16 lutego Spotkanie z cyklu *Patrzeć/ zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy*. Prowadzenie: Barbara Dąbrowska i Maria Kosińska

17 lutego Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

18 lutego Warsztaty rodzinne *Neony*. Prowadzenie: Anna Owsiany

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

5 stycznia, 2 lutego *Sztuka w mieście*. Prowadzenie: Marta Artyfikiewicz i Sara Herczyńska

12 stycznia, 9 lutego *Kołoz*. Prowadzenie:
Marcin Matuszewski i Maria Szczycińska

26 stycznia *Kalory słów*. Prowadzenie:
Maria Szczycińska

16 lutego *Wszystkie kolory tęczy*.
Prowadzenie: Marcin Matuszewski

15.12.2017
–11.02.2018

Anna Ostoya

kuratorka: **Maria Brewińska**

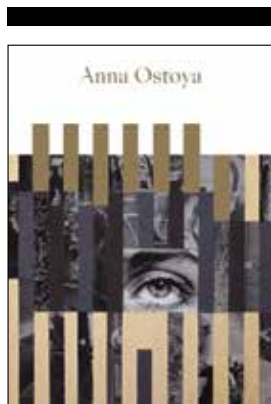
współpraca: **Katarzyna Kołodziej-Podsiadło**

projekt ekspozycji: **Maria Brewińska**

realizacja: **Anna Muszyńska i zespół**

identyfikacja wizualna: **Dorota Karaszewska, Maciej Sikorzak**

program towarzyszący: **Stanisław Welbel**

KSIĄŻKA
pod redakcją **Marii Brewińskiej**
teksty: **Jeff Dolven, Jovana Stokic, Paulina Pobocho**
projekt graficzny: **Grzegorz Laszuk** ^{K+S}
redakcja: **Jolanta Pieńkos**
wersja językowa **polsko-angielska**
tłumaczenie: **Izabela Suchan**

Wystawa była pierwszą przeglądową prezentacją twórczości artystki, ujętą w nowej konfiguracji. Prace, które wcześniej tworzyły zamknięte układy znaczeniowe, pokazane zostały w odmiennym kontekście. Ekspozycja obejmowała zarówno wcześniejsze obrazy i kolaże, jak i najnowsze prace — wszystkie dotyczące problemów sztuki, polityki i osobistego doświadczenia. Twórczość Ostoi charakteryzuje formalny i konceptualny rygor. Wpisuje się ona w etos „nowego modernizmu”, współczesnego zwrotu ku różnym narracjom historii sztuki — awangardowym tradycjom estetycznym z początku XX wieku, takim jak futurizm, kubizm, dadaizm, konstruktywizm, ale także powojennej neoawangardzie — minimalizmowi i konceptualizmowi oraz pop artowi i postmodernizmowi. Strategia artystyczna malarki opiera się na wielu praktykach: zawłaszczca, rekonstruuje, redefiniuje ona awangardowe techniki i środki (kolaż, fotomontaż), sięga po malarstwo, w którym abstrakcja ściera się z figuracją; reanimuje kolor, przywołując eksperymenty pierwszej awangardy; poddaje recyklingowi zdjęcia, obrazy, narracje. Jej prace oscylujące pomiędzy powagą a ironią dotyczą uwarunkowań i ograniczeń modernizmu, podejmują próbę nowego odczytania jego złożonych paradygmatów.

Ostoya tworzy sztukę zawłaszczeń. Prawie wszystkie obrazy powstały w oparciu o znalezione zdjęcia czy istniejące dzieła. Zaprezentowany został wybór kolaży z serii *Ekspozycje* (2011), *Dawna Rzeczowość* (2016) i *Widoki* (2017) oraz najważniejsze kompozycje i obrazy artystki z lat 2009–2017: monumentalne prace z serii *Transpozycje* (2014) — bezcielesne i zdystansowane, niejako w opozycji do innych dzieł na wystawie.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

30 stycznia Spotkanie z cyklu *Patrzeć/zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy*. Prowadzenie: Alicja Korpysz

4 lutego Warsztaty rodzinne *Kolaże z papier-mâché*. Prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz

10 lutego *Saturday ArtWalk*. Orowadzanie w języku angielskim: Sara Herczyńska

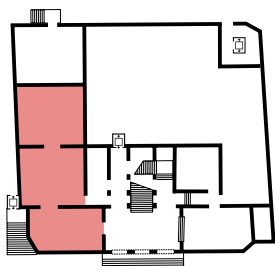
11 lutego Warsztaty rodzinne *Obrazy-zebry*. Prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz

11 lutego Finisażowe orowadzanie Sara Herczyńska

W piątek o piątek — orowadzania tematyczne

12 stycznia, 9 lutego *Kolaż*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski i Maria Szczycińska

26 stycznia *Kolory słów*. Prowadzenie: Maria Szczycińska

Janusz Łukowicz.

Praplama

kuratorka: **Magda Kardasz**

współpraca: **Julia Harasimowicz**

projekt ekspozycji: **Janusz Łukowicz, Magda Kardasz**

realizacja: **Marek Janczewski i zespół**

FOLDER

tekst: **Magda Kardasz**
według projektu graficznego
Jakuba Jezierskiego
wersja językowa polsko-angielska
tłumaczenie: **Paulina Bożek**

Na nowy projekt Janusza Łukowicza przygotowany dla Miejsca Projektów Zachęty składały się prace powstałe w wyniku dadaistycznego gestu. Artysta przyjął postawę badacza starającego się zgłębić zagadki wszechświata i ludzkiego bytu lub rozwiązać problemy czyhające na człowieka w dzisiejszym stechnicyzowanym i skomercjalizowanym świecie bombardowanym nadmiarem informacji i sterowanym przez internetowych mędrców. Przyjętą przez siebie metodę działania realizował z żelazną (czasem do granic absurdu) konsekwencją, aż ukazało się ukryte drugie dno badanego zjawiska lub rzeczy. Inną ważną kwestią stała się ideowa i materialna pozycja artysty oraz problem, czy i jaka sztuka w dzisiejszych czasach ma sens.

Tytuł projektu — *Praplama* — wskazywał na potrzebę artysty poznania źródła bytu czy sztuki (malarstwa). Za punkt wyjścia do stworzenia cyklu prac o takim tytule posłużyło zdjęcie fioletowej plamy, zakupione w jednej z agencji fotografii stockowych. Stała się ona powtarzającym motywem akwarelowych kompozycji. W dolnej części galerii znalazł się projekt *Partytura*, dla którego inspiracją była fotografia towarzysząca poradnikowemu tekstowi o tym, jak zmienić życie na lepsze. Na zdjęciu widać żółtą karteczkę z zapisaną na niej jedną z możliwych recept na pozytywną zmianę: „Zostań wolontariuszem w parku Riverside. Posprzątaj go i posadź kwiaty”. Łukowicz postanowił wcielić tę poradę w życie. Poleciał na jeden dzień do Nowego Jorku, w części przeznaczony dla wolontariuszy uprzątnął śmieci i posadził kwiaty, a dokumentację tej akcji pokazał na wystawie. *Partytura II* to kolejna absurdalna historia o spełnieniu postulatów z żółtej karteczki ze zdjęcia wziętego przez artystę ze stockowego zasobu. Tym razem na warsztat został wzięty banał codziennych zakupów. Artysta zrobił je zgodnie ze znalezioną listą, następnie sfotografował pełen koszyk w sklepie, aby potem wstawić zdjęcie do tej samej agencji, z pozwoleniem na nieograniczone użytkowanie.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

15 lutego Spotkanie z Januszem Łukowiczem i performans muzyczny Natana Kryszka

Otwarcie wystawy, 14.01.2018, od lewej: Julia Harasimowicz, Magda Kardasz, Janusz Lukowicz, Fot. Marek Krzyżanek

Paryż, 2018, wideo, Fot. Marek Krzyżanek

20.02–19.03

A View from V4. Kolekcja Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki w Brukseli

kurator generalny: **Peter Fertőszögi**

kuratorka ze strony Zachęty: **Małgorzata Bogdańska-Krzyżanek**

kraje uczestniczące: **Czechy, Polska, Słowacja, Węgry**

Wystawa w brukselskiej Art Thema Gallery zorganizowana została w ramach prezydencji węgierskiej w Grupie Wyszehradzkiej. Ekspozycja, której kuratorem generalnym był Peter Fertőszögi, prezentowała dzieła artystów z Czech, Słowacji, Polski i Węgier.

Zmiany wewnętrzne w Polsce, na Węgrzech i w Czechosłowacji w latach 1989–1990 oraz przywrócenie systemu demokratycznego — umożliwiły krajom regionu Wyszehradu powrót do własnej historii, niezwykle osobnej i zawilej. W ostatnich dziesięcioleciach podjęto kilka prób przedstawienia dorobku sztuki współczesnej krajów grupy V4. Jednak tak wszechstronna jej prezentacja ma charakter bezprecedensowy. Współpraca między tymi krajami nie ogranicza się jedynie do sfery polityki i gospodarki, obejmuje także wartości kulturowe idei wyszehradzkiej, co podkreśla ta wystawa.

Polska prezentacja, na której znalazł się wybór prac z kolekcji Zachęty, pokazywała dzieła trzech pokoleń wybitnych artystów reprezentujących główne trendy pojawiające się w polskiej sztuce w czasie ostatnich kilkudziesięciu lat. Znalazły się tam przykłady abstrakcji geometrycznej (Henryk Stażewski, Ryszard Winiarski, Stefan Gierowski, Jerzy Jarnuszkiewicz), wątki surrealistyczne (Erna Rosenstein, Jerzy Nowosielski, Halina Chrostowska), sztuka stanowiąca komentarz do otaczającej rzeczywistości (Jerzy Ryszard „Jurry” Zieliński, Grupa, Grzegorz Klaman, Marcin Maciejowski, Agata Bogacka), inspirowana przemianami lat dziewięćdziesiątych (m.in. Zbigniew Libera, Goshka Macuga) i prace przedstawicieli młodszego pokolenia (jak Monika Zawadzki czy Przemysław Matecki).

23.02–27.05

Przyszłość będzie inna. Wizje i praktyki modernizacji społecznych po roku 1918

kuratorka: **Joanna Kordjak**

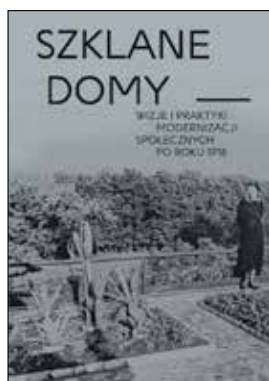
współpraca: **Magdalena Komornicka, Michał Kubiak oraz Cezary Lisowski, Zuzanna Sękowska**

projekt ekspozycji: **Pracownia Macieja Siudy [Aleksander Wadas, Jakub Andrzejewski, Tomasz Czuban, Maciej Siuda]**

współpracujący artyści: **Katarzyna Przezwańska, Witek Orski, Fontarte [Magdalena Frankowska, Artur Frankowski]**

realizacja: **Anna Muszyńska i zespół**

program towarzyszący: **Zofia Dubowska, Stanisław Welbel**

KSIĄŻKA
pod redakcją **Joanny Kordjak**
teksty: **praca zbiorowa**
projekt graficzny: **Fontarte [Magdalena Frankowska, Artur Frankowski]**
redakcja: **Jolanta Pieńkos, Małgorzata Jurkiewicz**
wersja językowa **polska**

Narrację wystawy wyznaczyły modernizacyjne idee społeczne kształtujące się w Polsce po I wojnie światowej lub wdrażane w życie za sprawą instytucji i organizacji, których powstanie wiązało się z odzyskaniem niepodległości. Choć idee te wpisują się w szerszy nurt przemian społeczno-obyczajowych w powojennej Europie, to sytuacja odbudowywania zarówno państwowości po ponad wieku nieobecności na politycznej mapie świata, jak i tożsamości podzielonego dotąd zaborami i rozwarstwowionego społeczeństwa, w którym utrzymywały się nędza i zacofanie, stanowiła dla ich narodzin oraz rozwoju szczególnie podatny grunt.

Przywołane na wystawie nowe koncepcje organizacji życia społecznego odwoływały się do potrzeb dotychczas niedowartościowanych grup, jak kobiety, dzieci, robotnicy czy grupy narodowe, oraz nakierowane były na integrację i niwelowanie podziałów. Nakreślenie obrazu II RP, widzianej w dużym stopniu poprzez historię „słabych” i ich emancypacji, wpisało się w proces demitologizacji tego historycznego okresu, ale też pozwoliło na wydobycie rodzących się wówczas wartościowych idei społecznych, nośnych i aktualnych również obecnie.

Załączki myślenia ekologicznego czy bardzo współczesne praktyki architektoniczne oparte na partycypacji społecznej, wychodzące od aktywizacji lokalnych środowisk kolektywne działania teatralne czy wreszcie postępowe koncepcje dotyczące wychowania, również w kwestii edukacji seksualnej, to tylko niektóre aspekty dynamicznych przemian społeczno-obyczajowych zachodzących w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Na wystawie pokazane zostały one za pomocą szeroko rozumianej kultury wizualnej, a w szczególności takich jej dziedzin jak architektura, wzornictwo, teatr, prasa i fotografia. Jednak kluczowym medium był tu film, prawdziwa „maszyna nowoczesności” — zarówno artystyczny, eksperymentalny, jak i dokument czy tzw. kino popularne.

Tytuł wystawy zaczerpnięty został z tekstu-manifestu Zofii Daszyńskiej-Golińskiej z 1921 roku, w którym autorka pisała: „Żyjemy jednak nadzieją, że przyszłość będzie inna”. Z jednej strony wiara w nową, lepszą przyszłość oddaje ducha tej epoki. Z drugiej — zawiera w sobie utopijność, którą brutalnie obnażyła II wojna światowa i okres powojenny.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

25 lutego Oprowadzenie kuratorskie **Joanny Kordjak**

27 lutego Pokaz filmu *Strachy*, reż. Eugeniusz Cękański, Karol Szołowski, Polska, 1938, 94 min

3 marca Warsztaty *Plac zabaw na nowo!* z cyklu *Co robi artysta?* dla rodzin z dziećmi ze spektrum autyzmu. Prowadzenie: **Anna Owsiany i Dagmara Rusinek**

4 marca Warsztaty rodzinne *Plac zabaw na nowo!* Prowadzenie: **Dagmara Rusinek**

6 marca *Spółem. Zapomniana droga polskiej modernizacji.* Panel dyskusyjny z cyklu *Utopia w służbie modernizacji. Kooperatywnizm w Polsce 1918–1939 i dziś.* Uczestnicy: **dr Aleksandra Bilewicz, Wojtek Mejor, Kamil Piskala.** Prowadzenie: **dr Bartłomiej Błesznowski**

13 marca Pokaz filmu *Dziewczęta z Nowolipiek*, reż. Józef Lejtes, Polska, 1937, 97 min

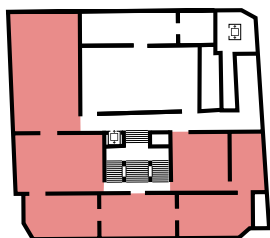
14 marca *Sztuka dostępna. Spotkanie dla osób niewidomych.* Prowadzenie: **Marta Artyfikiewicz i Marcin Matuszewski**

15 marca Prezentacja idei szkoły demokratycznej. Spotkanie z **Kacprem Woźniakiem**

16 marca Spotkanie z cyklu *Patrzeć/ zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy.* Prowadzenie: **Barbara Dąbrowska i Maria Kosińska**

17 marca Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy.* Prowadzenie: **Sara Herczyńska**

22 marca *Kooperatywa jako twórcza kontestacja neoliberalnej ekonomii.* Spotkanie z **Niną Bąk i Jakubem Rakiem** z kooperatywy spożywczej *Dobrze*

Po prawej: Witold Romer, Woda, 1938. Film eksperymentalny, dziełki uprzejmości rodziny. Fot. Maciej Landsberg

Fot. Maciej Landsberg

- 24 marca Saturday ArtWalk.** Orowadzanie w języku angielskim: Marta Artyfikiewicz
- 27 marca** *Spółdzielczość jako projekt polityczny i gospodarczy. Heroizm dnia codziennego i marzenia o lepszym jutrze.* Panel dyskusyjny z cyklu *Utopia w służbie modernizacji. Kooperatyzm w Polsce 1918–1939 i dziś.* Uczestnicy: Katarzyna Cwynar, Filip Leszczyński, Cezary Miżejewski. Prowadzenie: dr Bartłomiej Blesznowski
- 4 kwietnia** Konwersatorium *Awan-garda: dom i warsztat.* Spotkanie pierwsze: Katarzyna Kobro i Władysław Strzemiński. Prowadzenie: dr hab. Iwona Kurz
- 5 kwietnia** Pokaz filmu *Czarne dia-menty*, reż. Jerzy Gabryelski, Polska, 1939, 77 min
- 11 kwietnia** *Sztuka dostępna. Spotkanie dla osób niewidomych.* Prowadzenie: Marta Artyfikiewicz i Marcin Matuszewski
- 17 kwietnia** Spotkanie z cyklu *Patrzeć/zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy.* Prowadzenie: Alicja Korpysz
- 17 kwietnia** *Maria Orsetti — anarchizm, feminizm, kooperatyzm.* Panel dyskusyjny z cyklu *Utopia w służbie modernizacji. Kooperatyzm w Polsce 1918–1939 i dziś.* Uczestnicy: Anna Blumsztajn, Piotr Laskowski, Ewa Majewska. Prowadzenie: dr Bartłomiej Blesznowski
- 18 kwietnia** Spotkanie z cyklu *Zachęta miga!* Prowadzenie w polskim języku migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski foniczny: Joanna Ciesielska
- 18 kwietnia** *Głusi w okresie międzywojennym.* Wykład Tomasa Adama Świderskiego w polskim języku migowym, tłumaczenie na język polski foniczny: Kamil Noworyta
- 18 kwietnia** Konwersatorium *Awan-garda: dom i warsztat.* Spotkanie drugie: Mieczysław Szczuka i Teresa Żarnowerówna. Prowadzenie: dr hab. Iwona Kurz
- 24 kwietnia** Pokaz filmu *Sabra*, reż. Aleksander Ford, Polska, 1933, 84 min. Wprowadzenie: Joanna Ostrowska
- 29 kwietnia** Warsztaty rodzinne *Rewia robotów.* Prowadzenie: Kamil Niedziałek
- 8 maja** *Kooperacja jako instytucja dobra wspólnego.* Panel dyskusyjny z cyklu *Utopia w służbie modernizacji. Kooperatyzm w Polsce 1918–1939 i dziś.* Uczestnicy: Zofia Łapniewska, Mikołaj Ratajczak, Jan J. Zygmontowski. Prowadzenie: dr Bartłomiej Blesznowski
- 10 maja** *Kibuc na Grochowie.* Wykład i spotkanie z dr Marią Cieślą

12 maja Warsztaty Gry i zabawy podwórkowe z cyklu *Co robi artysta?* dla rodzin z dziećmi ze spektrum autyzmu. Prowadzenie: Magdalena Olasińska i Anna Owsiany

12 maja *Kibuc na Grachowie*. Orowadzanie dr Marii Cieśli po terenach dawnego kibucu

13 maja Warsztaty rodzinne *Zabawa w zabawki*. Prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz

15 maja Pokaz filmu *Ludzie Wisły*, reż. Aleksander Ford, Jerzy Zarzycki, Polska, 1938, 76 min

16 maja Konwersatorium *Awanguardia: dom i warsztat*. Spotkanie trzecie: Franciszka i Stefan Themersonowie. Prowadzenie: dr hab. Iwona Kurz

22 maja Pokaz filmu *Mir kumen on (Draga młodych)*, reż. Aleksander Ford, Polska, 1936, 60 min. Wykład Elżbiety Wysokiej dotyczący historii powstania i rekonstrukcji *Mir kumen on* oraz występ chóru z Wielokulturowego Liceum Humanistycznego im. Jacka Kuronia, wykonującego pieśni z filmu.

25 maja *Kooperatywy mieszkaniowe, cohousing i grupy budowlane, czyli jak zamieszkać wspólnie*. Spotkanie z dr Agatą Twardoch

25 maja Plenerowy pokaz filmu *Kobiety nad przepaścią*, reż. Michał Waszyński, Emil Chaberski, Polska, 1938, 76 min, FilMOTEKA Narodowa – Instytut Audiowizualny

26 maja Orowadzanie w języku angielskim w ramach *Dni gościnności – Miło cię widzieć*. Prowadzenie: Marta Artyfikiewicz

26 maja *Z matką na słońce, czyli jak działa kolektyw ogrodnicy*. Spotkanie w ogrodzie wspólnotowym Motyka i Słońce. Prowadzenie: Michał Augustyn i Agnieszka Salamończyk

27 maja Warsztaty rodzinne *Mebłe dla dzieci*. Prowadzenie: Anna Owsiany

27 maja *Obywatele*. Widowisko narracyjne Małgorzaty Litwinowicz i Jolanty Kossakowskiej

29 maja Pokaz filmu *Róża*, reż. Józef Lejtes, Polska, 1936, 87 min

30 maja Konwersatorium *Awangarda: dom i warsztat*. Spotkanie czwarte: Bohdan Lachert i Józef Szanajca. Prowadzenie: dr hab. Iwona Kurz

W piątek o piątej – orowadzania tematyczne

2 marca, 30 marca, 4 maja, 25 maja *Sztuka w służbie emancypacji*. Prowadzenie: Sara Herczyńska

9 marca, 20 kwietnia, 25 maja *Wspólna przestrzeń, wspólne dobro*. Prowadzenie: Maria Szczycińska

Kuchnia, projekt: Barbara Brukalska, rekonstrukcja. Fot. Maciej Landsberg

przyszłość będzie inna.

Wizje i praktyki modernizacji społecznych po roku 1918

Nieraz wystawy wyrażają intelektualny stan społeczeństwa, a nie odzwierciedlają go. W Polsce po I wojnie światowej, wkrótce w życie wstąpiła polityka i nastąpiła era, której powstanie oznaczało się z odzyskaniem niepodległości, jako to, w której nie wierzono już w zmiany społeczno-obyczajowe w powojennej Europie. Wydało się jednak, że specyficzna sytuacja Polski w tym okresie – niezależnie od przynależności do państwa – nie była przeszkodą dla programu modernizacji. Władze i społeczeństwo, mimo dynamicznego rozwoju, miały wiele do zrobienia, by osiągnąć stan, w którym mierzono, a nie do którego się dążyło.

Przynależność do państwa – w tym okresie – nie była przeszkodą dla programu modernizacji. Władze i społeczeństwo, mimo dynamicznego rozwoju, miały wiele do zrobienia, by osiągnąć stan, w którym mierzono, a nie do którego się dążyło.

Założenia polityki i praktyki modernizacji społecznej po roku 1918. Władze i społeczeństwo, mimo dynamicznego rozwoju, miały wiele do zrobienia, by osiągnąć stan, w którym mierzono, a nie do którego się dążyło.

the future will be different.

Visions and Practices of Social Modernisation after 1918.

The emergence of the independent Polish state after World War I, accompanied by a desire for social and organisational changes, was not unexpected. Although it was a part of the general trend of social changes in post-war Europe, the situation of Poland, both from the political and the cultural point of view, had a unique character. The political and cultural changes in Poland, both from the political and the cultural point of view, had a unique character. The political and cultural changes in Poland, both from the political and the cultural point of view, had a unique character.

The emergence of the independent Polish state after World War I, accompanied by a desire for social and organisational changes, was not unexpected. Although it was a part of the general trend of social changes in post-war Europe, the situation of Poland, both from the political and the cultural point of view, had a unique character. The political and cultural changes in Poland, both from the political and the cultural point of view, had a unique character.

The emergence of the independent Polish state after World War I, accompanied by a desire for social and organisational changes, was not unexpected. Although it was a part of the general trend of social changes in post-war Europe, the situation of Poland, both from the political and the cultural point of view, had a unique character. The political and cultural changes in Poland, both from the political and the cultural point of view, had a unique character.

16 marca, 13 kwietnia, 18 maja
 Zbudować lepszą przyszłość: architektura w służbie projektów modernizacyjnych.
 Prowadzenie: Paweł Freus

23 marca, 27 kwietnia
 Republika dzieci. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

6 kwietnia, 11 maja
 Film – misja i rozrywka.
 Prowadzenie: Marta Artyfikiewicz

Fot. Maciej Landsberg

Katarzyna Przeważalska, Przepłotnia, 2018, na podstawie projektu Niny Janowskiej, lata 30. XX wieku. Fot. Marek Krzyżanek

Dzikość serca. Portret i autoportret w Polsce po 1989 roku

kuratorka: **Sylvia Serafinowicz**

współpraca ze strony Zachęty: **Maria Świerżewska**

współpraca ze strony Fundacji Sztuki Polskiej ING: **Kamila Bondar**

projekt ekspozycji: **Paulina Tyro-Niezgoda**

realizacja: **Marek Janczewski i zespół**

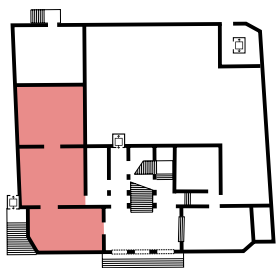
program towarzyszący: **Karolina Iwańczyk**

Punktem wyjścia dla wystawy była kolekcja Fundacji Sztuki Polskiej ING — od lat gromadząca prace polskich artystek i artystów, powstałe po 1990 roku. Wystawa prezentowała autorski wybór kuratorki, która korzystając m.in. z wybranych dzieł z kolekcji, opowiedziała o okresie politycznej i ekonomicznej transformacji w Polsce. Jednym z ważniejszych czynników kształtujących społeczno-gospodarcze realia tego okresu była masowa emigracja z Polski. Ci, którzy jej doświadczyli, mieli możliwość skonfrontowania się ze stereotypem Polaka za granicą oraz zweryfikowania własnych wyobrażeń na temat Wschodu i Zachodu. Skupiając uwagę na malarstwie, wystawa zwracała się ku portretom i autoportretom odzwierciedlającym polską rzeczywistość, również tę emigracyjną.

Wybór prac z jednej strony ukazywał atrybuty bogactwa, które od dziesięcioleci utożsamiane były z Zachodem: luksusowe samochody, zachodnie waluty czy czasopisma noszące tak wymowne tytuły jak „Businessman” czy „Sukces”. Z drugiej, pojawiały się przedstawienia abstrakcyjne, z których emanowała tytułowa dzikość serca — rodzaj nieopisywalnego doświadczenia powiązanego ze słowiańszczyzną.

Na wystawie można było zaobserwować, w jaki sposób doświadczenie migracji i otwartych granic wpłynęło na portret własny polskich artystek i artystów. Prezentowała ona polską falę emigracji w historycznym kontekście oraz jej odbiór w mediach zagranicznych i kulturze popularnej, stanowiąc próbę odzwierciedlenia emocjonalnego obrazu polskiej rzeczywistości po 1989 roku.

Artyści: Adam Adach, Janina Baranowska, Lisa Barnard, Agata Bogacka, Tymek Borowski, Olaf Brzeski, Paweł Dziemian, Bożena Grzyb-Jarodzka, Grupa Twożywo, Lutz Hatzor, Marthe Hekimi, Josef Herman, Piotr Janas, Paweł Jarodzki, Ewa Juskiewicz, Łukasz Korolkiewicz, Tomasz Kowalski, Janek Koza, Róża Litwa, Marcin Maciejowski, Przemysław Matecki, Paulina Ołowska, Lola Paprocka, Włodzimierz Pawlak, Karol Radziszewski, Joanna Rajkowska, Inken Reinert, Zbigniew Rogalski, Wilhelm Sasnal, Tim Smith, Alina Szapocznikow, Radek Szlaga, Grzegorz Szwertnia, Paweł Śliwiński, Franciszka Themerson, Alex Urban, Wojciech Zasadni, Jakub Julian Ziółkowski, Marek Żuławski

Wydarzenia towarzyszące

4 marca Orowadzanie kuratorskie Sylwii Serafinowicz

15 marca Spotkanie z cyklu *Zachęta migal* Prowadzenie w polskim języku migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski foniczny: Joanna Ciesielska

18 marca Warsztaty rodzinne *Dzikię serca, łagodne serca*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

21 marca *Ja — samotne drzewo. Wy — dziki las*. Warsztaty dla dorosłych z Adamem Adachem

29 marca Spotkanie na wystawie z Elżbietą Dzikowską i Wiesławą Wierchowską

7 kwietnia Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

14 kwietnia *Saturday ArtWalk*. Orowadzanie w języku angielskim: Sara Herczyńska

20 kwietnia Spotkanie z cyklu *Pa-trzeń/zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy*. Prowadzenie: Barbara Dąbrowska i Maria Kosińska

25 kwietnia *Sztuka dostępna. Spotkanie dla osób niewidomych*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski i Anna Owsiany

26 kwietnia *Przypadkowy organizm*. Warsztaty dla dorosłych z Różą Litwą

6 maja *Zrób swój banknot*. Warsztaty rodzinne ze Zbigniewem Rogalskim

6 maja Finisażowe orowadzanie: Sylwia Serafinowicz

Fot. Fredrik Groyaert

Konferencja prasowa, 2.03.2018, z mikrofonem Sylwia Szafronowicz. Fot. Marek Krzyżanek

Wszystko widzę jako sztukę.

Wystawa dla dzieci

kuratorka: **Ewa Solarz**

współpraca ze strony Zachęty: **Katarzyna Kołodziej-Podsiadło,**
Zofia Dubowska

identyfikacja wizualna: **Robert Czajka**

projekt ekspozycji: **Kosmos Project [Ewa Bochen Jelska i Maciek Jelski]**

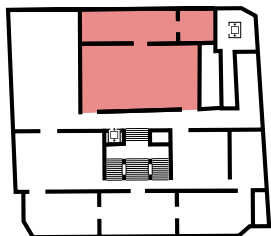
realizacja: **Krystyna Sielska i zespół**

program towarzyszący: **Anna Zdzieborska**

Wychodząc naprzeciw potrzebom młodych widzów, którzy najpełniej poznają świat nie tylko przez obserwację, ale też poprzez kreację, wystawa podzielona była na dwie strefy: muzealną i freestylowo twórczą. Centralną część stanowił wybudowany w galerii wielki kubik z pracami artystów, a wokół niego rozciągał się artystyczny plac zabaw z zadaniami dla dzieci, nawiązującymi do prezentowanych dzieł. Większość z nich nie została stworzona z myślą o dziecięcym odbiorcy. Dzieła z kanonu polskiej sztuki współczesnej wybrano tak, aby działały na wyobraźnię i odwoływały się do przeżyć znanych każdemu dziecku. Ich forma i historie związane z powstaniem prac miały zainteresować nie tylko dzieci, ale i dorosłych zwiedzających. Wystawie towarzyszyła książka w przystępny sposób opowiadająca o twórczości prezentowanych artystów. Wszystko to miało oswoić najmłodszych ze sztuką współczesną i pozwolić zapamiętać najważniejsze zjawiska w sztuce polskiej.

Tytuł wystawy to stwierdzenie Julity Wójcik, autorki m.in. Tęczy z placu Zbawiciela. Autorzy próbowali pokazać właśnie tę powszechność sztuki i jej różnorodność. Dzieci przekonały się, że mogą robić najróżniejsze rzeczy: obierać w galerii ziemniaki jak Julita Wójcik, wyszywać makatki jak Monika Drożyńska, naklejać na ścianach kolorowe taśmy jak Edward Krasiński, poświęcić życie malowaniu liczb jak Roman Opałka, rzucać kostkami do gry jak Ryszard Winiarski, malować swoje ciało na czarno jak Aneta Grzeszykowska. Najmłodszy widzowie zostali potraktowani poważnie — nie tłumaczono im, nie podpowiadano, nie narzucano, jak dzieła sztuki należy rozumieć, za to zachęcano do myślenia i wyrażania własnych opinii. Opisy prac opowiadały o pomysłach twórcy bez tłumaczenia, co miał na myśli i jak należy interpretować jego prace. Poprzez zabawę, warsztaty i spotkania z artystami wystawa przybliżyła dzieciom i ich opiekunom świat sztuki współczesnej.

Artyści: Edward Krasiński, Roman Opałka, Ryszard Winiarski, Maurycy Gomulicki, Julita Wójcik, Aneta Grzeszykowska, Monika Drożyńska, Jan Dziaczkowski, Katarzyna Przeważńska

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

11 marca Oprowadzenie kuratorskie
Ewy Solarz

11 marca Warsztaty rodzinne. Prowadzenie: Ewa Solarz i Robert Czajka

25 marca Warsztaty rodzinne. Prowadzenie: Anna Owsiany

8 kwietnia *Czy świat stworzyły bakterie?*
Warsztaty rodzinne z Moniką Drożyńską

14 kwietnia Warsztaty z cyklu
Co robi artysta? dla rodzin z dziećmi ze spektrum autyzmu.
Prowadzenie: Magdalena Dłasińska i Agnieszka Szostakiewicz

15 kwietnia *Świat w dioramie.* Warsztaty rodzinne z Katarzyną Przeważną

11–12 maja Szkolenie dla nauczycieli. Oprowadzenie po wystawie, prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz. Warsztaty *Jak uczyć przez sztukę? O łączeniu różnych przedmiotów i aktywności przez twórcze działania w procesie edukacji.* Prowadzenie: Małgorzata Minchberg
Współorganizator: WCIES

12 maja Warsztaty z cyklu *Zachęta miga rodzinie!* Prowadzenie w polskim języku migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski foniczny: Anna Hummel

16 maja *Sztuka dostępna. Spotkanie dla osób niewidomych.* Prowadzenie: Anna Owsiany

17 maja *Jak oglądać z dzieckiem wystawę? Garść pomysłów na wspólne widzenie wszystkiego jako sztuki.* Prowadzenie: Karolina Wyśata

20 maja Warsztaty rodzinne *Wszystko gra.* Prowadzenie: Kamil Niedziałek

24 maja Wykład prof. dr hab. Wiesławy Limont *Rozwój wyobraźni twórczej dzieci*

25 maja Spotkanie z cyklu *Patrząc/zabacząc. Sztuka współczesna i seniorzy.* Prowadzenie: Barbara Dąbrowska i Maria Kosińska

3 czerwca Warsztaty rodzinne *Anse, kabanse, flare.* Prowadzenie: Kamil Niedziałek

Zabawa w przestrzeni wystawy. Fot. Marek Krzyżanek

Zabawa w przestrzeni wystawy. Fot. Marek Krzyżanek

Anna Panek, Won Seoung Won.

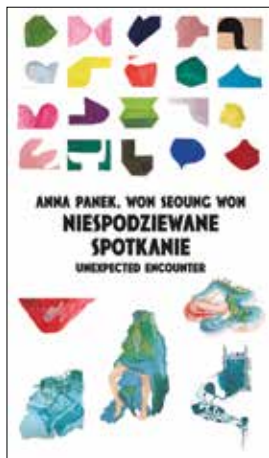
Niespodziewane spotkanie

kuratorka: **Magda Kardasz, Kko-Kka Lee**

współpraca: **Julia Harasimowicz**

projekt ekspozycji: **Anna Panek, Won Seoung Won**

realizacja: **Marek Janczewski i zespół**

FOLDER

tekst: **Kko-Kka Lee, Magda Kardasz**
według projektu graficznego
Jakuba Jezierskiego
wersja językowa **polsko-angielska**
tłumaczenie: **Paulina Bożek**

Praca nad wystawą rozpoczęła się od spotkania. Kko-Kka Lee, kuratorka z Seulu, przebywająca w Warszawie na pobycie studyjnym, przedstawiła swoich ulubionych artystów z Korei kuratorce Miejsca Projektów Zachęty, Magdzie Kardasz. Ta z kolei zaprezentowała ich sylwetki Annie Panek — artystce z Warszawy, z którą od jakiegoś czasu planowała wystawę. Panek spodobał się pomysł nawiązania dialogu z innym twórcą, a jej wybór padł na Won Seoung Won, która zgodziła się podjąć wyzwanie.

Artystki zdecydowały, że każda z nich pokaże jedną ze swoich najnowszych prac, a w części centralnej galerii stworzą wspólną kompozycję. Składały się na nią obrazy przygotowane przez każdą z nich. Won Seoung Won pokazała rysunki kredką o surrealistycznym klimacie, zestawiające fragmenty postaci ludzkich, przedmiotów i elementy natury. Atmosfera bajkowości mieszała się w nich z apokaliptycznym obrazowaniem. Z kolei jednobarwne formy o geometryczno-organicznym kształtach, zaproponowane przez Annę Panek, wydawały się wyabstrahowanym odbiciem form naturalnych. Zróżnicowane walorowo, niekiedy wychodziły w trzeci wymiar, można ich było dotknąć. Dla postawy Panek charakterystyczne jest sytuowanie malarstwa blisko sił natury. Traktowanie natury jako niewyczerpanego magazynu form i inspiracji łączy twórczość obu artystek, choć motywacje i cele sztuki są dla każdej z nich różne. W MPZ podłożem wspólnego dzieła stały się ściany i podłoga. Obrazy wychodziły z ram, nawiązując ze sobą dialog, a czasem spór. Działania na ścianie wyznaczyły kierunki napięcia dialogu dzieł dwóch różnych artystycznych osobowości.

Tytuł wystawy został zaczerpnięty z wiersza polskiej noblistki, Wisławy Szymborskiej. Wyjątkowe poetyckie wyrażenia wydają się bliskie obu artystkom — ta wystawa pokazała nową perspektywę spojrzenia na nieoczekiwane spotkanie.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

11 kwietnia Orowadzanie autorskie
Anny Panek i pokaz filmu *Sa-da*,
reż. Jun-ik Lee, Korea Południowa,
2014, 125 min

22 kwietnia *Wesołe, smutne,
piękne, brzydkie* — koreański
teatr masek. Warsztaty rodzinne
z Dorotą Podlaską

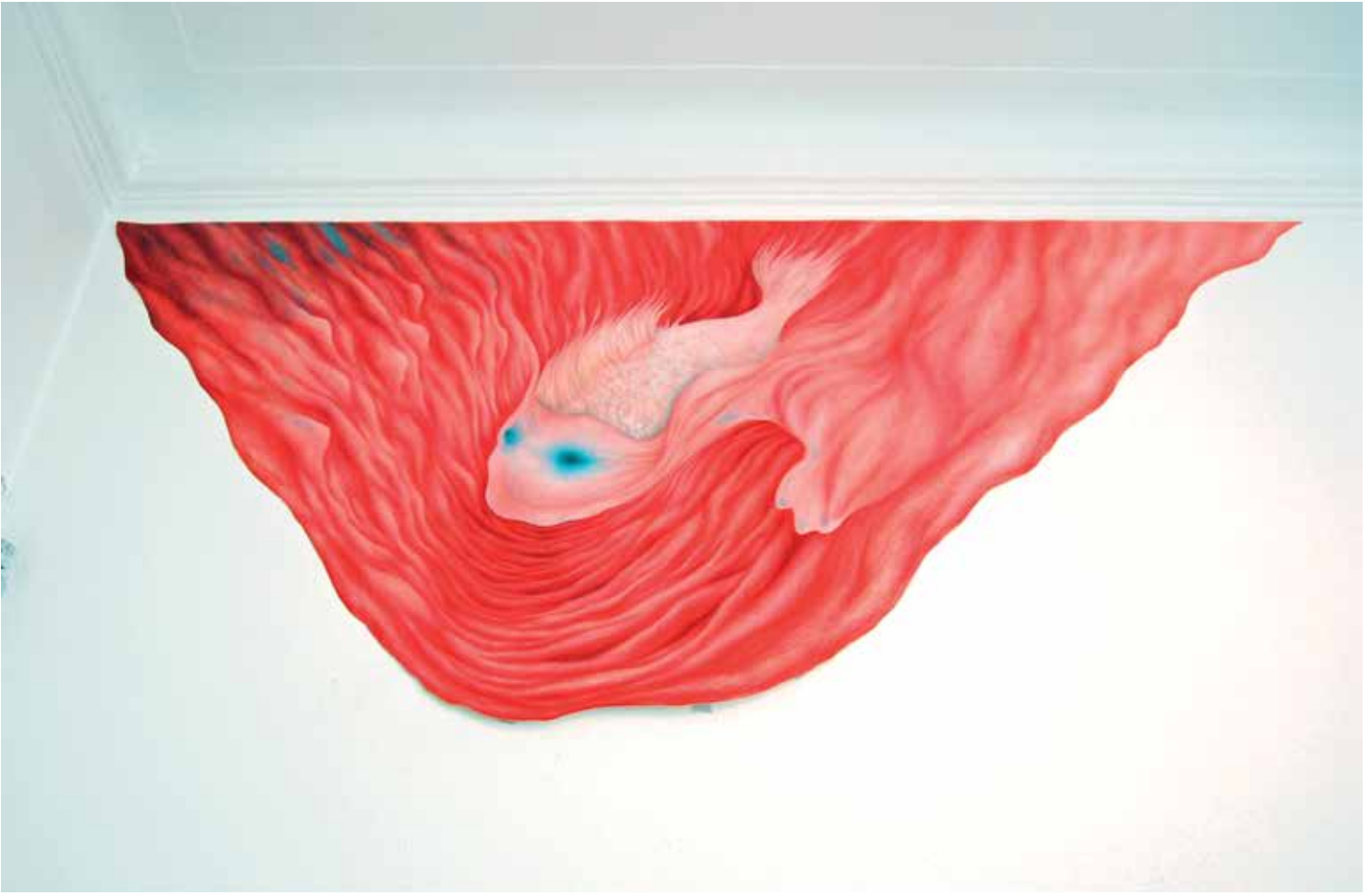
24 kwietnia *Odkrywanie współczesnej sztuki i artystów koreańskich.*
Wykład Kko-Kka Lee

28 kwietnia Warsztaty rodzinne
Mówię, słucham, patrzę.
Prowadzenie: Kamil Niedziałek

19 maja Koncert Sorja Morja
w ramach Nocy Muzeów

Won Seoung Won, fragment instalacji, 2018. Fot. Sebastian Madejski

Anna Panek, fragment instalacji, 2018. Fot. Sebastian Madejski

Przestrzeń niewysłowiona. Jerzy Sołtan — Lech Tomaszewski — Andrzej Jan Wróblewski

kuratorki: Jola Gola, Agnieszka Szewczyk

współpraca ze strony Zachęty: Anna Muszyńska

projekt ekspozycji: Towarzystwo Projektowe — Jerzy Porębski, Grzegorz Niwiński

współpraca: Lotne Studio

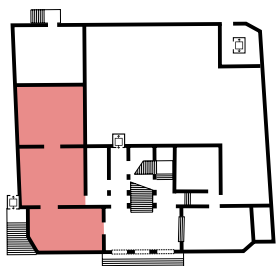
identyfikacja wizualna: Fontarte [Magdalena Frankowska, Artur Frankowski]

program towarzyszący: Stanisław Welbel

Wystawa prezentowała sylwetki artystów związanych z Wydziałem Wzornictwa Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Jerzy Sołtan, Lech Tomaszewski i Andrzej Jan Wróblewski mieli kluczowe znaczenie dla formującego się na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych zawodu projektanta form przemysłowych. W Zachęcie pokazane zostały wybrane prace twórców zgromadzone wokół trzech przenikających się pól ich aktywności: sztuki, przestrzeni (architektury) i projektowania. Nie zawsze dające się ostro wyznaczyć granice tych dziedzin oraz szerokie zainteresowania artystów sięgające morfologii formy, a także matematyki, nauk przyrodniczych, psychologii, filozofii czy semantyki stanowią o bogactwie ich dorobku. Jednocześnie budowały one składowe języka artystycznego charakterystycznego dla kluczowego środowiska tworzącego około odwilżową nowoczesność, rozumianą jako możliwość reagowania na dynamikę zmian, postęp i innowacje. Wykorzystany w tytule wystawy Corbusierowski termin *l'espace indicible* opisuje nowoczesną przestrzeń sztuki, rozszerzając i redefiniując pojęcie architektury. Określenie to przywołuje ważną dla środowiska projektantów warszawskiej ASP postać Le Corbusiera i kumuluje potencjalne, intuicyjne — niewysłowione — możliwości, jakie niesie ze sobą działalność twórcza aktywizująca użytkowników architektury.

Ekspozycję otwierała sala SZTUKI z rysunkami Jerzego Sołtana wykonanymi w obozie w Murnau oraz serią prac ukazującą jego fascynację wielkimi klasykami dwudziestowiecznej awangardy. Obok nich znajdowały się dzieła Lecha Tomaszewskiego zainspirowane światem matematyki oraz fotograficzne studia form naturalnych Andrzeja Jana Wróblewskiego. Prace te, często widziane jako margines zainteresowań projektantów, w istocie pozwoliły najlepiej wejrzeć w tradycję, zainteresowania i osobowość twórczą bohaterów ekspozycji.

W sali PRZESTRZENI eksponowane były modernistyczne projekty architektoniczne, m.in. zespół sportowy Warszawianka (1956–1964), Pawilon Polski w Brukseli (1956), projekt rozbudowy Zachęty (1958), projekt kościoła w Sochaczewie (1958), konkursowy projekt pomnika Auschwitz-

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

27 maja Oprowadzanie kuratorskie Agnieszki Szewczyk i Joli Goli

5 czerwca Pokaz filmu *Le siècle de Le Corbusier*, reż. Juliette Cazanave, Francja, 2015, 52 min

6 czerwca *Sztuka dostępna. Spotkanie dla osób niewidomych.* Prowadzenie: Anna Owsiany i Maria Szczecińska

7 czerwca Spotkanie z cyklu *Zachęta miga!* Prowadzenie w polskim języku migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski foniczny: Joanna Ciesielska

9 czerwca Warsztaty *Meble zaprojektowane przez dzieci z cyklu Co robi artysta?* dla rodzin z dziećmi ze spektrum autyzmu. Prowadzenie: Anna Owsiany i Agnieszka Szostakiewicz

10 czerwca Warsztaty rodzinne *Architektura — natura.* Prowadzenie: Kamil Niedziałek

12 czerwca Pokaz filmu *Pauzywajmy sobie. Historia polskiego wzornictwa*, reż. Małgorzata Olimpia Świdarska, Polska, 2011, 58 min

14 czerwca Oprowadzanie projektanta wystawy Jerzego Porębskiego

15 czerwca Spotkanie z cyklu *Pa-trzeń/zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy.* Prowadzenie: Barbara Dąbrowska i Maria Kosińska

16 czerwca Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy.* Prowadzenie: Marta Artyfikiewicz

23 czerwca *Saturday ArtWalk.* Oprowadzanie w języku angielskim: Zuzanna Zasacka

Na pierwszym planie: Andrzej Jan Wroblewski, skuter Osa M-55, 1961, Zakłady Artystyczne-Bedwiesz, współautorzy: Elżbieta Dominińska-Cieślak, Cezary Nawrot, Muzeum ASP w Warszawie. Fot. Marek Krzyżanek

Andrzej Jan Wroblewski, Andrzej Latos, Projekt konkursowy pomnika w Auschwitz-Birkenau, 1958, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau. Fot. Marek Krzyżanek

-Birkenau (1958). Wszystkie prace — obiekty publiczne o bardzo zróżnicowanej funkcji — wprowadzały innowacyjne rozwiązania architektoniczne i konstrukcyjne, a także nowoczesne podejście do roli i społecznych zadań architektury rozumianej znacznie szerzej niż budownictwo. Ponadto prezentowały jeszcze jedną kluczową dla tego środowiska ideę — integracji — przeciwstawiającą się wąskim specjalizacjom prowadzącym do izolacji i odejścia od naturalnej potrzeby poznawania i eksperymentowania, wymiany myśli i idei.

Ostatnia część wystawy kierowała się ku WZORNICTWU. Spotkały się tu trzy bliskie artystom „systemy” projektowania: Corbusierowski *Modulor* narysowany przez Jerzego Sołtana, wizualny wykład z *Morfologii formy* inspirowany teoriami topologicznymi oraz fragment wystawy *Zmienność widzenia natury w sztuce* ujawniający zainteresowania kształtami naturalnymi i światem przyrody jako uniwersalnymi wzorcami dla projektanta. Pojedyncze przykłady projektów trzech pionierów polskiego nowoczesnego dizajnu pokazywały potencjał środowiska warszawskich projektantów u progu formowania się osobnego wydziału warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych, którego czterdziestolecie obchodziliśmy w 2018 roku.

24 czerwca Warsztaty rodzinne
Projekt rozbudowy Zachęty.
Prowadzenie: Zuzanna Zasacka

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

1 czerwca Sztuka, architektura, projektowanie. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

8 czerwca, 3 sierpnia Więcej niż budowanie. Prowadzenie: Zuzanna Zasacka

15 czerwca, 20 lipca Praca zespołowa. Prowadzenie: Maria Szczypińska

22 czerwca, 6 lipca Przestrzeń zewnętrzna / przestrzeń wewnętrzna. Prowadzenie: Marta Artyfikiewicz

29 czerwca, 27 lipca Architektura dobrze zorganizowanej przestrzeni. Prowadzenie: Paweł Freus

13 lipca Zachęta — ponad 100 lat opowieści. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

Lech Tomaszewski, Studium powierzczyj jednostronnych, 1969, rekonstrukcja. Fot. Marek Krzyżanek

Jerzy Saltan, Pochunek, ok. 1955, Muzeum ASP w Warszawie. Fot. Sebastian Madajski

25.05–22.07

Mateusz Dąbrowski.

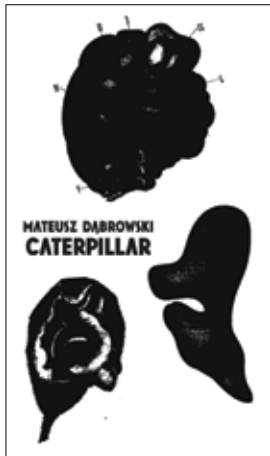
Caterpillar

kuratorka: **Magda Kardasz**

współpraca: **Julia Harasimowicz**

projekt ekspozycji: **Mateusz Dąbrowski, Magda Kardasz**

realizacja: **Marek Janczewski i zespół**

FOLDER

tekst: **Mateusz Dąbrowski, Magda Kardasz**
według projektu graficznego **Jakuba Jezierskiego**
wersja językowa **polsko-angielska**
tłumaczenie: **Paulina Bożek**

Ulubioną metodą twórczą Mateusza Dąbrowskiego jest przekładanie obserwacji i wrażeń na formy abstrakcyjne. W projekcie zrealizowanym w MPZ artysta kontynuował te wątki, poszerzając jednocześnie granice pojęcia rzeźby i grafiki — swoich ulubionych technik wizualnych. Rzeźba *Canapone*, prezentowana w podziemiach galerii, miała formę dużej metalowej sprężyny-generatora, wprawianej w drgania przez infradźwięki. Imitowały one fale, których zazwyczaj nie rejestrujemy, choć mają duży wpływ na nasze samopoczucie czy nawet funkcjonowanie organizmu. Pozornie statyczna rzeźba nabierała cech żywego organizmu. W pobliżu artysta umieścił na ścianach grafiki wydrukowane na samoprzylepnej folii, w których bawił się skalą, powiększał kształty do ogromnych rozmiarów, budując niezwykłą relację graficznego znaku i architektury. W stworzonej z myślą o przestrzeni Miejsca Projektów Zachęty instalacji rzeźbiarskiej zatytułowanej *CATERPILLAR* Dąbrowski pogłębiał swoje zainteresowania z pogranicza sztuki, filozofii i nauki, eksperymentując z nowym dla siebie materiałem — styropianem. Biała kanciasta bryła dużych rozmiarów, przypominająca ogromną gąsienicę, fragment góry lodowej dryfujący po wodzie, obłok bądź mechanizm o nieznanym przeznaczeniu, wydawała się unosić nad podłogą galerii. Wrażenie industrialności wzmacniał widok wnętrza galerii — autor odsłonił stare kaloryfery i rury, na potrzeby innych ekspozycji ukrywane za białymi przesłonami. Dłuższa kontemplacja pozwalała dostrzec, że poziomy kształt jest ruchomy — jego poszczególne człony obracają się wokół własnej osi, w odmiennym rytmie i kierunku. Rzeźba metaforycznie odnosiła się do względności i subiektywności czasu oraz ruchu. O tym, jak ważne jest dla Mateusza Dąbrowskiego działanie na styku sztuki, natury/cielesności i nauki/techniki, świadczył tytuł nadany instalacji oraz całej wystawie. *CATERPILLAR* to po angielsku gąsienica, ale także znana na całym świecie firma produkująca maszyny górnicze i budowlane.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

27 czerwca *Artysta pyta, astrofizyk odpowiada*. Spotkanie na wystawie z dr. hab. Stanisławem Bajtlikiem

7 lipca *Mikrohistorie o mieście*. Warsztaty fotograficzne dla młodzieży z Krzysztofem Sienkiewiczem

20 lipca Finał wystawy: koncert Paula Wirkusa

CATERPILLAR, 2018, instalacja. Fot. Sebastian Madajski

Na niewszym planie rzeźba. Czoporne, 2018. Fot. Sebastian Madajski

26.05–25.11

Amplifikacja natury

komisarz Pawilonu Polskiego: **Hanna Wróblewska**

zastępca komisarza: **Joanna Waśko**

kuratorka: **Anna Ptak**

uczestnicy projektu: **CENTRALA — Małgorzata Kuciewicz, Simone De Iacobis we współpracy z Izą Tarasewicz i Jackiem Damięckim**

identyfikacja wizualna: **Krzysztof Pyda**

program towarzyszący w Zachęcie: **Anna Zdzieborska**

Projekt opierał się na założeniu, że architektura jest częścią procesów zachodzących w skali planety. Według twórców wystawy nie służy ona tylko ochronie przed naturą, ale jest integralnie związana z takimi zjawiskami jak grawitacja, krążenie wody czy cykl dnia i nocy. Inspiracją dla autorów stają się przykłady z historii polskiej architektury wykorzystujące siły natury: wpisany w skarpe wiślaną kompleks sportowy *Warszawianka*, zaprojektowany przez zespół Zakładów Artystyczno-Badawczych przy Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie pod kierownictwem Jerzego Sołtana (procesy geologiczne), dom Zofii i Oskara Hansenów w Szuminie (cykl dobowy) oraz wizjonerski, niezrealizowany projekt *Nawodnego pawilonu obrotowego* Jacka Damięckiego. Rezultatem takiego podejścia do architektury były również dwa autorskie projekty CENTRALI: otwarty wertykalnie *Dom Cabrio* i *Pawilon deszczy*. Wystawę w Pawilonie Polskim przygotowaną we współpracy m.in. z rzeźbiarką Izą Tarasewicz, autorzy traktowali jako rodzaj diagramu — interpretując badania zespołu, ukazywała ona zależności, w jakie wprzęgnięta jest architektura. Instalacja wykorzystywała zjawisko wyporności i wodę jako nośnik informacji — środowisko dla dryfujących modeli architektonicznych. W ciągu pół roku trwania wystawy przestrzeń ekspozycyjna zmieniała się pod wpływem wody, światła (zależnego od pory dnia i roku), interakcji widzów, unaoczniając włączenie architektury w fizyczne procesy przemian.

KSIĄŻKA

pod redakcją **Anny Ptak**

teksty: **praca zbiorowa**

projekt graficzny: **Krzysztof Pyda**

redakcja: **Małgorzata Jurkiewicz,**

Paulina Bożek [współredaktor wersji angielskiej]

wersje językowe: **polska i angielska**

tłumaczenie: **Marcin Wawrzyńczak**

[na jęz. angielski], **Izabela Suchan**

[na jęz. polski]

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

5 lipca *Warszawianka. Spacer architektoniczno-geologiczny*. Prowadzenie: Małgorzata Kuciewicz, Simone De Iacobis, Dariusz Grabowski

10 lipca Promocja książki *Amplifikacja natury*. Udział w spotkaniu: Anna Ptak, Małgorzata Kuciewicz i Simone De Iacobis

17 lipca *Hydratobotanika i architektura*. Spotkanie o roślinności wodnej i jej obecności w architekturze. Prowadzenie: Elżbieta Melon i Joanna Bogdanowicz [Ogród Botaniczny Uniwersytetu Warszawskiego] oraz grupa CENTRALA

5 września *Warszawianka. Spacer architektoniczny*. Prowadzenie: Anna Ptak, Viola Damięcka, Aleksandra Kędziołek

12 września *Visions of Space — presentation and panel discussion* w Teatro alle Tese, Arsenal, Wenecja. Moderatorka: Anna Ptak, uczestnicy dyskusji: Małgorzata Kuciewicz, Kaja Schelker, Saskia van Stein. Współorganizatorzy: Instytut Adama Mickiewicza; Polish Modern Art Foundation

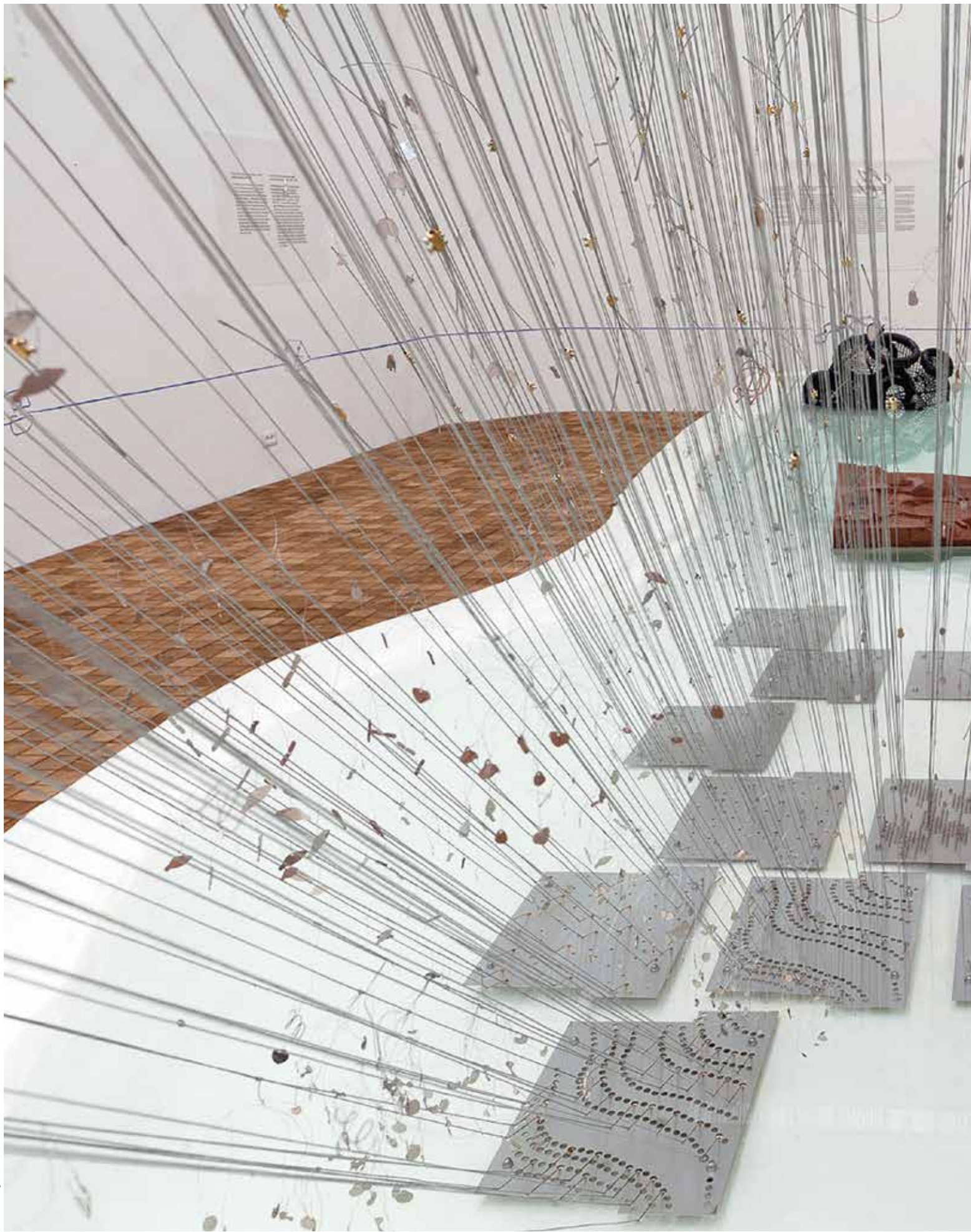
18 września *Warszawianka. Spacer architektoniczno-konserwatorski*. Prowadzenie: Małgorzata Kuciewicz, Simone De Iacobis, Michał Krasucki

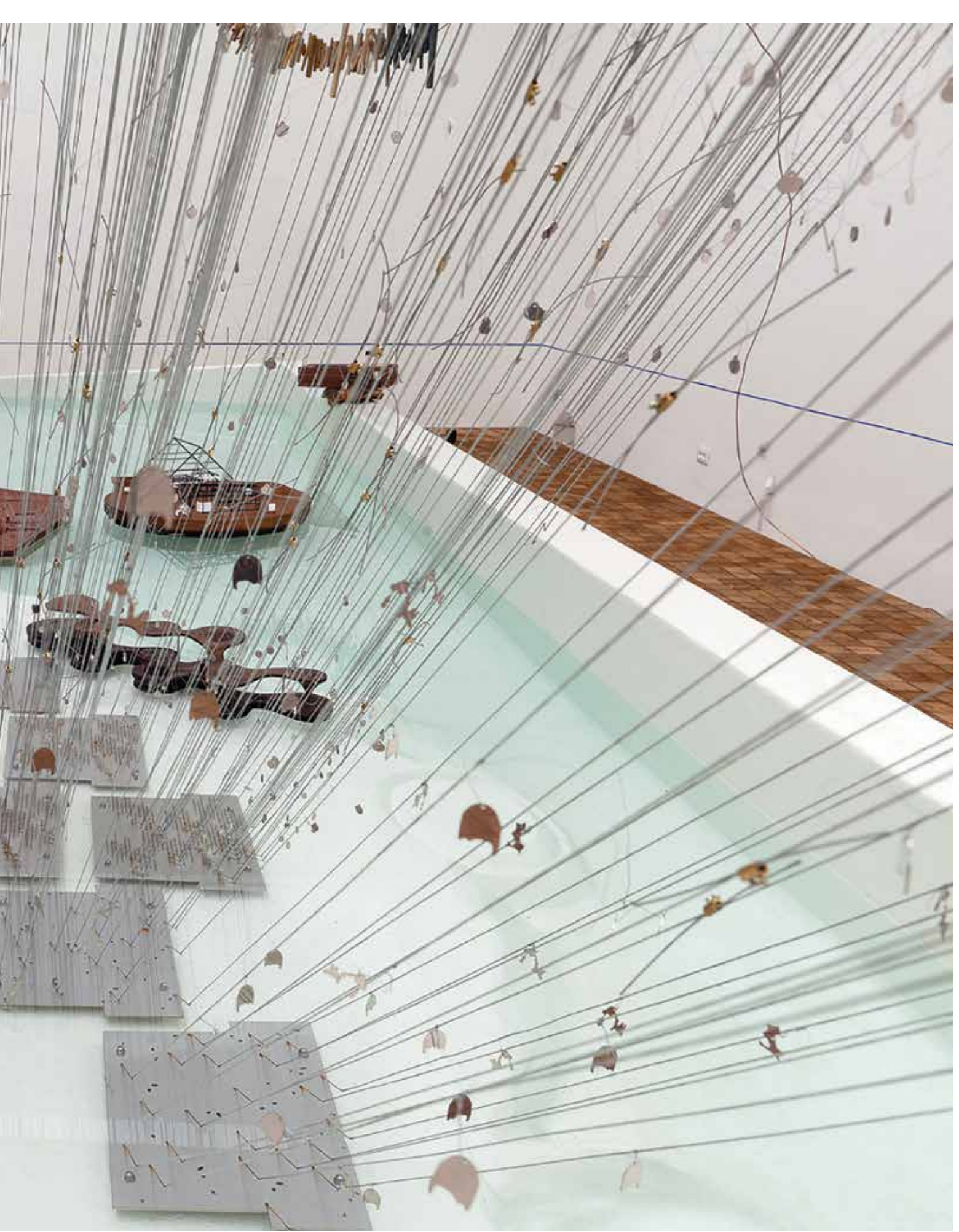

Otwarcie wystawy w Pawilonie Polskim, od lewej: Jacek Daniłecki, Simone de Iacobiis, Anna Ptek, Małgorzata Kucielwicz, Iza Tarasiewicz, Hanna Wróblewska (dyrektor Zachęty), Wanda Zimogrodzka (prezysknerarz Stanu MKiDN). Fot. Anna Zagrodzka

Fot. Anna Zagrodzka

Koji Kamoji.

Cisza i wola życia

kuratorka: **Maria Brewińska**

współpraca: **Julia Leopold**

asystentka artysty: **Naoko Takeda**

stażystki: **Marcelina Palińska, Marta Korzekwa**

projekt ekspozycji: **Koji Kamoji, Maria Brewińska**

realizacja: **Krystyna Sielska i zespół**

KSIĄŻKA

pod redakcją Marii Brewińskiej
 teksty: **Maria Brewińska, Anna Król, Piotr Schollenberger, Anna Wolińska, Wiesław Borowski, Jaromir Jedliński**
 projekt graficzny: **Grzegorz Laszuk** K+*
 redakcja: **Jolanta Pieńkos**
 wydawcy: **Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha, Kraków**
 wersja językowa **polsko-angielska**
 tłumaczenie: **Marcin Wawrzyńczak**

Była to retrospektywna wystawa artysty pochodzącego z Japonii, od 1959 roku mieszkającego i tworzącego w Polsce. Prezentowała wybór prac powstających od lat sześćdziesiątych do dzisiaj — obrazów, rysunków oraz kłuczowych w jego dorobku instalacji. W perspektywie historycznej wystawa była podsumowaniem dokonań twórcy, którego artystyczna tożsamość osadzona jest w szerokim kontekście sztuki polskiej, modernistycznej, podejmującej uniwersalne wartości, ale też przesyconej estetyką i wartościami Wschodu.

Najstarsze obiekty na wystawie, tzw. obrazy pruszkowskie z lat sześćdziesiątych, oszczędne w formie, ukazywały początki drogi twórczej artysty. Właściwy im minimalizm i użycie prostych, łatwo dostępnych materiałów to ich cechy charakterystyczne. Nawiązują do japońskiej estetyki, jak np. cykl białych obrazów, instalacja *Dwa bieguny* (1972) zestawiająca abstrakcję z umieszczonym centralnie kamieniem czy *Cisza i wola życia* (2018) wywodząca się z tradycji ogrodów japońskich. Prace o przestrzeni, powietrzu i wodzie noszą ślady osobistych doświadczeń — długiej podróży artysty do Polski. W innych powracają wspomnienia tragicznych wydarzeń — samobójczej śmierci przyjaciela w cyklu *Księżyc Sasakiego* (1995). Instalacje *Kamień oświęcimski* (1988) i *Hiroszima* (1990) dotyczą traumatycznych doświadczeń zbiorowych. Kompozycje *Martwe natury* (2003) są wyrazem uważnego odnoszenia się artysty do otaczających go przedmiotów. Nieobca jest mu także refleksja nad przemianami sztuki, artykułowana np. w serii obrazów poświęconych średniowieczu czy w stworzonych od kilku lat rysunkach, które odwołują się do tradycji Wschodu, ale również do początków europejskiej abstrakcji i poszukiwania w niej transcendencji. Sztuka Kamojiego przesycona jest pragnieniem dotknięcia istoty egzystencji, rzeczy, świata; stanowi przejaw intuicyjnego odczuwania natury i buddyjskiej duchowości.

Nowe wątki w twórczości artysty podejmowała zrealizowana specjalnie na wystawę monumentalna instalacja *Cisza i wola życia* — metafora pogłębionej relacji człowieka z naturą. Ścieżki pozwalały wejść w przestrzeń instalacji, ale można było jej również doświadczać, siedząc na wózku inwalidzkim, przedmiocie o szczególnym znaczeniu, wnoszącym do dialogu z naturą kwestię degradacji ciała i przemijania, podobnie jak instalacja *Przeciąg/Starość* (2018), wykonana z japońskiego papieru. Artysta mierzy się z tym uniwersalnym ludzkim doświadczeniem, lecz czyni to bez patosu, tragizmu czy lęku. Dzięki dyscyplinie wewnętrznej oraz intuicji łączy sztukę, życie i duchowość w nierozdzielalną całość. Sztuce i swojej w niej obecności przypisuje metafizyczny cel — odsłonięcie prawdy bytu/bycia, nawet tej najtrudniejszej, lecz przecież zdeterminowanej wolą życia.

Wydarzenia towarzyszące

20 czerwca *Sztuka dostępna. Spotkanie dla osób niewidomych.* Prowadzenie: **Marta Artyfikiewicz** i **Marcin Matuszewski**

21 czerwca Spotkanie z cyklu *Zachęta miga!* Prowadzenie w polskim języku migowym: **Daniel Kotowski**, tłumaczenie na język polski foniczny: **Anna Hummel**

24 czerwca Oprowadzanie kuratorskie Marii Brewińskiej

1 lipca Warsztaty rodzinne *Spokój i cisza.* Prowadzenie: **Agnieszka Szostakiewicz**

8 lipca Warsztaty rodzinne *Ćwiczenia z kontemplacji.* Prowadzenie: **Kamil Niedziałek**

14 lipca *Saturday ArtWalk.* Orowadzanie w języku angielskim: **Zuzanna Zasacka**

15 lipca Warsztaty rodzinne *Oddech papieru.* Prowadzenie: **Anna Owsiany**

21 lipca Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy.* Prowadzenie: **Zuzanna Zasacka**

24 lipca *Sztuka dostępna. Spotkanie dla osób niewidomych.* Prowadzenie: **Marta Artyfikiewicz** i **Marcin Matuszewski**

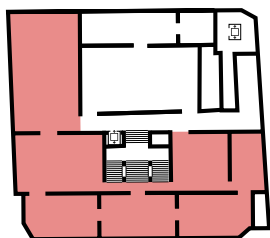
29 lipca Warsztaty rodzinne *Sztuka ZEN.* Prowadzenie: **Anna Owsiany**

8 sierpnia Promocja książki towarzyszącej wystawie. Uczestnicy: **Koji Kamoji, Wiesław Borowski, Piotr Schollenberger** i **Anna Wolińska.** Prowadzenie: **Stach Szabłowski**

12 sierpnia Warsztaty rodzinne *Punkty patrzenia.* Prowadzenie: **Kamil Niedziałek**

26 sierpnia Warsztaty rodzinne *Wola życia.* Prowadzenie: **Kamil Niedziałek**

26 sierpnia Finisażowe oprowadzanie: **Maria Szczycińska**

Przeciąg, 1975 (2018), instalacja. Fot. Marek Krzyżanek

Cisza i wola życia, 2018, instalacja. Fot. Marek Krzyżanek

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

22 czerwca, 6 lipca *Przestrzeń zewnętrzna/przestrzeń wewnętrzną.*
Prowadzenie: Marta Artyfikiewicz

24 sierpnia *(Nie)obecność w przestrzeni.* Prowadzenie:
Maria Szczycińska

Na plewoszym planie: Kornieli oświećmski, 1988/2018, instalacja, na ścianie rysunki z lat 2011–2017, tusz, akryl, papier, Fot. Marek Krzyżanek

Morwa natura, 2003, instalacja, Fot. Maciej Landisberg

Plac Małachowskiego 3

kuratorka: **Magdalena Komornicka**

współpraca: **Michał Kubiak, Jenka Minh**

identyfikacja wizualna: **Jakub de Barbaro**

Jak działa budynek? Co mówi? Jakie wywiera pierwsze wrażenie? Co widzimy w miarę kolejnych wizyt? Jaki jest wpływ architektury na zachowanie publiczności czy pracowników? Jak ludzie działają na budynek i na ile ich zachowania, osobiste historie lub decyzje wpływają na jego losy? Z lektury książek skarg i wniosków Zachęty wynika, że publiczność ma bardzo emocjonalny stosunek do galerii, czuje się tu dobrze, „udomawia” to miejsce, doradza, jak budynek ulepszyć czy usprawnić. Co by było, gdybyśmy spełnili postulaty publiczności? Jak wyglądałaby i działała Zachęta? Co znalazłoby się na placu przed galerią?

Punktem wyjścia dla wystawy była historia miejsca, specyfika gmachu Zachęty, skomplikowana tożsamość instytucji, prywatne opowieści pracowników galerii, odczucia i emocje publiczności oraz rodzące się w związku z tym pytania czy fenomeny.

Na *Plac Małachowskiego 3* składały się performanse, spektakle teatralne i taneczne oraz instalacje i działania odbywające się przez cztery letnie miesiące. Przestrzenią wystawy był plac Małachowskiego — z tej okazji zamknięty dla samochodów, udostępniony artystom i publiczności — oraz sam budynek galerii, a zwłaszcza jego części na co dzień niesłużące prezentacji dzieł sztuki. Do udziału w wystawie zostali zaproszeni artyści, którzy już w przeszłości mierzyli się z architekturą i historią Zachęty oraz ci, którzy mogli zrobić to po raz pierwszy. W ich działania został włączony plac z budynkiem, instytucja, jej pracownicy i publiczność.

Artyści: Paweł Althamer, Roman Stańczak i goście, Cezary Bodzianowski, Bogna Burska, Centrum w Ruchu (Izabela Chlewińska, Karolina Kraczkowska, Agnieszka Kryst, Ramona de Barbaro, Weronika Pelczyńska, Renata Piotrowska-Auffret, Magdalena Ptasznik, Iza Szostak, Karol Tymięski), Zuza Golińska, Maria Hassabi, Anna Karasińska, Katarzyna Krakowiak, Katarzyna Przezwańska, Paweł Sakowicz, Iza Tarasewicz, Gosia Wdowik

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

23 sierpnia *Wiatrałomy 2018.*
Warsztaty dla dorosłych
z Joanną Świerczyńską

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

13 lipca, 10 sierpnia, 28 września
Zachęta — ponad 100 lat opowieści.
Prowadzenie: Marcin Matuszewski

31 sierpnia *Zachęta — świątynia, galeria-muzeum i maszyna dla sztuki.* Prowadzenie: Paweł Freus

Na pierwszym planie: Katarzyna Przeważska, *Frontorno*, 2018; w głębi: Zuzanna Golińska, *Levo, prawo, środek*, 2018; instalacja powyżej: Iza Tarasiewicz, *Arena III*, 2018; instalacja: Fot. Sebastian Madajski

PROGRAM WYSTAWY

18 czerwca

Inauguracja projektu: Bogna Burska, inscenizacja fragmentu sztuki *Gniazdo*; Zuza Golińska, instalacja *Lewa, prawo, środek* [do 30.09]

28 czerwca

Katarzyna Krakowiak, działanie *Rozcięty na wysokość nieba*

3–8 lipca

Centrum w Ruchu, działania

12 lipca

Katarzyna Przeważńska, instalacja [do 30.09]

13–30 lipca

Plener rzeźbiarski *Wiatrolomy 2018*. Paweł Althamer, Roman Stańczak i goście

19, 28 lipca; 23 sierpnia;

1, 22, 29 września

Cezary Bodzianowski, oprowadzanie

16 sierpnia

Paweł Sakowicz, performans *Jumpcore*

30, 31 sierpnia; 1 września

Antonijevic/Gruca/Prowaliński/Wdowik/Ziółek, performans *Nazwij to przyjemnie*

2 września

Anna Karasińska, oprowadzanie performatywne

6 września

Iza Tarasewicz, instalacja *Arena III* [do 30.09]

13, 15 września

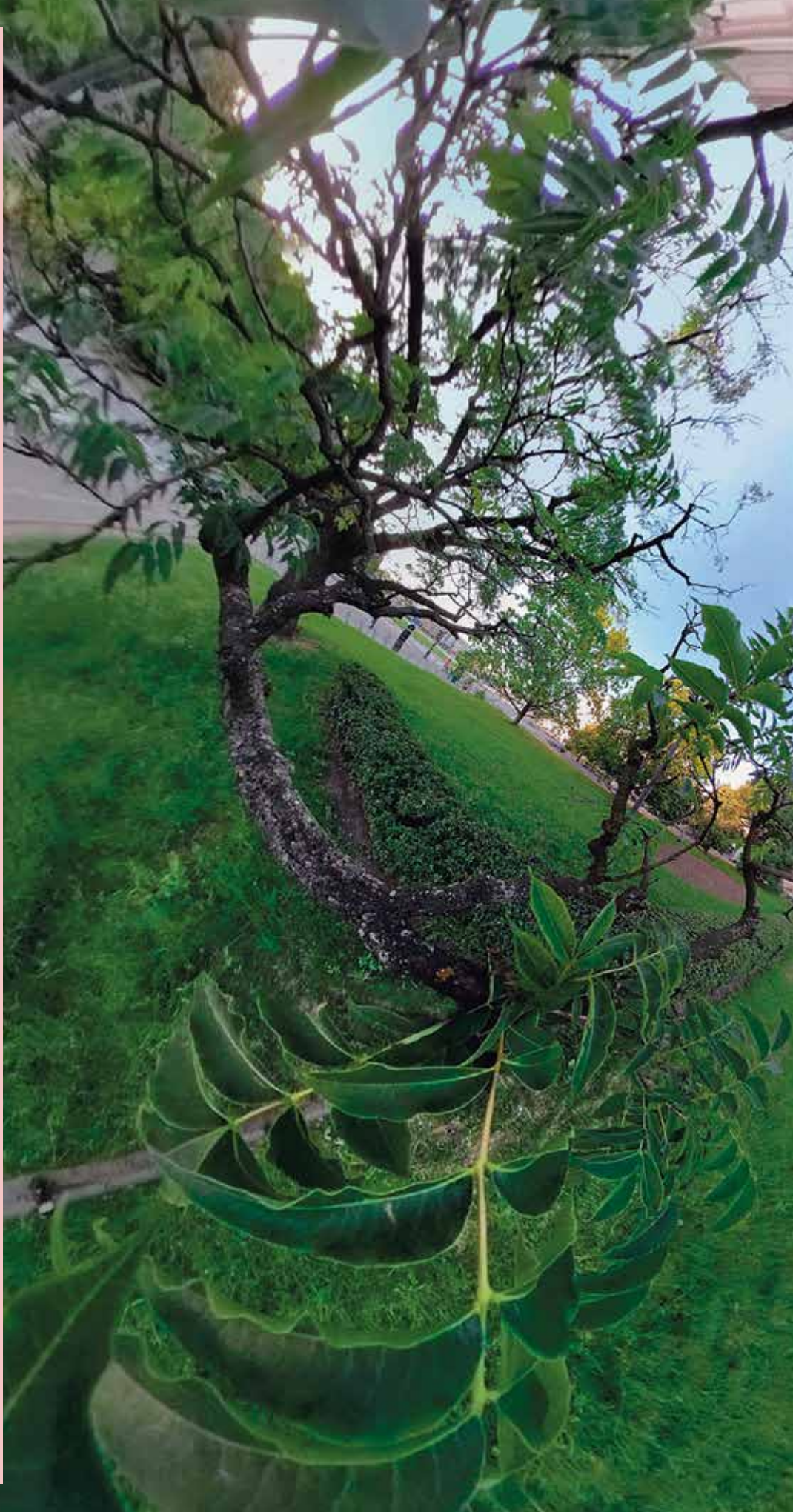
Maria Hassabi, żywa instalacja *Staging: Solo* [2017]

28, 29 września

Ramona de Barbaro we współpracy z Aleksandrą Borys, instalacja choreograficzna *Networking*

30 września

Bogna Burska, czytanie performatywne *Gniazdo* — finisaż wystawy

Klasycy współczesności. Malarstwo z kolekcji Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki

kuratorka: **Joanna Egit-Pużyńska**

Organizowany w Radziejowicach X Letni Festiwal im. Jerzego Waldorffa stał się okazją do zaprezentowania malarstwa z kolekcji Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki. Na wystawie w radziejowickim pałacu pokazaliśmy prace 12 artystów. Ekspozycja sygnalizowała wybrane zjawiska i tendencje w polskim malarstwie drugiej połowy XX wieku. Znalazły się na niej różnorodne stylistycznie obrazy malarzy o surrealistycznym rodowodzie — Jerzego Tchorzewskiego, Erny Rosenstein, Tadeusza Brzozowskiego, Zbigniewa Makowskiego i Marii Anto oraz prace kontynuatorów tradycji polskiego koloryzmu — Tadeusza Dominika i Rajmunda Ziemskiego. Pokazaliśmy dzieła Romana Artymowskiego i Stefana Gierowskiego, które możemy zaliczyć do szeroko pojmowanego nurtu geometrycznego, a także prace z pogranicza abstrakcji — syntetyczne w formie pejzaże Jerzego Nowosielskiego i układy przedmiotów-znaków Jana Tarasina. Na ekspozycji znalazł się także obraz Tadeusza Kantora — nie tylko wybitnej osobowości teatru, ale również niezwykłego malarza i jednego z pierwszych w Polsce twórców zajmujących się informelem, ambalażem i happeningiem.

Wybór malarzy nie był przypadkowy — wszyscy zaliczani są dziś do kanonu najważniejszych polskich artystów drugiej połowy XX wieku, wymieniani są w podręcznikach, encyklopediach i opracowaniach historii powojennej sztuki polskiej. Z perspektywy czasu widać wyraźnie, że właśnie twórczość tych artystów kształtowała nowoczesne oblicze polskiego malarstwa. Ich nazwiska związane są również z historią Zachęty — wielokrotnie pokazywali swoje prace na organizowanych w galerii wystawach zbiorowych i indywidualnych, zarówno pokazach z pracowni, jak i obszernych retrospektywach. Wśród ich prac w kolekcji Zachęty są nierzadko dzieła wybitne, zarówno na tle ich indywidualnej praktyki artystycznej, jak i widziane w szerszym kontekście sztuki czasów, w których tworzyli.

13.07–14.10

Tango na 16 metrach kwadratowych

kuratorzy: **Agnieszka Batkiewicz, Veronika Mayr, Xander van Dijk**

współpraca ze strony Zachęty: **Marta Miś**

współpraca badawcza: **Urszula Batkiewicz, Katarzyna Dorda, Martyna Obarska**

wsparcie merytoryczne: **dr Agata Gabiś, dr Marcin Jewdokimow**

projekt ekspozycji: **Agnieszka Batkiewicz, Veronika Mayr, Xander van Dijk**

realizacja: **Marek Janczewski i zespół**

program towarzyszący: **Karolina Iwańczyk**

Tematem wystawy była swego rodzaju mieszkaniowa gimnastyka — błyskotliwa i dobrze zaplanowana choreografia, a jednocześnie wyczyn prawdziwie akrobatyczny. Dokumentowała ona pomysłowość, jaką trzeba się wykazać w poszukiwaniu architektonicznych rozwiązań w warunkach mieszkaniowego, metrażowego i materialnego deficytu.

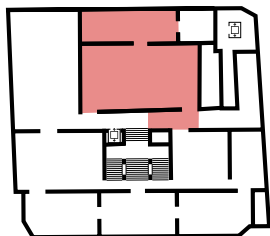
Dzisiejsza sytuacja mieszkaniowa często wiąże się z intensyfikacją wykorzystania dostępnej przestrzeni i środków. Powodowani koniecznością, by „wycisnąć więcej” z zasobów znajdujących się w naszym posiadaniu, z pomysłem, dowcipem i wyobraźnią kształtujemy krajobrazy mieszkaniowe. Ta ciężko wywalczona, bo stworzona praktycznie z niczego i przy użyciu niewielkich nakładów dodatkowa wartość staje się jednak obosiecznym mieczem — prowadzi do poprawy sytuacji życiowej, ale również do przesunięcia granicy tego, co jest uważane za normalne i akceptowalne. Gdy poprzednie minimum staje się nową normą, nasuwa się pytanie, jak udaje się nam ciągle od nowa odtwarzać tę samą mieszkaniową akrobatykę.

Budownictwo mieszkaniowe okresu PRL było punktem wyjścia dla rozważań na temat zależności między architekturą a polityką, ograniczeniami a inwencją. Wykorzystując jako narzędzie interpretacji nagrodzoną Oskarem animację *Tango* Zbigniewa Rybczyńskiego, wystawa proponowała podróż między przeszłością a teraźniejszością. W rozważaniach tych łączyła szeroką perspektywę uwarunkowań i czynników, które przez lata wpływały na to, jak mieszkamy, z obserwacją z bliska, skupioną na doraźnych, spontanicznych lub rozrysowanych ręką architekta interwencjach usprawniających funkcjonowanie naszych mieszkań.

Uczestnicy: **Jakub Certowicz, Hugo Corbett, Alessandra Covini & Francesco Apostoli, Juan Camilo Gonzalez, OMMX, Jurren Pen, Studio Makkink & Bey, Tomasz Szerszeń, Wojciech Woźniak**

ze specjalnym udziałem *Tanga* Zbigniewa Rybczyńskiego

oryginalne materiały z archiwów Bogusławy i Czesława Kowalskich oraz Haliny Skibniewskiej

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

15 lipca Orowadzanie kuratorskie Agnieszki Batkiewicz, Veroniki Mayr i Xandera van Dijka

22 lipca Warsztaty rodzinne *Pięć w jednym/Mały pokój — dużo funkcji*. Prowadzenie: Zuzanna Zasacka

4 sierpnia Warsztaty kreatywnego pisania z Loesje [w języku angielskim]. Prowadzenie: Emilia Skiba

5 sierpnia Warsztaty rodzinne *Dam — co to jest?*. Prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz

11 sierpnia *Małe mieszkania, wielkie pomysły*. Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy*. Prowadzenie: Marta Artyfkiwicz

18 sierpnia *Saturday ArtWalk*. Orowadzanie w języku angielskim: Sara Herczyńska

19 sierpnia Warsztaty rodzinne *4 x 4*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

15 września Warsztaty *Moje własne M1* z cyklu *Co robi artysta? dla rodzin z dziećmi ze spektrum autyzmu*. Prowadzenie: Magdalena Ołasińska i Anna Owsiany

19 września Spotkanie z cyklu *Zachęta miga!* Prowadzenie w polskim języku migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski foniczny: Marta Kalinowska

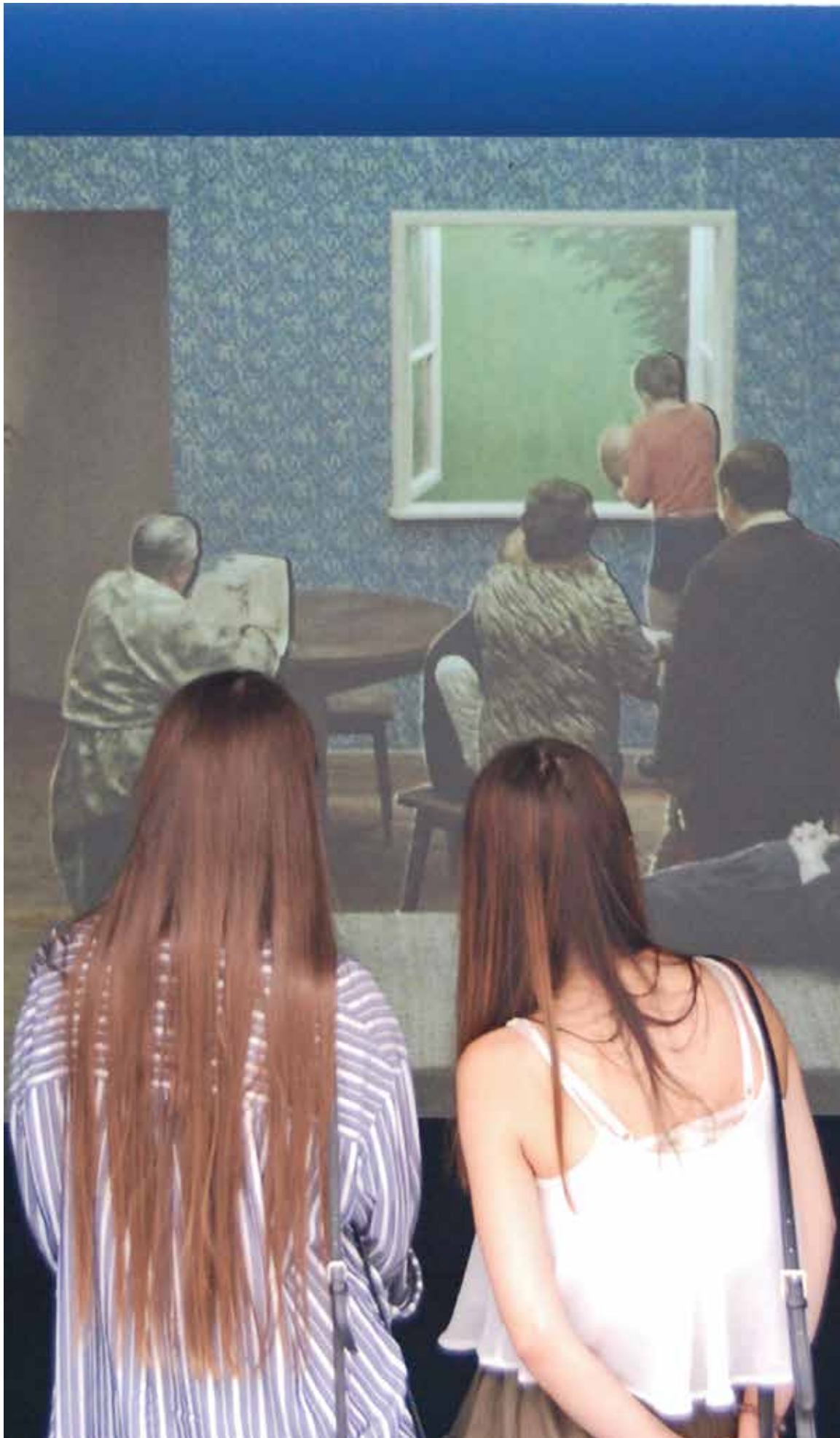
21 września Spotkanie z cyklu *Pa-trzeć/zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy*. Prowadzenie: Barbara Dąbrowska i Maria Kosińska

27 września *Mebłe Kowalskich — legenda PRL. Fakty znane i mniej znane*. Wykład prof. Jacka Kowalskiego

22 września Warsztaty kreatywnego pisania z Loesje [w języku angielskim]. Prowadzenie: Emili Skiba

3 października *Sztuka dostępna. Spotkanie dla osób niewidomych.* Prowadzenie: Maria Szczycińska i Anna Owsiany

4 października *W Tangu.* Oprowadzanie Marty Miś

6 października *Warsztaty z cyklu Zachęta miga rodzinie!* Prowadzenie w polskim języku migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski foniczny: Magda Schromová

13 października *Fragments of a Future.* Dyskusja na zakończenie wystawy. Uczestnicy: Studio OMMX, Studio Makink & Bey, Alessandra Covini & Francesco Apostoli, Hugo Corbett oraz Agnieszka Batkiewicz, Veronika Mayr, Xander van Dijk – kuratorzy wystawy. Moderatorka: Aleksandra Kędziorek

14 października *Finisażowe* oprowadzanie kuratorskie Agnieszki Batkiewicz i Veroniki Mayr

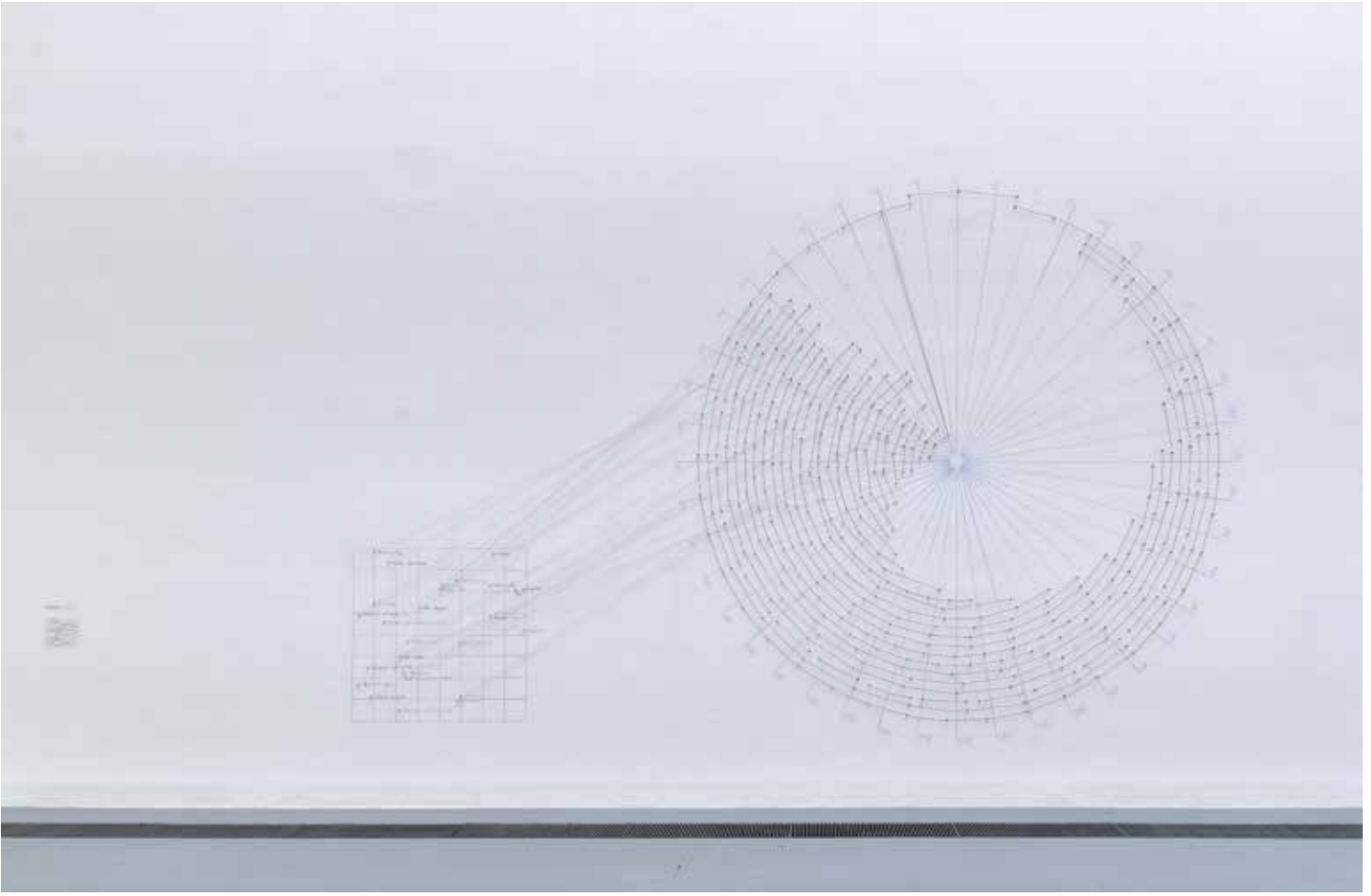
14 października *Poza „Tangiem”.* Finisażowy miniprzegląd filmów Zbigniewa Rybczyńskiego z SE-MA-FOA. Wprowadzenie: Marta Miś

W piątek o piątej – oprowadzania tematyczne

17 sierpnia, 7 września *Rzeczy domowe.* Prowadzenie: Marta Artyfikiewicz

24 sierpnia *(Nie)obecność w przestrzeni.* Prowadzenie: Maria Szczycińska

14 września, 12 października *DIY.* Prowadzenie: Sara Herczyńska

27.07–23.09

Marta Węglińska. Upadek. Grawitacja

kuratorka: **Magda Kardasz**

współpraca: **Julia Harasimowicz**

projekt ekspozycji: **Marta Węglińska, Magda Kardasz**

realizacja: **Marek Janczewski i zespół**

FOLDER

tekst: **Magda Kardasz**
według projektu graficznego
Jakuba Jezierskiego
wersja językowa polsko-angielska
tłumaczenie: **Paulina Bożek**

Twórczość Marty Węglińskiej inspirowana jest przede wszystkim podróżami i odnosi się do uniwersalnych praw rządzących światem, odbitych także w mitach i historiach z różnych kultur. Wystawę w MPZ poprzedziły pobyty artystki w Indonezji, które umożliwiły jej poznanie lokalnych historycznych, przyrodniczych i kulturalnych kontekstów. Z inspiracji tych powstał film, instalacja, rysunki, batikowe malarstwo, rzeźby i fotografie. Wszystkie opowiadają historie o nieuchronności upadku/schyłku, zmienności świata i życia w czasie, utracie równowagi czy zawodności widzenia. Wystawa miała charakter jednolitej estetycznie instalacji wykorzystującej architektoniczną specyfikę galerii: pojawiły się ruiny świątyni jakiejś dawnej cywilizacji (pierwowzorem była świątynia Ratu Boko w Yogyakarta): fragmenty kolumn, ułamki architektury, film z aktorami na tle szczątków świątyni, nad którą powoli przejmują władzę natura, oraz fotografie i rysunki (motywy rysunkowe przypominały kształty z rycin ilustrujących procesy geologiczne). Widzowie mogli także przejrzeć powstałe ostatnio książki artystyczne Węglińskiej — poetyckie zapisy różnych podróży. Film *Skłonność do upadku* powstał w czasie ostatniego pobytu artystki w Indonezji, we współpracy z miejscowymi artystami: dwójką tradycyjnych tancerzy (Anter Asmorotedjo, Anita Listyaningrum) oraz mistrzem lokalnej sztuki walki (Ruben Panginkayon), którzy zgodzili się odegrać pomyślane przez artystkę postaci: Panjego i Candrę Kiranę — parę mitycznych kochanków prześladowanych przez podstępne fatum oraz Gravity upostaciowującego skłonność do upadku. Artystka wcieliła się w postać kobiety — kariatydy, symbolu stabilności; twórczo zreinterpretowała też kostiumy tradycyjnych tancerzy i wraz z nimi ułożyła choreografię, napisała również metaforyczny tekst dopełniający atmosferę filmu.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

29 sierpnia *Druga skóra. Wayang, maska i tradycyjny taniec na Jawie.*
Spotkanie na wystawie. Prowadzenie:
Marianna Lis

18 września Finisaż wystawy: pokaz filmu *Opera Jawa [Requiem for Java]*, reż. Garin Nugroho, Indonezja, Francja, 2006, 120 min

20.08–28.10

Dziary. Maurycy Gomulicki

kuratorka: **Agnieszka Szewczyk**

współpraca ze strony Zachęty: **Katarzyna Kołodziej-Podsiadło**

projekt ekspozycji: **Maurycy Gomulicki, Agnieszka Szewczyk**

realizacja: **Anna Muszyńska i zespół**

identyfikacja wizualna: **Janek Bersz**

program towarzyszący: **Anna Zdzieborska**

KSIĄŻKA

teksty: **Maurycy Gomulicki, Marek Nowakowski**
 projekt graficzny: **Janek Bersz, Maurycy Gomulicki**
 redakcja: **Jolanta Pieńkos**
 wersja językowa
 polsko-angielsko-rosyjska
 tłumaczenie: **Anna Blecharz, Maria i Tatiana Łucewicz, Ekaterina Shadkowska, Marcin Wawrzyńczyk**

Wśród wielu ról, w jakie wciela się Maurycy Gomulicki w swojej praktyce artystycznej, szczególnie owocna jest rola antropologa kultury popularnej. Tak jest w przypadku projektu *Dziary* poświęconego dokumentacji tatuaży przynależących przede wszystkim do tzw. subkultury gitów. Od 2007 roku Gomulicki, penetrując bazy ze starzyzną, parki i inne miejskie obrzeża, wykonał kilka tysięcy zdjęć utrwalających ten zanikający fenomen i rejestrujących często prymitywną, ale szczerą „ikonografię” wyobrażeń egzotyki, rajy, przyjemności, tęsknot przejawianych w brutalnych warunkach (więzienie, wojsko, hufce pracy, domy poprawcze). Osobiste, dalekie od akademickiego podejście do tematu pozwoliło artyście przenieść ten materiał w przestrzeń sztuki. Z zebranych fotografii emanowała wizualna moc, siła pierwotnej ekspresji. Była to inna opowieść o rysunku, ujawniająca całe bogactwo treści klasycznego terminu *disegno*, oznaczającego także wzór, plan, zamysł, wyobrażenie tego, „co ma się zdarzyć”.

Projekt *Dziary* to bardzo istotny kontrapunkt w twórczości Gomulickiego, rodzaj rewersu dla propagowanej przez niego „kultury rozkoszy”, pociągający przez swój radykalizm i nasycenie skrajnymi deklaracjami. Wystawa pomyślana została jako precyzyjna konstrukcja zbudowana z wybranego materiału fotograficznego podzielonego na wątki tematyczne i zestawionego z rysunkami naściennymi. Opierała się na kontrastach i napięciach, jakie niesie ze sobą materiał wizualny i sposób zaaranżowania ekspozycji: od kwestii dotyczącej samej sztuki tatuażu, przez perfekcyjnie skomponowane obrazy fotograficzne i ich brutalną tematykę, gdzie liryzm miesza się z wulgarnością, fascynacja z odrazą, a sentymentalne wyobrażenia egzotyki z surowością wykonania. Wszystkie te zestawienia i opozycje tworzyły mocną obrazową opowieść o tym „ostatnim dostępnym nam Lascaux”.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

26 sierpnia Orowadzanie kuratorskie Agnieszki Szewczyk

9 września Warsztaty rodzinne *Nietypowe rysunki*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

12 września *Sztuka dostępna. Spotkanie dla osób niewidomych*. Prowadzenie: Marta Artyfikiewicz i Marcin Matuszewski

15 września *Saturday ArtWalk*. Orowadzanie w języku angielskim: Sara Herczyńska

25 września Orowadzanie autorskie Maurycego Gomulickiego i promocja książki

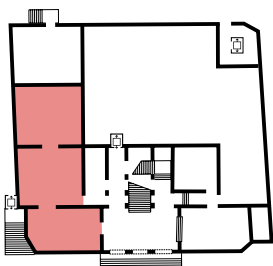
29 września Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

10 października Spotkanie z cyklu *Zachęta miga!* Prowadzenie w polskim języku migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski foniczny: Joanna Ciesielska

12 października Spotkanie z cyklu *Patrzeć/zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy*. Prowadzenie: Barbara Dąbrowska i Maria Kosińska

W piątek o piątej – orowadzania tematyczne

14 września, 12 października *DIY*. Prowadzenie: Sara Herczyńska

Fot. Marek Krzyżanek

Fot. Marek Krzyżanek

14.09–16.02

Co po Cybisie?

kurator: **Michał Jachuła**
 współpraca: **Julia Leopold**
 projekt ekspozycji: **Paulina Tyro-Niezgoda**
 realizacja: **Marek Janczewski i zespół**
 identyfikacja wizualna: **Hakobo**
 program towarzyszący: **Zofia Dubowska**

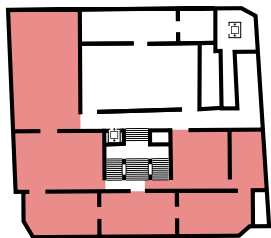

KSIĄŻKA
 pod redakcją **Michała Jachuły**
 i **Małgorzaty Jurkiewicz**
 teksty: praca zbiorowa
 projekt graficzny:
Magdalena Piwowar
 redakcja: **Małgorzata Jurkiewicz**
 wersja językowa polska

Przekrojowa wystawa polskiego malarstwa XX i XXI wieku obejmowała szerokie spektrum dzieł wybitnych polskich twórców wpisujących się w kluczowe nurty historii sztuki i aktualne prądy artystyczne. Międzypokoleniowy, problemowy pokaz przypomniiał starsze oraz przywołał najnowsze postawy ponad 40 artystów zanurzonych w medium malarstwa. Ekspozycja z jednej strony koncentrowała się na najważniejszych, historycznych już dzisiaj propozycjach artystycznych „po Cybisie”, ale jej ambicją było również zaprezentowanie dzieł ukazujących stan współczesnego malarstwa, jego potencjał eksperymentatorski i zdolność do redefiniowania „ram” medium kojarzonego zwykle z płótnem i farbą.

Poszukując „niemożliwego”, czyli obiektywnego kryterium w tworzeniu takiego przeglądu, postanowiliśmy sięgnąć do twórczości artystów z kanonu polskiej sztuki współczesnej — laureatów Nagrody im. Jana Cybisa. Na wystawie można było zobaczyć m.in. klasyków współczesności, twórców reprezentujących postawy konceptualne, pedagogów i eksperymentatorów oraz kilka postaw wartych przypomnienia, a obecnie pozostających na marginesach historii sztuki.

Artyści: Jan Berdyszak, Henryk Błachnio, Krzysztof Bucki, Tomasz Ciecierski, Jan Cybis, Józef Czapski, Witold Damasiewicz, Andrzej Dłużniewski, Jan Dobkowski, Tadeusz Dominik, Jan Dziędziora, Wojciech Fangor, Stanisław Fijałkowski, Stefan Gierowski, Ryszard Grzyb, Aleksandra Jachtoma, Barbara Jonscher, Jerzy Kałucki, Koji Kamoji, Łukasz Korolkiewicz, Jan Lebenstein, Robert Maciejuk, Zbigniew Makowski, Eugeniusz Geno Małkowski, Jadwiga Maziarska, Leon Michalski, Jerzy Mierzejewski, Jarosław Modzelewski, Jerzy Nowosielski, Kazimierz Ostrowski, Roman Owidzki, Jerzy Panek, Włodzimierz Pawlak, Teresa Pągowska, Erna Rosenstein, Jadwiga Sawicka, Jacek Sempoliński, Jacek Sienicki, Marek Sobczyk, Paweł Susid, Grzegorz Sztwiertnia, Leon Tarasewicz, Jan Tarasin, Tomasz Tatarczyk, Jerzy Tchórzewski, Jacek Waltoś, Ryszard Winiarski, Maria Wollenberg-Kluza, Rajmund Ziemiński

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

- 16 września** Oprowadzenie kuratorskie Michała Jachuły
- 16 września** Warsztaty rodzinne *Eksperyment w sztuce*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek
- 20 września** *Prace Jana Cybisa w Muzeum Śląska Opalskiego*. Wykład Joanny Filipczyk
- 23 września** Warsztaty rodzinne *Nagrody i medale*. Prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz
- 28 września** Oprowadzenie w ramach Warszawskich Dni Seniora. Prowadzenie: Marcin Matuszewski
- 30 września** Warsztaty rodzinne *Jak malarze malują obrazy?*. Prowadzenie: Anna Owsiany
- 7 października** Warsztaty rodzinne *Ważne słowa*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek
- 14 października** Warsztaty rodzinne *Bardzo duże obrazy*. Prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz
- 20 października** Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy*. Prowadzenie: Anna Owsiany
- 21 października** Warsztaty rodzinne *Obrazy-puzzle*. Prowadzenie: Anna Owsiany
- 24 października** Spotkanie z cyklu *Zachęta migaj!* Prowadzenie w polskim języku migowym: Daniel Kottowski, tłumaczenie na język polski foniczny: Magda Schromová
- 25 października** *Strategie malarek, czyli sposoby działania w niesprzyjających warunkach. Kilka przykładów z lat 1973–2018*. Wykład Magdaleny Ujmy
- 27 października** *Saturday ArtWalk*. Oprowadzenie w języku angielskim: Sara Herczyńska
- 28 październik** Warsztaty rodzinne *Wycinany obraz*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

Fot. Marek Krzyżanek

Na największym planie: Jan Dobkowski, Wszczęgająca, 1969, folia, w tle: Jan Dobkowski, Przedłużenie lata, 1969, plikta pajądzierzowa, Fot. Marek Krzyżanek

Na pierwszym planie: Jan Berdyszak, *OKOS*, 1994/2009, instalacja, szkło, wł. Maril Berdyszakowej | Marcina Berdyszakowej | *Stońce II*, 1991, akryl, szkło, CSW Zamek Ujazdowski, Fot. Marek Krzyżanek

7 listopada *Sztuka dostępna. Spotkanie dla osób niewidomych.* Prowadzenie: Marta Artyfikiewicz i Marcin Matuszewski

10 listopada *Warsztaty Bardzo, bardzo duże obrazy z cyklu Co robi artysta?* dla rodzin z dziećmi ze spektrum autyzmu. Prowadzenie: Anna Owsiany i Agnieszka Szostakiewicz

10 listopada *Warsztaty z cyklu Zachęta miga rodzinnie!* Prowadzenie w polskim języku migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski foniczny: Magda Schromová

20 listopada *Przekraczanie granic malarstwa.* Wykład dr hab. Moniki Murawskiej, dr. hab. Mateusza Salwy i dr. Piotr Schollenbergera

24 listopada *Ćwiczenia z formalizmu.* Warsztaty dla dorosłych z Tymkiem Borowskim

4 grudnia *Kanon.* Wykład dr hab. Moniki Murawskiej, dr. hab. Mateusza Salwy i dr. Piotra Schollenbergera

16 grudnia *Finisażowe* oprowadzanie: Agnieszka Szostakiewicz

W piątek o piątej – oprowadzania tematyczne

21 września, 9 listopada *Granice malarstwa.* Prowadzenie: Marta Artyfikiewicz i Zuzanna Zasacka

5 października, 2 listopada *Słowo, obraz, liczba.* Prowadzenie: Sara Herczyńska

19 października, 14 grudnia *Przygody obrazu.* Prowadzenie: Paweł Freus

26 października, 23 listopada, 7 grudnia *Salon.* Prowadzenie: Marcin Matuszewski

30 listopada *Od tematu do tematu.* Prowadzenie: Maria Szczycińska

Fot. Marek Krzyżanek

Tomasz Tatarczyk, W świecie księżycy, 1993, olej, płótno, Muzeum Górnego Śląska w Bytomiu, Fot. Marek Krzyżanek

28.09–14.10

Marcin Chomicki.

Cząstki elementarne

kuratorka: **Julia Harasimowicz**

projekt ekspozycji: **Marcin Chomicki**

realizacja: **Marek Janczewski i zespół**

Marcin Chomicki traktuje swoje rzeźby-objekty jako rozrastające się komórki organizmu, które zmieniają przestrzeń miejską. Zachowują się one jak autonomiczne, samowystarczalne byty gotowe ewoluować w bardziej złożone, ekspansywne struktury.

Prezentowane w Miejscu Projektów Zachęty rzeźby były formami wyjściowymi, które mogą zostać użyte do stworzenia małej architektury modularnej dla Warszawy. Artysta nawiązał w swojej koncepcji do idei integracji sztuk — procesu łączenia w jednej formie rzeźby, architektury, malarstwa i założeń przestrzennych. Inspiracją dla rzeźb były między innymi objekty małej architektury napotkane w przestrzeni miejskiej Warszawy, będące poddanymi entropii powidokami modernistycznej wizji miasta. Prezentowane w MPZ rzeźby były formami wyjściowymi, które mogą zostać użyte do stworzenia małej architektury modułowej. Wyjęte z kontekstu, rozłożone na części elementarne i przetworzone w nową formę, mają szansę powrócić w przestrzeń miejską ze zdwojoną siłą. Na podstawie projektu artysty powstały meble na Letnim Tarasie MPZ, działającym wiosną i latem 2019 roku.

Projekt zrealizowany dzięki stypendium m.st. Warszawy.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

4 października Oprowadzanie autorskie Marcina Chomickiego

19.10–2.12

Larisa Crunțeanu.

Aria mineralia

kuratorka: **Julia Harasimowicz**

projekt ekspozycji: **Larisa Crunțeanu, Julia Harasimowicz**

realizacja: **Marek Janczewski i zespół**

FOLDER

tekst: **Julia Harasimowicz**
według projektu graficznego

Jakuba Jezierskiego

wersja językowa **polsko-angielska**

tłumaczenie: **Paulina Bożek**

Projekt Larisy Crunțeanu wiąże się z przypadkowym znaleziskiem w centrum Bukaresztu. Razem z artystką Sonją Hornung napotkały tam dziwny obiekt — stojący na trawniku niemy głośnik w kształcie kamienia. Znalezisko to sprowokowało je do postawienia pytań nie tylko o to, czym jest przedmiot i do czego służy, ale również — jak brzmi i co mówi. Czy mógłby być jednym z głosów jakiejś większej grupy? Gdzie znajduje się granica jego realności i sztuczności? Crunțeanu koncentruje się na samym obiekcie, stawiając pytania, które pozostaną bez odpowiedzi. Wystawę skomponowała na kształt mapy myśli — złożyły się na nią osobiste skojarzenia, powszechne symbole i odniesienia do kultury. Artystka odwołała się przede wszystkim do pojęcia mimikry i świadomości społecznej, czyli kolektywnego zbioru wyobrażeń, opinii i wierzeń. Zamiast moralizatorskich treści zaproponowała żartobliwe i różnorodne podejście do istotnych spraw filozoficznych i społecznych. Rozłożyła swój dylemat na czynniki pierwsze, wiedząc, że nie będzie w stanie zrozumieć do końca fenomenu obiektu, lecz być może za jego sprawą uda się jej zrozumieć własne otoczenie.

Wystawa jest częścią projektu F vs F wyprodukowanego przez Copia Originala Association i współfinansowanego przez National Cultural Administration Fund (AFCN), Rumunia.

Pierwsza odsłona wystawy miała miejsce w Anca Poterasu Gallery w Bukareszcie w dniach 12.09–11.10.2018.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

14 listopada *Alchemie nadziei w postkomunistycznej Europie Wschodniej*. Wykład Marii-Aliny Asevei

25 listopada Oprowadzanie autorskie Larisy Crunțeanu

2 grudnia Finisaż wystawy: Pokaz filmu *Mała, nic nieznacząca miłość* Larisy Crunțeanu

9.11.18–
20.01.19

„Bardzo różnie i bardzo dobrze”. Grafiki z kolekcji Zachęty

kuratorki: Małgorzata Bogdańska-Krzyżanek, Joanna Egit-Pużyńska, Maria Świerżewska

projekt i identyfikacja wizualna wystawy: Lotne Studio

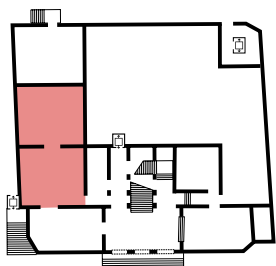
realizacja: Anna Muszyńska, Krystyna Sielska i zespół

program towarzyszący: Stanisław Welbel

Grafika warsztatowa, dziś niewątpliwie zmarginalizowana, jeszcze kilka dekad temu miała w programie wystawienniczym CBWA Zachęta status równoprawny z malarstwem i rzeźbą. Prezentowano ją zarówno na pokazach indywidualnych, jak i na dużych przeglądach sztuki. „Bardzo różnie i bardzo dobrze” to wystawa ważnego, bardzo licznego i od dawna nieekspozowanego fragmentu kolekcji Zachęty. Pokaz koncentrował się na okresie wyznaczonym przez daty dwóch ważnych wystaw zorganizowanych przez CBWA — I Ogólnopolskiej Wystawy Grafiki Artystycznej i Rysunku w 1956 roku oraz Grafiki w Polsce Ludowej w roku 1971, wyznaczających ramy czasowe, kiedy polska grafika święciła triumfy. Pokazywane na wystawie 200 dzieł 75 artystów to wynik wyboru, na który miał wpływ nie tylko poziom artystyczny i różnorodność stylistyczna prac, ale także ich historia — obecność na ekspozycjach CBWA. Odbływały się one nie tylko w gmachu galerii, lecz także inicjowane były przez instytucję w lokalnych BWA oraz innych ośrodkach w całym kraju; grafiki pokazywano na międzynarodowych imprezach artystycznych, takich jak biennale w São Paulo, Paryżu, Tokio lub w formie zagranicznych prezentacji nawet w najbardziej egzotycznych miejscach. Bardzo istotna była tu rola edukacyjna — objazdowe wystawy graficzne podróżowały po całej Polsce. Trafiały do domów kultury, świetlic, klubów garnizonowych i zakładów pracy. Grafika tym samym stawała się reprezentantką aktualnych tendencji w sztuce polskiej. Szeroką działalność CBWA odzwierciedlała zgromadzona na wystawie dokumentacja oraz diagram zestawiający ekspozycje w galerii i poza nią.

Ówczesny program wystawienniczy obejmował wiele cyklicznych pokazów sztuki marynistycznej, wojskowej, tematów związanych z wsią, pracą czy człowiekiem, co często było uwarunkowane politycznie. Ten umowny układ ekspozycji zainspirowany został charakterem tamtych wystaw oraz sposobem myślenia ich organizatorów i komisarzy. Doskonale ukazywał on różnorodność podejścia artystów do realizacji poszczególnych zagadnień. A tytułowe „bardzo różnie i bardzo dobrze” — zaczerpnięte z jednego z artykułów prasowych — odnosiło się do zaprezentowanego fragmentu kolekcji grafik Zachęty, ale i do jej całości.

Artyści: Antoni Alster, Alojzy Balcerzak, Janina Biała-Szypuła, Krystyna Bieniek, Edward Biszorski, Antoni Boratyński, Elżbieta Bors, Ryszard Bors, Stanisław Borysowski, Zofia Broniek, Franciszek Bunsch, Franciszek Burkiewicz, Halina Chrostowska, Stefan Damski, Maria Dawska, Stanisław

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

17 listopada Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy*. Prowadzenie: Maria Szczecińska

18 listopada Warsztaty rodzinne *Graficzne eksperymenty*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

18 listopada Oprowadzanie kuratorskie Małgorzaty Bogdańskiej, Joanny Egit-Pużyńskiej i Marii Świerżewskiej

25 listopada Warsztaty rodzinne *Grafika — jak to działa?* Prowadzenie: Anna Owsiany

2 grudnia Warsztaty rodzinne *Grafiki, które opowiadają historie*. Prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz

5 grudnia *Sztuka dostępna. Spotkanie dla osób niewidomych*. Prowadzenie: Marta Artyfikiewicz i Sara Herczyńska

8 grudnia Warsztaty *Graficzny warzywnik z cyklu Co robi artysta?* dla rodzin z dziećmi ze spektrum autyzmu. Prowadzenie: Anna Owsiany i Agnieszka Szostakiewicz

8 grudnia Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy*. Prowadzenie: Anna Owsiany

14 grudnia Spotkanie z cyklu *Pa-trzeć/zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy*. Prowadzenie: Barbara Dąbrowska i Maria Kosińska

15 grudnia Warsztaty z cyklu *Zachęta miga rodzinie!* Prowadzenie w polskim języku migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski foniczny: Magda Schromová

15 grudnia *Saturday ArtWalk*. Oprowadzanie w języku angielskim: Sara Herczyńska

16 grudnia Warsztaty rodzinne *Warsztat świąteczny*. Prowadzenie: Anna Owsiany

K. Dawski, Barbara Dega-Komitowska, Mieczysław Detyniecki, Ryszard Leon Dudzicki, Wanda Ficowska-Wapińska, Jacek Gaj, Stanisław Gawron, Józef Gielniak, Magdalena Gomulicka-Damska, Maria Hiszpańska-Neumann, Tadeusz Jackowski, Teresa Jakubowska, Zenon Januszewski, Władysław Jarocki, Mieczysław Jurgielewicz, Andrzej Kandziora, Danuta Kołwzan-Nowicka, Izolda Kotlarczyk, Józef Kotlarczyk, Zygmunt Kotlarczyk, Bogna Krasnodębska-Gardowska, Janina Kraupe-Świdorska, Ryszard Krzywka, Irena Kuran-Bogucka, Jadwiga Leśkiewicz-Zgieb, Benon Liberski, Maria Łuszczkiewicz-Jastrzębska, Mieczysław Majewski, Marian Malina, Lucjan Mianowski, Tadeusz Milewski, Maciej Modzelewski, Jerzy Napieracz, Barbara Narębska-Dębska, Anna Nehringowa, Bronisław Nowicki, Emilia Nózko-Paprocka, Danuta Osadczy, Józef Pakulski, Jerzy Panek, Olga Peczenko-Srzednicka, Andrzej Pietsch, Edmund Piotrowicz, Henryk Płóciennik, Janusz Przybylski, Aleksander Rak, Stefan Rassalski, Łukasz Rogiński, Leszek Różga, Andrzej Rudziński, Marek Sapetto, Roman Skowron, Konrad Srzednicki, Paweł Steller, Stefan Suberlak, Ewa Śliwińska, Aleksander Turek, Waław Waśkowski, Maria Wąsowska, Mieczysław Wejman, Teresa Wierus

19 grudnia Spotkanie z cyklu *Zachęta migal*! Prowadzenie w polskim języku migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski foniczny: Joanna Ciesielska

W piątek o piątej – oprowadzania tematyczne

30 listopada *Od tematu do tematu.*
Prowadzenie: Maria Szczycińska

9.11.18–
20.01.19

Bogna Burska. Bunt Głuchych

kuratorka: **Hanna Wróblewska**

współpraca: **Aleksandra Szklarczyk**

projekt ekspozycji: **Bogna Burska, Hanna Wróblewska**

realizacja: **Krystyna Sielska i zespół**

program towarzyszący: **Zofia Dubowska**

Bunt Głuchych to spektakl i film jednej z najciekawszych artystek wizualnych średniego pokolenia, doktor habilitowanej w Katedrze Intermediów Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku. Absolwentka malarstwa na tej uczelni (dyplom w gościnnej pracowni Leona Tarasewicza w 2001 roku) tworzy instalacje, realizacje przestrzenne, posługuje się medium fotografii i wideo (m.in. w serii filmów z użyciem found footage), a ostatnio również pisze i reżyseruje krótkie formy literackie — dramaty i słuchowiska.

Tytułowy „bunt Głuchych” odnosi się do protestu niesłyszących studentów amerykańskiej uczelni Gallaudet University, którzy w 1988 roku wywalczyli powołanie pierwszego w historii głuchego rektora. Projekt został zainspirowany historią holenderskiej artystki — córki chińskich imigrantów, urodzonej już w Europie. Gdy przyszła na świat, pomoc społeczna poradziła rodzicom, by wychowali ją, nie mówiąc do niej w swoim języku, co miało służyć lepszej asymilacji dziewczynki. Nieznający niderlandzkiego rodzice używali więc w domu jedynie ok. 50 najprostszyc słów. Jej relacja z rodziną była bardzo podobna do tych tworzonych zazwyczaj przez głuche dzieci ze słyszącymi rodzicami. Będący podstawą filmu i spektaklu tekst przedstawia sytuacje trudnej bliskości, zakłócone przez brak wspólnego języka lub nieumiejętność komunikacji. Inną jego częścią jest historia społeczności głuchych, ich walki o uznanie własnej odrębności kulturowej i nadania językowi migowemu statusu pełnowartościowego języka. Pojawiają się też wątki deprywacyjnych eksperymentów językowych i tworzenia języków uniwersalnych, które w zamierzeniach autorów miały umożliwić komunikację wszystkich ludzi. Zdjęcia do filmu realizowane były w Muzeum Geologicznym Państwowego Instytutu Geologicznego, w Ogrodzie Botanicznym Polskiej Akademii Nauk, w Zachęcie — Narodowej Galerii Sztuki oraz w przestrzeniach prywatnych i plenerach.

Bunt Głuchych

tekst: **Bogna Burska**

reżyseria: **Bogna Burska, współpraca Magda Mosiewicz (film)**

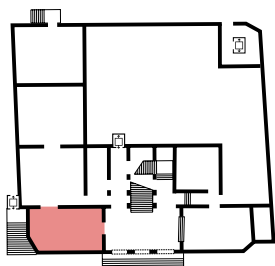
występują: **Klara Bielawka, Ewelina Żak, Marta Kalinowska (tłumaczka z języka migowego)**

ścieżka dźwiękowa: **chór POLIN w składzie: Agnieszka Górńska, Agnieszka Skiba, Aneta Rajca, Anetta Przybył-Bryńska, Anna Jurkiewicz, Anna Wiczorek, Barbara Baranowska, Barbara Popławska, Barbara Szymanowska, Barbara Walczak, Bogna Różyczka, Dagmara Siwczyk, Dominika Jędrzejczak, Edyta Pawłowska, Elżbieta Balano, Elżbieta Jasińska, Elżbieta Zawada, Ewa Chomicka, Ida Sarnacka, Irena Klein, Irena Wiesiołek, Iwona Goździ-**

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

10–12 listopada *Bunt Głuchych* — spektakle

21 listopada Spotkanie z cyklu *Zachęta migła!* Prowadzenie w polskim języku migowym: **Daniel Kotowski**, tłumaczenie na język polski foniczny: **Joanna Ciesielska**

nie teraz
wszystko ale ja nie teraz
wszystko ale ja nie teraz
wszystko ale ja nie teraz
wszystko ale ja nie teraz
wszystko

kowska, Joanna Olejniczak, Joanna Stankiewicz, Justyna Orlińska, Katarzyna Andrejczuk, Katarzyna Makaruk, Kinga Wołoszyn-Kowanda, Magdalena Miśkiewicz, Małgorzata Berwid, Małgorzata Czumut, Małgorzata Kozek, Marcjanna Bulik, Mira Poręba, Monika Bujak, Natalia Obrębska, Octavian Milewski, Piotr Głodek, Piotr Woźniakiewicz, Urszula Iwińska, Urszula Strych, Witold Borowik

prowadzenie Chóru POLIN: Ewa Chomicka — kuratorka, koordynatorka; Sean Palmer — kompozytor, dyrygent; Jakub Pałys — kompozytor, trener wokalny
zdjęcia i montaż (film): Magda Mosiewicz
reżyseria dźwięku (film): Paulina Sacha

partner projektu: Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN

7.12.18–
24.02.19

Anna Bella Geiger. Mapy pod niebem Rio de Janeiro

kurator: **Marek Bartelik**

współpraca ze strony Zachęty: **Magdalena Komornicka**

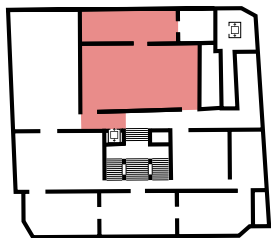
projekt ekspozycji: **Jarosław Kozakiewicz**

realizacja: **Anna Muszyńska i zespół**

program towarzyszący: **Stanisław Welbel**

Wystawa prezentowała twórczość pionierki sztuki brazylijskiej Anny Belli Geiger (ur. 1933). Należy ona do czołówki artystów z Rio de Janeiro, którzy na nowo połączyli tradycję ekspresjonistyczną z neokonkretyzmem (neconcretismo), takich jak Hélio Oiticica, Lygia Clark i Lygia Pape. Wystawa odzwierciedlała różnorodność zainteresowań artystki: od antropologii do astronomii, od kultur tubylczych i alchemii do poezji konkretnej i brazylijskiej muzyki, od nowoczesnych utopii i dystopii do teorii gier. Punkt wyjścia i główny trzon ekspozycji stanowiły prace Geiger z lat siedemdziesiątych XX wieku: rysunki, grafiki i projekcje wideo. Obok nich pokazywano także wybór obiektów z serii *Szuflady (Gavetas)* oraz *Zwoje (Rollos)* i *Małe zwoje (Rollinhos)* z lat dziewięćdziesiątych. W pracach tych artystka potraktowała mapy jako ekspresyjne „pojemniki”, które upodobiła do magicznych ready-mades, zaś kartografię ukazała jako fenomen pewien potajemny a nie jako przekaz transparentnej, zweryfikowanej wiedzy. Wystawa podejmowała również temat współczesnej tożsamości Brazylijczyków — „brazylijskość” (*brasilidade*) — oraz jej widocznych i ukrytych aspektów, tożsamości złamanej przez historię kolonialną i postkolonialną, mocno naznaczoną przez rządy junty wojskowej. Zakorzeniona w świadomości zarówno Brazylijczyków, jak i cudzoziemców, owocuje fantastycznymi wyobrażeniami i mitami. Geiger porusza ten temat w swoich pracach, często przypominających mapy Ziemi i nieba. Pokazuje w nich Brazylię jako kraj, państwo, miejsce, „pustkę”, mit, gdzie okrutna rzeczywistość spotyka wzniosłe marzenia. Często jest ona utkana ze stereotypów nabierających rangi sloganów lub przepowiedni. Wątek interakcji twórczości Geiger z innymi artystami pokazywał na wystawie zapis filmowy krótkiej rozmowy z Josephem Beuyssem. Materiał zarejestrowany został podczas trzy-miesięcznego pobytu Brazylijki w Nowym Jorku w 1975 — w galerii René Block, gdzie nieco wcześniej odbył się kontrowersyjny performans niemieckiego artysty *Lubię Amerykę, Ameryka lubi mnie*. Zadając pytania Beuysowi, artystka (córka żydowskich imigrantów) przyjęła rolę antropolożki rozmawiającej z „szamanem”.

Wystawa ukazywała różne oblicza Geiger: Brazylijki, córki imigrantów, wnikliwej analityczki tożsamości, artystki awangardowej czy w końcu wykładowczyni. Tę ostatnią rolę jako ważny aspekt jej działalności artystycznej przedstawiały prace wideo i seria fotografii wykonanych podczas wypraw plenerowych ze studentami w latach 1969–1973. Umieszczają one *brasilidade* w kontekście „niedojrzałości” Brazylijczyków — z jednej strony często postrzeganych jako potomkowie autochtonów, z drugiej zaś, europejskich kolonizatorów.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

9 grudnia Oprowadzanie
kuratorskie Marka Bartelika

9 grudnia Spotkanie z Anną Bellą
Geiger. Prowadzenie: Agnieszka Sural

W piątek o piątej — oprowadzania
tematyczne

21 grudnia Kartografie Anny
Belli Geiger. Prowadzenie: Sara
Herczyńska

14.12.18–
10.02.19

Agata Borowa.

Czy to jest namalowane?

kuratorka: **Magda Kardasz**

współpraca: **Julia Harasimowicz**

projekt ekspozycji: **Agata Borowa, Magda Kardasz**

realizacja: **Marek Janczewski i zespół**

FOLDER

teksty: **Agata Borowa,**
Magda Kardasz

według projektu graficznego

Jakuba Jezierskiego

wersja językowa **polsko-angielska**

tłumaczenie: **Paulina Bożek**

Na wystawie w Miejscu Projektów Zachęty zostały pokazane obrazy oraz działania naścienne otwierające nowy etap w twórczości Agaty Borowej. Prace przyjęły formę iluzjonistycznych zagnieceń, załamania faktur, które optycznie zaburzyły przestrzeń galerii. Powstałe podczas przygotowania wystawy elementy współgrały ze specyficzną przestrzenią MPZ. Działania Borowej miały na celu uczynienie z wnętrza galerii bohatera wystawy, a obiekty i malarstwo stanowiły wyzwanie wzrokowe dla widza. Jak mówiła sama artystka: „Lubię ten moment, kiedy oglądający podchodzi do mojego obrazu i dotyka powierzchni płótna, chcąc sprawdzić, czy to na pewno nie jest wydruk albo rzeźba. Zależy mi na tym wrażeniu iluzji — malarstwie, którego odbiór wiąże się z niepewnością, które stawia pytania i nie daje jednoznacznej odpowiedzi”.

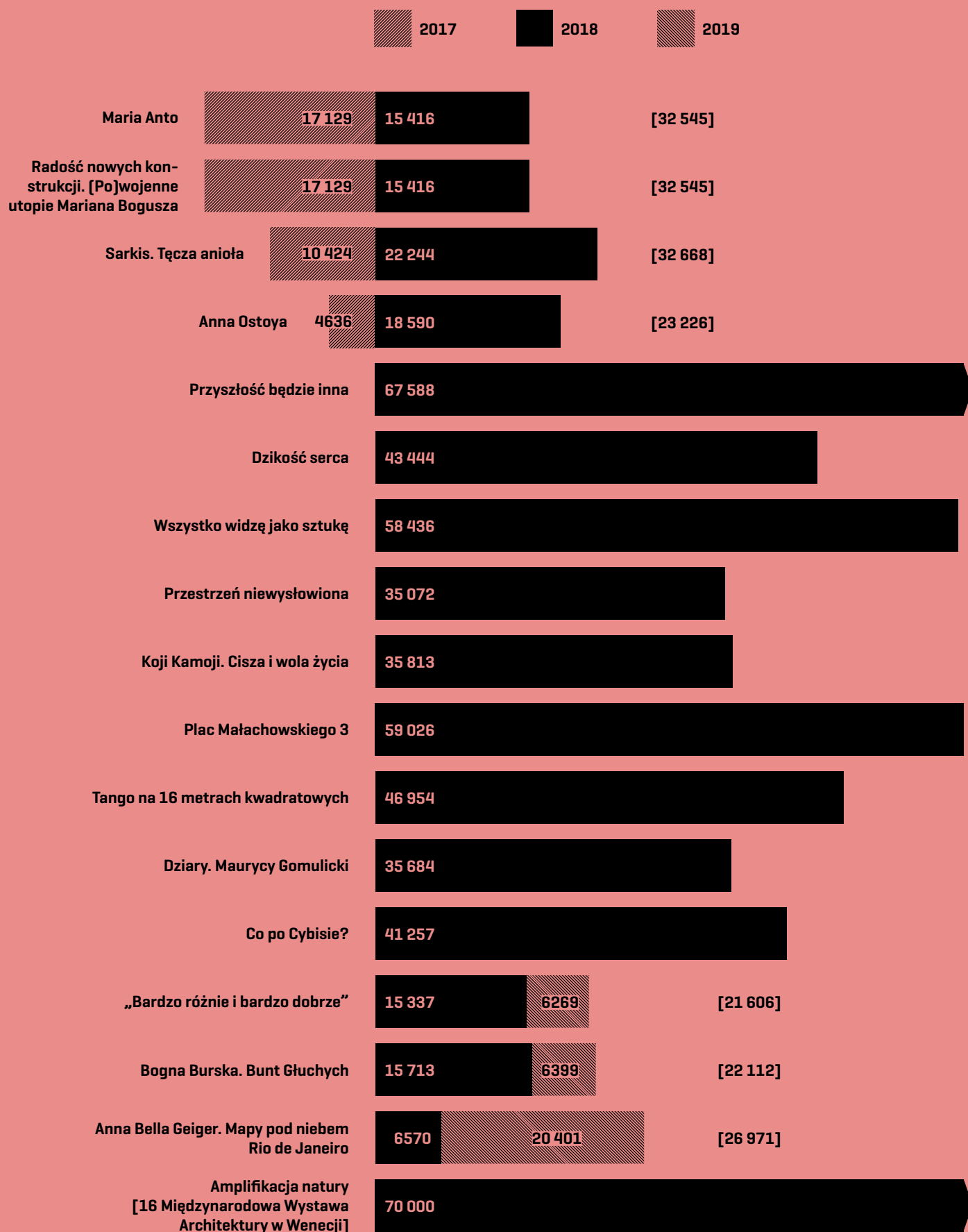
Fot. Anna Zagrodzka

Fot. Anna Zagrodzka

Frekwencja na wystawach

POZOSTAŁE WYDARZENIA

8.01 Szkolenie dla nauczycieli *Wokół wystaw i kolekcji Zachęty. Przewodnik po polskiej sztuce współczesnej*. Marian Bogusz — wokół kolekcji i wystawy, prowadzenie: Marcin Matuszewski i Zofia Hejke. Współorganizator: Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń [WCIES]

12.01 Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 7*. Orowadzanie po wystawie Anny Ostoi: Sara Herczyńska. Współorganizator: Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych [TZSP]

13.01 Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 7*. Spotkanie i warsztaty z Karoliną Bregułą *Miłośnik sztuki*, prowadzenie: Karolina Vyšata. Warsztaty wokół twórczości Anny Ostoi, prowadzenie: Zofia Hejke. Prezentacje uczestników szkolenia

17.01 *M jak malarstwo*. Wykład dr Moniki Murawskiej z cyklu *Filozoficzne abecadło sztuki współczesnej*

3.02 *Znajomi nieznajomi. Sztuka w kontakcie. Działania przygotowane przez praktykantów i wolontariuszy Zachęty*, prowadzenie: Marta Lisiak, Katarzyna Osuch, Jan Ciemniowski, Aleksandra Górecka, Julia Uszpolewicz, Karolina Kołtunicka, Natalia Jakoniuk, Sonia Dudek, Ewa Małocha

5.02 Szkolenie dla nauczycieli *Wokół wystaw i kolekcji Zachęty. Przewodnik po polskiej sztuce współczesnej*. Anna Ostoya — wokół wystawy, prowadzenie: Marcin Matuszewski, Zofia Hejke. Współorganizator: WCIES

12.02 Szkolenie dla nauczycieli *Patrzyć, żeby widzieć. Sztuka dawna i współczesna. Oczy zamknięte, oczy otwarte. Czy w sztuce postulat zamknięcia oczu nie kieruje nas naprawdę ku temu, by szerzej je otworzyć?*, prowadzenie: Joanna Falkowska-Kaczor i dr Monika Murawska. Współorganizator: WCIES

21.02 *O jak odbiorca*. Wykład dr Moniki Murawskiej, dr. hab. Mateusza Salwy, dr. Piotra Schollenbergera z cyklu *Filozoficzne abecadło sztuki współczesnej*

27.02 Spotkanie ze studentami Akademii Pedagogiki Specjalnej, prowadzenie: Zofia Dubowska, Karolina Iwańczyk, Anna Zdzieborska

28.02 *P jak post*. Wykład dr Moniki Murawskiej z cyklu *Filozoficzne abecadło sztuki współczesnej*

5.03 Szkolenie dla nauczycieli *Wokół wystaw i kolekcji Zachęty. Przewodnik po polskiej sztuce współczesnej*. Konrad Smoleński — wokół wystawy, prowadzenie: Maria Szczycińska i Zofia Hejke. Współorganizator: WCIES

Nagrody Krytyki Artystycznej im. Jerzego Stajudy. Laureaci: redakcja Magazynu „Szum” — Jakub Banasiak, Adam Mazur, Karolina Plinta; Bożenna Biskupska i Fundacja Sztuki Współczesnej In Situ. Fot. Marek Krzyżanek

7.03 *S jak szak*. Wykład dr Moniki Murawskiej, dr. hab. Mateusza Salwy, dr. Piotra Schollenbergera z cyklu *Filozoficzne abecadło sztuki współczesnej*

12.03 Szkolenie dla nauczycieli *Patrzyć, żeby widzieć. Sztuka dawna i współczesna. Im więcej wiesz, tym więcej widzisz*, prowadzenie: Joanna Falkowska-Kaczor i dr Monika Murawska. Współorganizator: WCIES

16.03 Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 8. O edukacji w Zachęcie i otwartych zasobach edukacyjnych*, prowadzenie: Anna Zdzieborska. Współorganizator: TZSP

17.03 Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 8*. Warsztaty *Opowieść kolekcji*, prowadzenie: Magdalena Staroszczyk. *Wejście od kuchni — warsztaty architektoniczne*, prowadzenie: Katarzyna Domagalska. Współorganizator: TZSP

19–20.03 XXII Międzynarodowe Sympozjum Muzykologiczne *Beethoven i wielkie rocznice* w ramach Wielkanocnego Festiwalu Ludwiga van Beethovena. Organizator: Katedra Teorii i interpretacji Dzieła Muzycznego Akademii Muzycznej w Krakowie

21.03 Łukasz Radziszewski *Słońca* — instalacja multimedialna. Współorganizatorzy: Galeria Arsenał w Białymstoku, Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie, FilMOTEKA Narodowa — Instytut Audiowizualny, Warszawska Jesień — Międzynarodowy Festiwal Muzyki Współczesnej

28.03 *T jak treść*. Wykład dr. hab. Mateusza Salwy z cyklu *Filozoficzne abecadło sztuki współczesnej*

- 9.04** Szkolenie dla nauczycieli *Wokół wystaw i kolekcji Zachęty. Przewodnik po polskiej sztuce współczesnej*. Olga Wolniak — wokół kolekcji, prowadzenie: Marcin Matuszewski i Zofia Hejke. Współorganizator: WCIES
- 11.04** *T jak transgresja*. Wykład dr Moniki Murawskiej, dr. hab. Mateusza Salwy, dr. Piotra Schollenbergera z cyklu *Filozoficzne abecadło sztuki współczesnej*
- 13.04** Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 8*. Oprowadzanie kuratorskie po wystawie *Wszystko widzę jako sztukę. Wystawa dla dzieci* i spotkanie z Ewą Solarz. Wykład o Edwardzie Krasińskim, prowadzenie: Karolina Iwańczyk. Współorganizator: TZSP
- 14.04** Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 8*. Warsztaty wokół twórczości Edwarda Krasińskiego, prowadzenie: Zofia Hejke. Warsztaty *Negatyw*, prowadzenie: dr Monika Masłoń i dr hab. Stefan Paruch. Współorganizator: TZSP
- 16.04** Nagroda Krytyki Artystycznej im. Jerzego Stajudy. Laureaci: redakcja Magazynu „Szum” — Jakub Banasiak, Adam Mazur, Karolina Plinta; Bożenna Biskupska i Fundacja Sztuki Współczesnej In Situ
- 16.04** Szkolenie dla nauczycieli *Patrzyć, żeby widzieć. Sztuka dawna i współczesna. Spojrzenie fotografa*, prowadzenie: dr Monika Murawska. Oprowadzanie po wystawie *Przyszłość będzie inna*: dr Paweł Freus. Współorganizator: WCIES
- 21.04** Dzień Wolnej Sztuki 2018, prowadzenie: Marta Artyfikiewicz, Sara Herczyńska, Marcin Matuszewski, Maria Szczycińska, Zuzanna Zasacka
- 21.04** Szkolenie dla pracowników Pałacu Młodzieży w Katowicach. Oprowadzanie po wystawie *Wszystko widzę jako sztukę. Wystawa dla dzieci*, prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz; wykład o twórczości Edwarda Krasińskiego, prowadzenie: Karolina Iwańczyk; warsztaty inspirowane twórczością Edwarda Krasińskiego, prowadzenie: Zofia Hejke
- 25.04** *U jak utopia. Albo o jej względnym braku*. Wykład prof. Andrzeja Ledera z cyklu *Filozoficzne abecadło sztuki współczesnej*
- 9.05** *W jak wyobraźnia*. Wykład dr. Piotra Schollenbergera z cyklu *Filozoficzne abecadło sztuki współczesnej*
- 14.05** Szkolenie dla nauczycieli *Wokół wystaw i kolekcji Zachęty. Przewodnik po polskiej sztuce współczesnej*. Alina Szapocznikow — wokół kolekcji; prowadzenie: Marcin Matuszewski i Zofia Hejke. Współorganizator: WCIES
- 18.05** Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 8*. Wykład *Co tworzyłby dziś Paul Cézanne? Liczne oblicza sztuki współczesnej*, prowadzenie: dr Monika Murawska; *O wolnych licencjach i otwartych zasobach edukacyjnych*, prowadzenie: Maria Świerżewska. Współorganizator: TZSP
- 18.05** Warsztaty Practical Philanthropy Across Europe (PPE) *A New Need for Solidarity* dla alumnów szkolenia zorganizowanego przez King Badouin Foundation
- 19.05** Noc Muzeów w Zachęcie 2019. Oprowadzenie po aktualnych wystawach w Zachęcie, prowadzenie: Marta Artyfikiewicz, Paweł Freus, Marcin Matuszewski, Maria Szczycińska, Zuzanna Zasacka. Koncert zespołu Sorja Morja w MPZ
- 19.05** Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 8*. Wykład o twórczości Konrada Smoleńskiego, prowadzenie: Maria Szczycińska; warsztaty wokół twórczości Konrada Smoleńskiego, prowadzenie: Zofia Hejke; *Urbanizm społeczny. Spacer po Żoliborzu z zagadkami architektonicznymi*, prowadzenie: Katarzyna Domagalska. Współorganizator: TZSP
- 21.05** Szkolenie dla nauczycieli *Patrzyć, żeby widzieć. Sztuka dawna i współczesna. Film w sztuce i sztuka filmu*, prowadzenie: Joanna Falkowska-Kaczor i dr Monika Murawska. Współorganizator: WCIES
- 23.05** *Z jak zabawa*. Wykład dr Moniki Murawskiej, dr. hab. Mateusza Salwy, dr. Piotra Schollenbergera z cyklu *Filozoficzne abecadło sztuki współczesnej*
- 26.05–10.06** udział Zachęty w 3 Tygodniu Dziecka
- 9.06** Koncert norweskiego chóru męskiego Den Norske Mansoktett
- 13.06** *Wzornictwo, sztuka, architektura*. Warsztaty w Centrum Nauki Kopernik w ramach Letniego Seminarium Warsa i Sawy *Działamy z SeNSem*, prowadzenie: Marta Artyfikiewicz. Organizatorzy: Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń, miasto stołeczne Warszawa, Centrum Nauki Kopernik
- 15.06** Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 8*. Prezentacje uczestników szkolenia, prowadzenie: Anna Zdzieborska; wprowadzenie do twórczości Kojiego Kamojiego, prowadzenie: Maria Szczycińska. Współorganizator: TZSP
- 16.06** Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 8*. Spotkanie z Małgorzatą Kuciewicz z Grupy Centrala; *Warsztaty o przestrzeni*, prowadzenie:

Noc Muzeów 2018, koncert zespołu Sorja Morja w MPZ. Fot. Marek Krzyżanek

Karolina Vyšata; warsztaty wokół twórczości Kojiego Kamojiego, prowadzenie: Zofia Hejke; wykład *Sztuka po sztuce*.

Kultura wizualna i nowy sposób ujmowania obrazów, prowadzenie: dr Monika Murawska. Współorganizator: TZSP

7.09 Szkolenie dla nauczycieli z Pałacu Młodzieży w Katowicach. Warsztaty *Małe mieszkania, wielkie pomysły* na wystawie *Tango na 16 metrach kwadratowych*, prowadzenie: Marta Artyfikiewicz; warsztaty *Wiatrołomy*, prowadzenie: Joanna Świerczyńska

8-9.09 *Rozmowy ze sobą*. Dwudniowe warsztaty poetyckie dla kobiet w wieku 16-22 lata w ramach Letniego Tarasu MPZ. Prowadzenie: Paulina Łoś i Tara Rai

13-16.09 Udział Zachęty w międzymuzealnej grze terenowej towarzyszącej konferencji *Muzealna Edukacja Warszawa*. Prowadzenie warsztatów: Marcin Matuszewski

19.09 Konferencja dla nauczycieli *Edukacja kulturalna w Warszawie w roku szkolnym 2018/2019*. Przedstawienie oferty szkoleniowej Warszawskiego Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń w zakresie edukacji kulturalnej, prowadzenie: Beata Zuziak i Katarzyna Jasińska [WCIES]; przedstawienie programu edukacyjnego Zachęty, w tym programu *Zachęta dla nauczycieli* i oferty szkoleniowej, pro-

wadzenie: Zofia Dubowska i Anna Zdzieborska; oprowadzanie po wystawach *Tango na 16 metrach kwadratowych*, *Co po Cybisie?*, *Dziary*. Maurycy Gomulicki, prowadzenie: Zuzanna Zasacka, Marta Artyfikiewicz, Marcin Matuszewski. Współorganizator: WCIES

21.09 Warsztaty Doroty Podlaskiej *Mapa do zjedzenia* w ramach projektu *Paszport do sztuki* organizowanego przez Fundację Kultury bez Barrier

22.09 Szkolenie dla nauczycieli *Wzornik*, prowadzenie: dr hab. Stefan Paruch i dr Monika Masłoń

24.09 Szkolenie dla nauczycieli *Interwencje — dialog sztuki dawnej i współczesnej*. Wystawa „Kształt czasu” w *Kunsthistorisches Museum w Wiedniu — dialog sztuki ze sztuką*. *Po co i dlaczego?*, prowadzenie: Joanna Falkowska-Kaczor i dr hab. Monika Murawska. Współorganizator: WCIES

29.09 Szkolenie dla nauczycieli *Wzornik*, prowadzenie: dr hab. Stefan Paruch i dr Monika Masłoń

6.10 Szkolenie dla nauczycieli *Wzornik*, prowadzenie: dr hab. Stefan Paruch i dr Monika Masłoń

10.10 Derrida w Zachęcie — 21 rocznica warszawskiej prelekcji filozofa. Pokaz filmu Ewy Bobrowskiej *Lamentum 66 — Derrida o karze śmierci*; wykład Iwony Lorenc *Śmierć, sztu-*

ka i bezdomność filozofa. Komentarz Derridański; wykład Iwony Boruszkowskiej i Michała Kozy *Myśli późnego Derridy: co zajmuje filozofa czekającego na przełom tysiącleci*. Współorganizator: Wydział Sztuki Mediów warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych

12.10 Konferencja *Mobility of Aesthetics*. Prelegenci: Anastasia Patlay, Olga Sorotokina, Wojtek Ziemilski, Marta Keil, Krystel Khoura, Iulia Popovici. Organizatorzy: ENICPA (European Network of Information Centres for the Performing Arts) i Instytut Teatralny

12.10 Warsztaty Doroty Podlaskiej *Tablice do nauki alfabety* w ramach projektu *Paszport do sztuki* organizowanego przez Fundację Kultury bez Barier

20.10 Szkolenie dla nauczycieli *Wzornik*, prowadzenie: dr hab. Stefan Paruch i dr Monika Masłoń

22.10 Szkolenie dla nauczycieli *Interwencje — dialog sztuki dawnej i współczesnej. Tate i Tate Modern — ekspansja przestrzeni obrazu. Jak zmienia się sztuka i ekspozycja?*, prowadzenie: Joanna Falkowska-Kaczor i dr hab. Monika Murawska. Współorganizator: WCIES

29.10 Szkolenie dla nauczycieli *O sztuce z artystami*. Spotkanie z Małgorzatą Kuciewicz, prowadzenie: Karolina Vyšata. Współorganizator: WCIES

3-5.11 *Proszę bardzo*. Spektakl Teatru Żydowskiego im. Estery Rachel i Idy Kamińskich na motywach powieści Andy Rottenberg, reżyseria: Wiktor Rubin

6.11 Pokaz filmów z cyklu *ABC wszystkiego. Oświatowy program filmowy DKF Zachęta*. Filmy: *... lecie*, reż. Konrad Siwecki, Polska, 1979; *Taki jest świat, Gabrielo [Die Resie nach Kosmatom]*, reż. Manfred Gussmann, Janusz Star, Polska, 1962; *Interpretacje*, reż. Jarosław Brzozowski, Polska, 1965; *Profesora Wiktora opowieść o muszlach*, reż. Maciej Łukowski, Polska, 1987. Współorganizator: Wytwórnia Filmów Oświatowych

15-16.11 Konferencja *Sztuka edukacji. Sztuka zaangażowania*. Dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

16.11 *Zachęta: przeszłość — teraźniejszość — przyszłość?* Wykład dr. Pawła Freusa dla nauczycieli historii sztuki z liceów plastycznych

19.11 Szkolenie dla nauczycieli *Interwencje — dialog sztuki dawnej i współczesnej. Luwr i Beyoncé — w jaki sposób sztuka flirtuje z popkulturą? Jak przyciągnąć widza do muzeum?*, prowadzenie: Joanna Falkowska-Kaczor i dr hab. Monika Murawska. Współorganizator: WCIES

26.11 Szkolenie dla nauczycieli *O sztuce z artystami*. Spotkanie z Karoliną Bregułą, prowadzenie: Karolina Vyšata. Współorganizator: WCIES

3.12 Szkolenie dla nauczycieli *O sztuce z artystami*. Spotkanie z Bogną Burską, prowadzenie: Karolina Vyšata. Współorganizator: WCIES

10.12 Szkolenie dla nauczycieli *Interwencje — dialog sztuki dawnej i współczesnej. Interwencje w przestrzeń galerii: muzealne site specific. Artyści współcześni w dialogu z klasycznymi — czy dzięki temu lepiej rozumiemy sztukę współczesną? Czy może klasyczną? Czy między starym i nowym istnieje w sztuce powiązanie?*, prowadzenie: Joanna Falkowska-Kaczor i dr hab. Monika Murawska. Współorganizator: WCIES

11.12 Pokaz filmów z cyklu *ABC wszystkiego. Oświatowy program filmowy DKF Zachęta*. Blok poświęcony filmom podróżniczym. Filmy: *Ultima Thule — siedziba piekieł*, reż. Wasyl Mirczew, Polska, 1961; *Cannes to Cannes*, reż. Piotr Włodarski, Polska, 1987; *Korespondent PAP donosi*, reż. Zygmunt Adamski, Polska, 1964; *Lagos — stolica Nigerii*, reż. Aleksander Domalewski, Polska, 1954; *U brzegów Skandynawii*, reż. Janusz Czecz, Polska, 1965; *Amsterdamskie wrażenia*, reż. Zygmunt Adamski, Polska, 1962; *Jak tam jest. Rok w Hornsundzie*, reż. Andrzej Bednarek, Polska, 1980; *Radziecka architektura*, scenariusz Walery Jakowlew, realizacja Władimir Tombert, ZSRR, wersja polska WFO, ok. 1967-1973. Współorganizator: Wytwórnia Filmów Oświatowych

15.12 Pierwsza edycja Nagrody Artystycznej im. Marii Antoi i Elsy von Freytag-Loringhoven. Laureatki: Katarzyna Górna, Adelina Cimochołowicz, Carolee Schneemann. Organizator: Fundacja Miejsce Sztuki.

18.12 Pokaz filmów z cyklu *ABC wszystkiego. Oświatowy program filmowy DKF Zachęta*. Blok poświęcony filmom na temat przemysłu w PRL. *Cytat z raportu U'Thanta*, reż. Andrzej Szczygieł, Polska, 1972; *Na przykład Działoszyn*, reż. Stanisław Grabowski, Polska, 1964; *Jak powstaje samochód*, reż. Radosław Sobiecki, Polska, 1963; *Mama Krysi jest włókienniczką*, reż. Tadeusz Stefanek, Polska, 1975; *Projektanci*, reż. Piotr Studziński, Polska, 1972; *Taki układ*, reż. Piotr Andrejew, Polska, 1975. Współorganizator: Wytwórnia Filmów Oświatowych

Janusz Łukowicz. Praplama [MPZ]

15.01–11.03

JANUSZ ŁUKOWICZ porzucił na jakiś czas sztukę i pracował w agencji fotograficznej. To okazało się inspirujące. Na wystawie *Praplama* większość prac przewrotnie odwołuje się do fotografii stockowej. Łukowicz wykorzystał kupione zdjęcia, by stworzyć z nich obiekty, np. zdjęcia taśmy klejącej posmarował klejem i nawinął na szpulę albo wydrukował 500 razy zdjęcie kartki papieru i ułożył w ryzę. Prezentuje je dumnie na postumentach, jak przystało sztuce. Tytuł wystawy wziął się od serii akwarel — abstrakcyjnych kompozycji z powtarzającym się motywem fioletowej plamy, która też pochodzi z cudzego zdjęcia. Źródłem tytułowej praplamy jest komercyjna fotografia. Jakby Łukowicz chciał zdyskredytować i wyśmiać współczesną sztukę, która powieli istniejące obrazy i nie stać jej na oryginalność. Jakby chciał wskazać, że blisko jej do supermarketu, gdzie można kupić wszystko. [...]

Joanna Ruszczyk, *Wyrzeźbić ryzę papieru*, „Newsweek” 2018, nr 8

Przyszłość będzie inna. Wizje i praktyki modernizacji społecznych po roku 1918

23.02–27.05

TO CHYBA NAJMNIJ artystyczna — w tradycyjnym tego słowa znaczeniu — wystawa w Zachęcie od bardzo dawna. Obrazów tu jak na lekarstwo, trochę grafik, żadnych rzeźb. Przygotowana w ramach obchodów stulecia odzyskania niepodległości zdecydowanie przypomina klasyczną wystawę historyczną, z mnóstwem zdjęć, filmów dokumentalnych, modeli i projektów, wydawnictw, plakatów, książek, a nawet zabawek i mebli. Wyśmienite zdjęcia z budowy Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej mieszają się ze wspomnieniami awangardowego teatru i filmu, zapisy sportowych wyczynów z rewolucyjnymi koncepcjami urbanistycznymi. W tle zagadnienia, które i dziś wydają się zaskakująco aktualne: tolerancja i współżyczenie narodów, ochrona przyrody, uczciwa płaca za uczciwą pracę. [...]

Intencja jest czytelna: maksymalnie rzetelnie odtworzyć atmosferę międzywojnia, z ówczesną wiarą w postęp, wielkimi projektami modernizacyjnymi i społecznymi (emancypacja kobiet i klasy robotniczej, nowe wzorce spędzania

czasu wolnego, powszechna edukacja itd.). W salach Zachęty unosi się więc duch ruchu, gwaru, optymizmu, nawet radości, co w widzu budzić może tylko jedno uczucie: nostalgii. Wprawdzie ówczesny entuzjazm ostatecznie zakończył się wielką tragedią drugiej wojny światowej, więc może dzisiejszy pesymizm poprowadzi nas ku lepszemu? [...]

Piotr Sarzyński, *Duch za dwóch*, „Polityka” 2018, nr 10

KONTEKSTEM DLA CAŁEJ wystawy jest trud odbudowy kraju i konsolidacji po latach zaborów i wojnie światowej, ale też panująca w II Rzeczypospolitej bieda. Sama wystawa wydaje się przesiąknięta optymizmem, wiarą w możliwość zbudowania bardziej sprawiedliwego, opartego na równości społeczeństwa. Demokracja, jak pisał lewicowy myśliciel i teoretyk spółdzielczości Edward Abramowski, „wymaga przede wszystkim silnego poczucia i instynktu samopomocy społecznej”. [...]

Przyszłość okazała się inna, niż wyobrażali ją sobie lewicowi idealisci. W 1942 roku podopiecznych sanatorium Medema wywieziono do Trebłinki. A Aleksander Ford, który po wojnie wyreżyserował *Krzyżaków*, zmuszony był wyjechać z Polski po antysemickiej nagonce w 1968 roku.

Stulecie odzyskania niepodległości zaowocuje pewnie jeszcze wieloma laurkowymi wydarzeniami kulturalnymi. Mieliśmy już tego przedsmak w zeszłym roku w Muzeum Narodowym w Krakowie, gdzie przygotowano koturnową wystawę *#dziedzictwo*, która miała ambicję zilustrować zasługi i sukcesy polskiego narodu. Tymczasem to właśnie rzetelnie przygotowane historyczne wystawy problemowe stały się ostatnio najmocniejszą stroną programu warszawskiej Zachęty.

Paradoksalnie *Przyszłość będzie inna* okazuje się niezwykle aktualna. Dotyka problemów, z którymi mierzyła i wciąż mierzy się Polska. W sali zatytułowanej *Niepodległa*, dotyczącej emancypacji kobiet, trudno nie pomyśleć o „czarnych protestach”, w sali opowiadającej o ruchu robotniczym — o sytuacji w magazynach firmy Amazon, gdy mowa o spółdzielniach mieszkaniowych — o frankowiczach. Prawa pracownicze, kooperatyzyzm, ale też demokracja dostępu do kultury to dziś gorące tematy.

Wystawę zamyka symboliczny fragment *Mir kumen on* — podopieczni sanatorium Medema bawią się teatr. Ich spektakl przedstawia bunt marionetek. Lalki zrywają sznurki, stają o własnych siłach. Trudno o lepszą metaforę emancypacji. [...]

Karol Sienkiewicz, *Chcieliśmy naprawić świat*, „Gazeta Wyborcza” 2018, nr 60

—

TWÓRCY WYSTAWY pokazali II RP widzianą przede wszystkim, jak podkreślają, „poprzez historię »słabych« i ich emancypacji”. Opowiedzieli o przeszłości słabo obecnej na kartach podręczników szkolnych. O działaniach, w których uwagę poświęcano przede wszystkim kobietom i dzieciom, robotnicom i mniejszościom narodowym. Integrujących i niwelujących podziały. Do wielu ówczesnych pomysłów warto by powrócić dzisiaj, kiedy padają pytania o wymyślanie Polski na nowo.

Wystawa imponuje rozmiarami: zebrano na jej ponad 500 obiektów. Została bardzo starannie zaaranżowana. Są tu przykłady architektury i wzornictwa, malarstwo i fotografia, książki i wydawnictwa prasowe, projekty teatralne, ale przede wszystkim film, będący „prawdziwą »maszyną nowoczesności«”. [...]

Przyszłość będzie inna skupia się na wizjach czy działaniach, które służyły zmianom społecznym i upodmiotowieniu słabszych, marginalizowanych. Pokazano budownictwo, projekty edukacyjne, prozdrowotne czy upowszechniające kulturę. Szczególną uwagę zwrócono na działania oddolne i samoorganizację społeczną. [...]

Wystawa w Zachęcie ma jeszcze jednego bohatera: inteligencję. Nie całą jednak, tylko tę, której bliskie były idee postępu. Grupę, o której przed laty pisał Andrzej Mencwel w książce *Etos lewicy* (twórcy wystawy dziękują mu za inspirację do jej zorganizowania). *Przyszłość będzie inna* jest kolejnym krokiem w przywracaniu pamięci o tych bohaterach książki Mencwela, którzy próbowali zmienić rzeczywistość w przekonaniu, że niesprawiedliwy świat domaga się naprawy. Trzeba zatem go opisywać, wymyślać na nowo i jednocześnie działać. [...]

Piotr Kosiewski, *W poszukiwaniu lepszej Polski*, „Tygodnik Powszechny” 2018, nr 14

—

OD NARODZIN II Rzeczypospolitej minęło 100 lat, ale prawda na jej temat wciąż jest przedmiotem sporów. Czy tej prawdy należy szukać w slumsach przedwojennej Warszawy, czy raczej w śmiałych projektach „nowego wspaniałego świata”?

Na wystawie *Przyszłość będzie inna* w warszawskiej galerii Zachęta slumsy pozostają widoczne w tle, ale na pierwszy plan wysuwa się II RP „szklanych domów” — obraz kraju uboższego materialnie, ale bogatego w śmiałe projekty społeczne i pomysły na przyszłość. Oglądając tę wystawę,

trudno nie uciec od porównań między dwiema Polskami: tamtą i współczesną. Trudno też oprzeć się wrażeniu, że pod pewnymi względami nasi przodkowie z II RP byli bardziej nowoczesni niż my. [...]

Wystawę w Zachęcie otwiera opowieść o tym, w jaki sposób planowano zbudować nową, lepszą Polskę — zbudować w sensie zupełnie dosłownym. II RP, w której setki tysięcy obywateli migrowały z przeludnionych wsi do miast, borykała się z monstrualnym problemem mieszkaniowym. To zresztą kolejna analogia do sytuacji z 1989 roku, ale w konceptach rozwiązania problemu mieszkaniowego drogi II i III RP rozchodzą się w dwóch różnych kierunkach.

W Zachęcie oglądamy postulowane przez Żeromskiego w *Przedwiośniu* szklane domy — wzorcowe osiedla taniego, a jednocześnie funkcjonalnego i nowoczesnego budownictwa mieszkaniowego. Chodzi o coś więcej niż deweloperkę: to budownictwo, które jest wyrazistym projektem społecznym i politycznym. [...]

Przyszłość będzie inna to II Rzeczpospolita pokazana „od dołu”, z punktu widzenia inicjatyw obywatelskich i „słabszych” grup społecznych: kobiet, klasy robotniczej, Żydów, dzieci — tych wszystkich, dla których nowoczesność oznaczała emancypację, więcej praw, lepszy status materialny, dostęp do czasu wolnego, zdrowia, sportu, kultury, a także godności. Ten proces emancypacji napotykał na przeszkody, również polityczne. Znamienne, jak wiele materiałów pokazywanych na wystawie — filmów, dzieł sztuki, wydawnictw, fotoreportaży, przedstawień teatralnych — było blokowanych przez międzywojenną cenzurę państwową.

Wystawa jest także — a może nawet przede wszystkim — opowieścią o „dobrodziejstwach życia zespołowego”, tak promowanego przez ruch spółdzielczy. O ile narodziny II RP były chwilą rozkwitu tego ruchu, o tyle nadejście dzisiejszej Polski przyniosło jego uwiąd. Tu rysuje się największa różnica między tymi Polskami. U zarania jednej i drugiej Polacy przekonani byli, że przyszłość musi być inna, czyli lepsza. W 1918 roku mieli jednak na myśli co innego niż w 1989. Wystawa skupia się na idealistycznym wątku przedwojennej kultury i praktyk społecznych. Modernizacja jest tu projektem do wspólnej realizacji, procesem, który ma integrować wspólnotę, spłaszczając dzielące ją nierówności. Utopia? Na wystawie można znaleźć dowody na to, że jej realizacja była możliwa, nawet jeżeli udawało się tego dokonać w ograniczonej skali. [...]

Stach Szablowski, *Prawda o polskiej modernizacji*, „Wprost” 2018, nr 14

WYSTAWA W ZACHĘCIE jest projektem intrygującym — koncepcyjnie, intelektualnie, wystawienniczo. Jest to w pewnym sensie wystawa historyczna, związana z kalendarzem obchodów stulecia odzyskania niepodległości, ale tę historyczność realizująca w formie niebanalnej i nowatorskiej. Autorce ekspozycji — Joannie Kordjak — udało się zbudować rodzaj eseju wizualnego z różnorodnych obiektów, artefaktów z rozmaitych obszarów społecznej aktywności, nie tylko sztuki. [...] Nowe koncepcje życia społecznego miały charakter emancypacyjny i dotyczyły przede wszystkim potrzeb zmarginalizowanych grup społecznych. Autorka wystawy mówi wprost o „perspektywie nowoczesnego »innego«”, o obrazie II Rzeczypospolitej oglądanej przez historię „słabych” i „niedowartościowanych grup społecznych, jak kobiety, dzieci, robotnicy czy grupy narodowe”. I to są zagadnienia tworzące strukturę tej ekspozycji, na której budowana jest jej narracja. Koncentruje się ona wokół siedmiu problemów — zdaniem kuratorki — ogniskujących zagadnienia modernizacji społecznej.

Waldemar Baraniewski, *Przyszłość będzie inna. Wizje i praktyki modernizacji społecznych po roku 1918*, „Szum” 2018, nr 21

Dzikość serca. Portret i autoportret w Polsce po 1989 roku

2.03–6.05

W KLIMACIE WYSTAWY istotnie jest coś Lynchowskiego, ale drogowskaz kierujący w stronę dzikości serca, prowadzi w rzeczywistości do miasteczka Twin Peaks. Serial *Twin Peaks* i zachętowska wystawa mają podobny punkt wyjścia; zwyczajność. U Lyncha wehikułem zwyczajności jest rutyna prowincjonalnego miasteczka, jednego z tych, w których wszyscy się znają i każdy gra swoją rolę; nieprzewidziane nie ma prawa się wydarzyć. W Zachęcie kategoria zwyczajności wpisana jest w instytucjonalną ramę projektu. Wyjściowo chodziło o pokaz wyboru ze zbiorów Fundacji Sztuki Polskiej ING. To jedna z najstarszych i najlepiej prowadzonych kolekcji tego rodzaju w Polsce. Kulturalna holenderska instytucja finansowa wspiera artystów i galerie. Teoria o skapywaniu bogactwa w dojrzałym kapitalizmie, która generalnie się niestety nie sprawdza, tu akurat działa. Piękny przykład dla innych mieszkańców Krainy

Jednego Procenta, szkoda, że rzadko naśladowany. Fundacja Sztuki Polskiej ING od dawna współpracuje z Zachętą, a kolekcja jest nie po, by tkwiła w sejfie; należy ją pokazywać. Czy taki pokaz musi mieć temat? Niby nie, tematem jest tu sama praktyka korporacyjnego kolekcjonowania, społeczna odpowiedzialność biznesu, współpraca instytucji finansowej z instytucją artystyczną, wartościowanie sztuki. Z drugiej strony jednak byłoby zgrabnie, gdyby ze zbioru sztuki coś wynikało — np. jakaś myśl, jakaś prawda czasu błąkająca się między wierszami zgromadzonych prac. Poza tym, a może nawet przede wszystkim, zbiory Fundacji Sztuki Polskiej ING są obszerne; trzeba dokonać wyboru, skonstruować jego kryteria — jakiś temat będzie tu przydatny choćby z racji technicznych. Skądinąd wiadomo, że kolekcja Fundacji stanowi dość wierne odbicie instytucjonalno-galeryjnych kanonów ostatnich kilkunastu lat. To nie jest materiał do dokonywania rewolucyjnych reinterpretacji obrazu sceny artystycznej. Pod parasolem Fundacji Sztuki Polskiej ING w Zachęcie nie zobaczymy nic, czego byśmy w tej instytucji nie widzieli wcześniej. Jak w miasteczku Twin Peaks: wszyscy się znają i nie ma prawa zdarzyć się nic nadzwyczajnego. A jednak... [...]

Stach Szablowski, *Na „Dzikość serca”, czyli lasy w okolicach Twin Peaks*, „Szum”, 16.03.2018, <https://magazynszum.pl/na-dzikosc-serca-czyli-lasy-w-okolicach-twin-peaks/> (dostęp 8.03.2019)

Wszystko widzę jako sztukę.

Wystawa dla dzieci

10.03–3.06

ZACHĘTA — NARODOWA GALERIA SZTUKI zmienia się w plac zabaw. Wybrane dzieła polskiej sztuki współczesnej na wystawie *Wszystko widzę jako sztukę* inspirują do zabawy, na ich podstawie powstała architektura całego przedsięwzięcia — obiekty, instalacje interaktywne. Jest np. labirynt ścianek. Dzieci mogą je wyklejać niebieską taśmą, nawiązując do znaku rozpoznawczego Edwarda Krasińskiego, który zresztą mógłby być — ze swoim twórczym podejściem i zacieraniem granic między życiem a sztuką — patronem tej wystawy. Są poduszki-ziemiaki nawiązujące do znanej akcji Julity Wójcik czy tablice do zdrapywania odnoszące się do sztuki Romana Opalki.

Zabawa jest pretekstem do opowiadania o sztuce. Oczywiście nie zabrakło samych dzieł, krótkiego opisu ich

genezy i portretów artystów. Super, że powstają wystawy osławiające dzieci ze sztuką współczesną, która często postrzegana jest jako trudna, nieprzystępna. Idea świetna. Trochę zaskakuje wybór niektórych prac, mogłyby być to te bardziej znaczące, o większym ciężarze, potencjale społecznym. Ale mimo to wystawa tętni życiem. Działa. Kiedy kolejne odsłony? [...]

Joanna Ruszczyk, *Sztuka bawi*, „Newsweek” 2018, nr 14

OD SOBOTY W ZACHĘCIE można uczestniczyć w wystawie *Wszystko widzę jako sztukę*. Przetestowaliśmy ją na własnych dzieciach i ostrzegamy tylko przed jednym: z tej galerii wasze maluchy nie będą chciały wyjść!

Po sukcesie wystawy *Tu czy tam* z 2016 roku, poświęconej współczesnej polskiej ilustracji dla dzieci, Zachęta znów otwiera swe galerie dla najmłodszych, tym razem proponując twórczą zabawę w nawiązaniu do wybranych prac polskich artystów współczesnych (m.in. Edwarda Krasińskiego, Romana Opałki, Ryszarda Winiarskiego, Katarzyny Przezwańskiej). Autorzy wystawy stawiają pytania o odbiór sztuki współczesnej przez najmłodszych — czy może być dla nich interesująca i inspirująca? Czy można się bawić w sztukę i sztuką? [...]

Tej ekspozycji się nie ogląda, w niej się uczestniczy, a raczej się ją współtworzy. Każdego dnia sale wystawowe będą wyglądały inaczej, w zależności od fantazji i temperamentu zwiedzających ją młodych artystów oraz ich reakcji na prezentowane dzieła. Nie ma tu szczegółowych opisów, gotowych interpretacji ani tłumaczeń — liczą się emocje oraz samodzielne myślenie wolne od schematów. Tytuł wystawy to słowa jednej z prezentowanych tu artystek, Julity Wójcik: „Wszystko widzę jako sztukę: pielenie ogródków, obieranie ziemniaków, szydełkowanie... Sztuka nie musi być poważna. Robię rzeczy żartobliwe, czasami mocno ironiczne. Za pomocą prostych czynności umieszczonych w niepasującej do nich przestrzeni staram się zwrócić uwagę na codzienność...”.

Wernisaż wystawy cieszył się ogromnym zainteresowaniem i w gmachu Zachęty szalały tłumy dzieci w każdym wieku. Starszaki tworzyły precyzyjne i przemyślane instalacje. Nieco młodszy — mniej lub bardziej świadomi, że obcuja ze sztuką wyższą — oddawali się spontanicznym i radosnym aktom kreacji. Maluchy potraktowały wystawę jak plac zabaw — przeciskały się przez „mysie norki”, bawiły

się w chowanym w labiryncie, rzucały wielkimi kostkami do gry. Absolutnym hitem okazała się sala wypełniona poduszkami w kształcie ziemniaków — nawiązanie do słynnego performansu Julity Wójcik. Było gwarno, radośnie, kreatywnie. „Takiego szaleństwa jeszcze tu nie widziałem” — skomentował z uśmiechem wąsaty ochroniarz. Zdaje się, że jedynie niemowlaki spokojnie spały w wózkach.

Taka właśnie jest wystawa *Wszystko widzę jako sztukę* — inspirująca, angażująca, wyzwalająca kreatywność. Zachęta po raz kolejny stanęła na wysokości zadania, udowadniając, że jest miejscem dostępnym nie tylko w rozumieniu infrastrukturalnym czy architektonicznym. To, co jest równie ważne, to otwartość na różnorakie potrzeby poznawcze odbiorców, z uwzględnieniem tych najmłodszych. Patrząc na tłumy uradowanych dzieciaków, uświadomiłam sobie, że tak powinna wyglądać przynajmniej część sal wystawowych większości galerii sztuki. A może już czas, by w Warszawie powstało muzeum dla dzieci z prawdziwego zdarzenia?

Joanna Barczuk, „*Wszystko widzę jako sztukę*”, czyli jak się powinno robić wystawę dla dzieci, 16.03.2018, <https://blog.rodzicwmiescie.pl/2018/03/16/wszystko-widze-jako-sztuke-czyli-jak-sie-powinno-robic-wystawe-dla-dzieci/> (dostęp 11.03.2019)

Przestrzeń niewysłowiona. Jerzy Sołtan — Lech Tomaszewski — Andrzej Jan Wróblewski

21.05–5.08

RYSUNKI MATEMATYCZNE na kawiarńskich serwetkach, nowoczesne projekty architektoniczne, modele koparki i odkurzacza — zobacz w Zachęcie wystawę *Przestrzeń niewysłowiona*, poświęconą twórcom Wydziału Wzornictwa warszawskiej ASP.

Najnowsza wystawa w Zachęcie jest częścią obchodów 40-lecia Wydziału Wzornictwa warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych i prezentuje sylwetki artystów, którzy mieli kluczowe znaczenie dla powstania tego wydziału i w ogóle dla formującego się na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych zawodu projektanta form przemysłowych. Początki Wydziału Wzornictwa sięgają 1954 roku, kiedy decyzją ówczesnego rektora ASP Mariana Wnuka powołano Zakłady Doświadczalne ASP. Było to multidyscyplinarne biuro projektowe, w ramach którego działała

pracownia wzornictwa realizująca zamówienia płynące z zakładów przemysłowych. Zakładami kierował legendarny architekt, wielbiciel i współpracownik Le Corbusiera — Jerzy Sołtan. W 1977 roku pracownia stała się odrębnym wydziałem — Wzornictwa Przemysłowego. Pierwszym dziekanem został Andrzej Jan Wróblewski., a prodziekanem Lech Tomaszewski. I właśnie ci trzej artyści są bohaterami wystawy w Zachęcie.

Magdalena Dubrowska, *Pionierzy projektowania*, „Gazeta Wyborcza”, dod. „Co Jest Grane” 2018, nr 125

ARCHITEKT, INŻYNIER I RZEŹBIARZ. Duchowi ojcowie Wydziału Wzornictwa Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, który hucznie obchodził w tym roku czterdziestolecie swojego istnienia, z projektowaniem dla przemysłu mieli początkowo niewiele wspólnego. Wystawa prezentowana od 22 maja do 5 sierpnia w Zachęcie nie skupia się jednak na designie. Za sprawą twórczości Jerzego Sołtana, Lecha Tomaszewskiego i Andrzeja Jana Wróblewskiego opowiada o artystyczno-intelektualnym rodowodzie warszawskiej szkoły projektowania. [...]

Ze względu na kilkuletnie zainteresowanie dorobkiem Zakładów Artystyczno-Badawczych ASP, które na wystawie w Zachęcie odgrywają ważną rolę, pokusiłam się jednak o kilka komentarzy. Tym tekstem chcę przede wszystkim zwrócić uwagę na ekspozycję, która nie powinna przejść bez echa — choćby z tego powodu, że prace, które są jednymi z najważniejszych w historii polskiego projektowania, po latach zimowania w magazynach Muzeum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie zostały ponownie pokazane warszawskiej publiczności.

Zestawienie na jednej wystawie trzech tak różnych osobowości twórczych nie było z pewnością łatwym zadaniem. Mamy tu bowiem do czynienia z bohaterami posągowymi, tuzami powojennego modernizmu. Taką postacią jest przede wszystkim Jerzy Sołtan, architekt modernista, z którego inicjatywy powstały Zakłady Artystyczno-Badawcze ASP, bliski współpracownik Le Corbusiera w drugiej połowie lat czterdziestych, którego myśl propagował, zarówno gdy pracował jako dydaktyk na warszawskiej ASP, jak i później na Wydziale Projektowania Uniwersytetu Harvarda. Nie mniej znaczącą postacią jest Lech Tomaszewski, konstruktor w wizjonerski sposób łączący nauki ścisłe ze sztuką i architekturą, prowadzący rozległe poszukiwania twórcze w zakresie typologii czy morfologii form. Trzeci bohater wystawy to o pokolenie od

nich młodszy Andrzej Jan Wróblewski, rzeźbiarz i projektant, główny animator powstania Wydziału Wzornictwa (wówczas Przemysłowego), wieloletni dziekan wydziału i rektor akademii.

Mając do dyspozycji trzy sale na parterze Zachęty, kuratorki podzieliły wystawę na trzy części odpowiadające wspólnym obszarom zainteresowań jej bohaterów: sztuce, przestrzeni i projektowaniu. Ten zabieg pozwolił im spleść narrację o bohaterach wystawy w spójną opowieść. Jej rytm podąża za ich twórczością, czasem dając mocniej wybrzmieć pracom Sołtana i Tomaszewskiego (szczególnie w sali „Przestrzeń”), czasem Wróblewskiego (w ostatniej, gdzie jako jedyny — jeśli nie liczyć kilku prototypów mebli Sołtana — może pochwalic się rzeczywistymi i bliskimi związkami ze wzornictwem). Projekt architektury wystawy autorstwa Towarzystwa Projektowego (Jerzy Porębski, Grzegorz Niwiński) w subtelny, ale skuteczny sposób wspomaga to przedsięwzięcie. W warstwie graficznej projektanci puszczają natomiast oko do widza, odwołując się do stylistyki archiwalnych kalek architektonicznych w literaturze i strukturze podpisów prac.

Aleksandra Kędziorek, *Przestrzeń niewystawiona. Jerzy Sołtan — Lech Tomaszewski — Andrzej Jan Wróblewski*, „Szum” 2018, nr 22

Amplifikacja natury [16 Międzynarodowa Wystawa Architektury w Wenecji] 26.05–25.11

O URZĄDZENIE PAWILONU POLONIA w konkursie zorganizowanym przez warszawską Zachęte było się 30 projektów. Wygrał zespół w składzie: kuratorka Anna Ptak, architekci z Grupy Projektowej Centrala (Małgorzata Kuciewicz, Simone De Iacobis) i rzeźbiarka Iza Tarasewicz. Pokażą pięć polskich projektów architektonicznych — powstałych między latami pięćdziesiątymi a rokiem 2018 — które w sposób niezwykle, pomysłowy zakładały poszanowanie natury, czyli coś, co dziś jest normą i koniecznością.

— Na wystawie sięgamy do tych źródeł polskiego modernizmu, które nadal mogą być przyszłością architektury — tłumaczy Anna Ptak. A Małgorzata Kuciewicz dodaje: — Nasza wystawa [...] ma mieć charakter afirmatywny. Dziś dużo mówi się, że w dominacji nad przyrodą poszliśmy za daleko i po prostu zniszczyliśmy naszą planetę. My chcemy pokazać

projekty, które powstały w wyniku zrozumienia i otwarcia się na naturalne procesy przyrodnicze, które się w nie wpięły, nie zaprzeczały im.

Twórcy polskiej wystawy chcą w ten sposób zwrócić uwagę na to, że współczesna architektura (nawet gdy jest nazywana ekologiczną) projektowana jest w opozycji do przyrody i zazwyczaj służy do odseparowania się od otoczenia. Tymczasem już w latach pięćdziesiątych działali w Polsce architekci, którzy budowanie rozumieli zupełnie inaczej. [...]

— Przyzwyczailiśmy się, że architektura odgradza nas od przyrody, chroni przed nią — mówi Ptak. A przecież działając wbrew naturze, nie tylko szkodzimy środowisku, ale tracimy też wiele ze zmysłowych uroków świata. Czy ktoś dziś pamięta, że w klimacie Polski występuje aż dwanaście sezonów (dziś znają je tylko botanicy)?

— Kiedyś budowę domu zaczynało się od stworzenia miejsca na ognisko. Dziś najważniejszy jest dach, który chroni, ale i separuje — tłumaczy Kuciewicz. Dlatego autorzy weneckiej wystawy pokażą w polskim pawilonie także model Pawilonu Deszczy, projektu, który wykorzystuje wodę opadową jako komponent architektury. [...]

Projekty z polskiego pawilonu mają być „przewodnikami po wyobraźni planetarnej”, przypomnieniem, że jesteśmy tylko niewielkim elementem wszechświata, którego prawa warto znać i szanować. [...]

Anna Cymer, *Negocjacje z przyrodą*, „Gazeta Wyborcza” 2018, nr 120

Koji Kamoji. Cisza i wola życia

15.06–26.08

ŚCIEŻKI Z PŁYT CHODNIKOWYCH okalające aluminium, które imituje taflę wody, to wizja ogrodu Koji Kamoji. Mało uroczca. Przypomina pejzaż stawów hodowlanych. Szara, zimna pustka, choć woda to symbol życia. W kącie artysta postawił wózek inwalidzki, można wsiąść i próbować przejechać sale.

Ta instalacja — *Cisza i wola życia* — dała tytuł całej obszernej wystawie japońskiego artysty, który od lat sześćdziesiątych mieszka w Polsce. Wystawa jest w bieli, czysta, minimalistyczna, abstrakcyjna. Kamoji używa prostych materiałów: sklejki, blachy, zwykłych przedmiotów. Lubi geometrię. Ważne są kamienie, które wskazują na związek z naturą. Przykleja je do obrazów albo kładzie na podłodze, np. te pochodzące z Hiroshimy

leżą między zawieszonymi częściami rozciągniętego kimona. Kamoji przywiózł też kamień z Oświęcimia, leży w środku drewnianej konstrukcji z wiszącymi do dołu świeczkami. Artysta odnosi się do traum zbiorowych, trudnych doświadczeń osobistych, jak samobójstwo przyjaciela, ale też pochyła się nad banałem codzienności — w jednej z instalacji zastanawia się, który kąt otwarcia drzwi jest najpiękniejszy? Punkty wyjścia prac są różne, ale w każdej Kamoji docieka prawdy o życiu, bada relacje z naturą, istotę czasu i robi to bez patosu ani cienia pretensjonalności. Wystawa ma w sobie coś z medytacji czy poezji, w której nie ma ani jednego zbędnego słowa. Ma ducha i rygor.

Joanna Ruszczyk, *Rygor ducha*, „Newsweek” 2018, nr 30

Z TEORETYCZNEGO PUNKTU widzenia Koji Kamoji nie ma racji bytu w polskiej sztuce. Nie dość że przesiąknięty perspektywą kultury Japonii, to dodatkowo osadzony gdzieś w czasie przeszłym, w którym nie było internetu, nikomu się nie spieszyło, a zaduma była powodem do dumy, a nie do wstydu. Może dlatego nikt dotychczas nie odważył się zorganizować artyście w Polsce wystawy retrospektywnej, co już samo w sobie jest poważnym grzechem. Bo możemy go nie rozumieć, możemy z bezradnością stawać naprzeciwko jego prac, ale nie możemy mu odmówić jednego: wzbogaca widzenie świata o pierwiastek, którego daremnie szukać u innych rodzimych twórców. W kategoriach sztuki Zachodu można oczywiście przypisywać go do minimalizmu czy zredukowanej abstrakcji geometrycznej. Ale każda taka klasyfikacja pozostanie niepełna. Bo jest to sztuka kontemplacji, wyciszenia, skupienia, poszukiwania absolutu. „Rysowanie to wyrzucanie niepotrzebnych elementów” — napisał Koji przy jednej z prac. I twórca wyrzuca, redukuje, pozostawia tylko to, co najistotniejsze, co pozwala się skupić na istocie, bez rozpraszania. W galopadzie myśli, obrazów, pomysłów dzisiejszego świata Kamoji jest niewzruszony, zaprasza do medytacji. Warto spróbować.

Piotr Sarzyński, *Wyciszenie*, „Polityka” 2018, nr 26

NADAL CZEGOŚ SZUKAM. Ciągłe się czuję początkującym artystą, a nie — gotowym — deklaruje artysta „Plusowi Minusowi”.

Urodzony w Tokio i tam żyjący przez pierwsze 24 lata życia Kamoji, od 59 lat mieszka i tworzy w Polsce.

— Nie czuję się Polakiem, bo urodziłem się w Japonii. Japończycy zawsze nimi pozostają — wyjaśnia

Kamoji. — W moim przypadku ta sprawa ciągle jednak powraca w procesie tworzenia: Japonia versus Polska, Azja versus Europa. Przez całe moje artystyczne życie próbuję rozwiązać ten problem. Po latach poszukiwań wróciłem mentalnie do Japonii, a teraz chciałbym połączyć polskie i japońskie doświadczenie. Chciałbym zbliżyć [...] te dwa odległe światy. Poczuć je razem. Długo decydowałem się na tytuł wystawy w Zachęcie, bo to dla mnie był bardzo istotny problem. Chciałem, by w nazwie pojawił się motyw „cichości bytu”, jako że w skupieniu pojawia się we mnie bardzo często taka właśnie myśl. Jednak język polski nie jest moim językiem i ta „cichość bytu”, o której myślałem od kilku lat, to „słuchanie cichości” — inaczej jednak brzmi po japońsku. [...]

Gdy przyjechał do Polski, Koji Kamoji miał już ukończone studia malarskie na prywatnej uczelni w Tokio i nawet pierwszą wystawę na koncie. — Traktowałem malowanie poważnie od początku — deklaruje. — Nie jako karierę, tylko jako drogę. Coś, w czym się jest zanurzonym. Pracowałem samotnie. Obrazy, które malowałem, będąc studentem w rodzinnym kraju, po moim wyjeździe koledzy zabrali i rozdali. Nawet nie wiem, gdzie są. [...] W czasach, w których wyjeżdżałem, moi rodacy udawali się zazwyczaj do Paryża, uważanego za centrum sztuki. Byłem jednak troszeczkę krnąbrny i pomyślałem, że skoro wszyscy tam, to ja do Polski. [...] O polskiej sztuce wiedziałem bardzo mało, nie miałem świadomości, że to skok na głęboką wodę. Jedyne widziałem u wujka pismo „Polish Review”, ale informacji było tam jak na lekarstwo. [...]

Zdaniem Kamojiego odcinanie się od tradycji, w której zostało się wychowanym, jest dla człowieka samobójcze.

— Odciąć korzeni nie można, to niewykonalne. Kiedy wracam do Japonii, zawsze odwiedzam starą sosnę rosnącą niedaleko mojego rodzinnego domu. Ma 700 lat. Nie jest wysoka, ale ma rozpiętość 800 metrów kwadratowych. Rośnie obok świątyni, także bardzo wiekowej, tworząc nad nią rozłożysty parasol. Chodziłem ją oglądać, gdy jeszcze byłem dzieckiem. Kiedy jej się teraz przyglądam, widzę, że wcale się nie zmienia, choć stała się już pomnikiem przyrody. Ra sosna nazywa się „jogo-no-matsu”, to znaczy „Bóg się pojawia.

Małgorzata Piwowar, *Krnąbrny Japończyk wybrał Polskę*, „Rzeczpospolita”, mag. „Plus Minus” 2018, nr 144

DO CIEKAWSZYCH SAL należy usytuowana w środku ekspozycyjnej narracji przestrzeń z obiektami z użyciem blachy aluminiowej z lat dziewięćdziesiątych i wyborem obrazów powstałych już w XXI wieku, a nade wszystko sala z instalacją *Przeciąg/Starość* (1978/2018). Arkusze cieniutkiej bibuły japońskiej rozpięte są na nitkach, tworząc kolejne szeregi powiewające zgodnie z prądem powietrza ledwo wyczuwalnym w przestrzeni galerii. Z delikatnej bibuły wyrwano środek, więc rozwieszona w sali bardziej niż suszące się pranie przypomina tunel, przez który dostrzec można powidok poprzedniej sali. Tytuł *Przeciąg/Starość* mógłby zostać przeniesiony z części na całość wystawy. Za każdym razem artysta, prowadząc dialog z odbiorcą, przesuwa uwagę z dzieła na emocje, pozwala doświadczyć przestrzeni i dostrzec kontekst, w jakim doświadczana jest sztuka. Kamoji gra z kliszą japońskiej wrażliwości, nie rezygnując z niej, przenosi Orient na własnych zasadach w brutalne polskie realia.

Adam Mazur, *Koji Kamoji. Cisza i wola życia*, „Szum” 2018, nr 22

Plac Małachowskiego 3

18.06–30.09

OD DZIŚ DO KOŃCA września plac Małachowskiego przy Zachęcie będzie zamknięty dla samochodów. Zamiast nich pojawią się na nim artyści.

Wakacyjny projekt Zachęty *Plac Małachowskiego 3* to między innymi performans Anny Karasińskiej i tancerzy z Centrum w Ruchu, czytanie performatywne Bogny Burskiej czy plener rzeźbiarski Pawła Althamera i Romana Stańczaka. Wszystkie wydarzenia będą odbywać się na placu przed galerią, a także w środku Zachęty, w miejscach niedostępnych na co dzień dla publiczności. *Plac Małachowskiego 3* otworzy instalacja Zuzy Golińskiej, składająca się z trzech platform prowadzących do głównego wejścia Zachęty wprost z trawnika sprzed galerii. Konstrukcja ma zmienić dynamikę poruszania się po placu.

Punktem wyjścia jest pytanie, czy plac Małachowskiego może stać się miejskim placem i miejscem działania. — Plac od ponad 100 lat pełni taką samą funkcję, czyli parking i podjazd pod Zachętę. Badania wykazały, że to plac tranzytowy, że warszawiacy się na nim nie zatrzymują — mówi Magdalena Komornicka, kuratorka projektu. — Chcemy

zbadać, czy dzięki działaniom artystycznym, bez milionów złotych na program rewitalizacji, można ten plac odzyskać dla mieszkańców, sprawić, by ludzie się na nim zatrzymali, i czy plac się sprawdzi jako przestrzeń wystawy — dodaje Komornicka.

Przypomnijmy: konkurs na rewitalizację placu Małachowskiego rozstrzygnięto w 2014 roku. Wygrała koncepcja oddania tej części miasta pieszym. [...]

Plany pokrzyżowały ówczesne decyzje parafii ewangelicko-augsburskiej. — Ale w marcu tego roku parafia oświadczyła, że wyraża wolę dalszych rozmów z miastem w sprawie rewitalizacji placu i dziś, wspólnie z Zachętą tworzy koalicję na rzecz ożywienia go.

Komornicką interesują też takie kwestie jak architektura Zachęty i to, jakie wrażenie wywołuje na publiczności okazały gmach, co dostrzega podczas kolejnych wizyt, jaki jest wpływ architektury na zachowanie publiczności i jak budynek wpływa na podejmowanie decyzji wewnątrz instytucji. Jak zwraca uwagę kuratorka programu, z lektury ksiąg skarg i wniosków Zachęty wynika, że publiczność ma emocjonalny stosunek do galerii, czuje się tu dobrze, doradza, jak budynek ulepszyć. — Co by było, gdybyśmy spełnili postulaty publiczności? Jak wyglądałby budynek? Jak działałaby Zachęta? — pyta Komornicka, a odpowiedzi mają dostarczyć zaproszeni artyści.

Arkadiusz Gruszczyński, *Plac Małachowskiego na lato*, „Gazeta Wyborcza — Warszawa” 2018, nr 139

PLAC MAŁACHOWSKIEGO 3 to drugi letni cykl performatywny w Zachęcie. W zeszłym roku byłaś kuratorką cyklu *Lepsza ja*, poświęconego idei ulepszania siebie. Tym razem bierzesz na warsztat sam budynek galerii. Wydaje się, że są to dwa zupełnie różne tematy. Skąd pomysł na tegoroczny projekt?

Wszystko zaczęło się właśnie od *Lepszej ja*. Format tego cyklu był bardzo intensywny, opierający się na działaniach — w osiem tygodni zrealizowanych zostało osiem projektów. Pierwszy raz robiłam wystawę performatywną i skala logistyki takiego żyjącego projektu mnie zaskoczyła — finalnie spędziłam osiem tygodni na salach, konfrontując się z publicznością i jej uwagami. Zmotywowało mnie to do przejrzenia wpisów w księgach skarg i wniosków i to, co mnie uderzyło, to fakt, że generalnie nie dotyczą one wystaw.

Przed wszystkim są na temat budynku i działania galerii — że godziny wydarzeń podane na stronie się nie zgadzają, że trudno było trafić, że jest za ciepło, za zimno, że nie ma gdzie usiąść, że śmierdzi, że w damskich toaletach nie ma wieszaków na torebki... Większość tych wpisów jest też dość emocjonalna. Z tego też powodu uznałam, że warto skupić się na budynku, na samej Zachęcie.

Fokus na budynek i publiczność wynika też z mojej potrzeby pracy na żywym organizmie instytucji. Pracuję w Zachęcie już długo, w zasadzie się tu wychowałam i czasem brakuje mi dystansu do tego miejsca. Stąd chciałam się skupić nie tyle na architekturze, co na systemie działania galerii, na pracownikach i publiczności, jako kolejnym czynnikiem, który buduje instytucję.

W rezultacie swojej refleksji nad charakterem Zachęty postanowiłaś jednak wyjść z tego budynku.

Ustawiona przed Zachętą instalacja Zuzy Golińskiej jest dla mnie symbolicznym rozbiegiem, dającym dystans potrzebny do przyjrzenia się instytucji. Razem z Zuzą zastanawialiśmy się nad przestrzenią placu przy Zachęcie, dość trudną i brzydką — kładki miały zmienić sposób poruszania się po niej i same nie spodziewaliśmy się efektu, jakim jest widok. Dzięki kładkom nagle widzisz Zachętę. Przy okazji jest to też przypomnienie naszej walki o ten plac, bo od kilku lat próbujemy odzyskać go dla mieszkańców Warszawy i naszych gości, którzy chcą spędzić w Zachęcie więcej czasu i po zobaczeniu wystawy mieć gdzie usiąść i porozmawiać. Wystawione na zewnątrz leżaki są odpowiedzią na tę potrzebę. [...]

W tym roku jednak zaprosiłaś już różnych artystów i artystki, nie tylko tancerzy.

Interdyscyplinarność była dla mnie ważna, ale punktem wyjścia był wybór artystów, którzy już się jakoś z Zachętą mierzyli wcześniej. Są to więc takie osobowości jak Katarzyna Krakowiak, która pracowała już z budynkiem galerii, czy Paweł Althamer, którego zaprosiłam ze względu na jego projekty z czasów *Spojrzeń*, czyli działania z pracownikami Zachęty. Co ciekawe, robiąc kwerendę projektów, które odnosiły się do budynku i jego historii, okazało się, że bardzo dużo tego typu realizacji powstało przy okazji konkursu *Spojrzenia*. Tak jak np. praca Cezarego Bodzianowskiego *Atrament sympatyczny*, którą powiesił w biurach, i do której publiczność wówczas nie miała dostępu. Podobnie jest z Izą Tarasewicz, która stworzyła instalacje z grzybów reishi na wystawę *Ogrody*. Wykorzystała w tym celu boczną klatkę

schodową (niegdyś główną klatkę schodową dla pracowników) i myślałam, że także teraz będzie można jej użyć. Tym razem jednak robi *Arenę III*, czyli linę, którą oplecie, zwiąże Zachętę. Z Centrum w Ruchu pracowałam przy okazji *Lepszej ja* i to właśnie ich działania, które pozwoliły na niemalże dosłowne wytarzanie się w przestrzeni Zachęty, najbardziej otworzyły mi oczy na doświadczenie widza w przestrzeni galerii. W tym roku Weronika Pelczyńska prowadziła warsztaty z badaczką Aleksandrą Janus, które były próbą refleksji nad tym, w jaki sposób performans i praca z ciałem mogą posłużyć do budowania nowych sposobów komunikacji. Magda Ptasznik zaproponowała publiczności performatywne spacerunki po placu i budynku Zachęty, które były też wycieczką po miejscach i zdarzeniach wyobrażonych. Renata Piotrowska-Auffret pracowała w bibliotece Zachęty, Karol Tymiąński na naszej zabytkowej klatce schodowej, Agnieszka Kryst pokazała performans *Luczniczki*, a Iza Chlewińska i Karolina Kraczkowska weszły w dialog z wystawą *Koji Kamoji. Cisza i wola życia*.

To jednak nie koniec działań wokół Placu Małachowskiego 3, sporo wydarzeń zaplanowane jest na wrzesień.

Tak, we wrześniu będzie kolejna runda. Odbędzie się performans Marii Hassabi, Ramony de Barbaro i czytanie performatywne Bogny Burskiej. Planowane są też działania Anny Karasińskiej i Gosi Wdowik, których spektakle są dla mnie teatralnymi odkryciami ostatnich lat. Ich działania wprowadzają kolejną warstwę pracy z publicznością, lub też o publiczności — obie mają antropologiczną, czy też socjologiczną uważność i świetnie pracują z ludźmi.

To, co jeszcze udało się przy okazji pracy nad *Placem Małachowskiego* to fakt, że wciągnęliśmy do działań także samych pracowników. Pewnego dnia Iwona Staszewska, Katarzyna Pałyska i Bożena Artyniew z działu księgowego poinformowały nas, że wymyśliły projekt na wystawę i chciałyby posadzić pomidory na placu. Swoją instalację nazwały *Pomidor pomidor*, traktując ją jako działanie artystyczne. Były też gotowe zaciekle bronić swojej pracy, kiedy ktoś zarzucił im, że źle posadziły te pomidory, zdaje się, że za gęsto. W końcu jedna z księgowych odparła zarzuty, mówiąc, że być może te pomidory są źle posadzone, ale to jest projekt „artystyczny” — czyli posłużyła się argumentem, którego wszyscy używamy, kiedy przychodzimy do nich, żeby zaksięgować różne dziwaczne zlecenia i faktury. Kiedy na placu pojawiły się pomidory księgowych pomyślałam, że *Plac Małachowskiego 3* naprawdę działa — aktywizuje pracowniczkę, które stoją za

swoją instalacją pomidorową i kłócą się o nią, odwołując się do argumentu autonomii sztuki. Myślę, że to są działania ważne dla samej instytucji, choć oczywiście mogą nie być tak ciekawe dla osób z zewnątrz.

Karolina Plinta, *Dla ludzi i o ludziach. Rozmowa z Magdaleną Komornicką*, „Szum”, 31.08.2018, <https://magazynszum.pl/dla-ludzi-i-o-ludziach-rozmowa-z-magdalena-komornicka/> (dostęp 11.03.2019)

Tango na 16 metrach kwadratowych 13.07–14.10

MAŁY POKÓJ, SZAFKA, TAPCZAN, dziecięce łóżeczko. W tej ciasnej scenerii trwa ośmiominutowy surrealistyczny taniec kilkudziesięciu osób — to film *Tango* Zbigniewa Rybczyńskiego. Zrealizowany w 1980 roku, trzy lata później nagrodzony Oscarem, hipnotyzujący film animowany interpretowany jest do dziś na wiele sposobów. Widzi się w nim metaforę anonimowości życia w tłumie — znak naszych czasów oraz życia w realiach upadającej Polski Ludowej, z jej deficytem podstawowych towarów, usług, wygód. Choreografia ruchu postaci w niewielkiej przestrzeni skromnie umeblowanego pokoju zainspirowała trójkę młodych kuratorów i architektów do przemyslenia na temat sposobów życia w małych mieszkaniach. [...]

Kuratorzy wyszli od animacji Zbigniewa Rybczyńskiego (którą można, rzecz jasna, zobaczyć na wystawie), ale sercem ekspozycji uczynili powiększoną do nienaturalnych rozmiarów meblościankę. Przeskalowany obiekt jest eksponatem sam w sobie — powtarza bowiem projekt Bogusławy i Czesława Kowalskich, który zwyciężył w rozpisany w 1961 roku konkursie na meble do małych mieszkań. Meblościanka Kowalskich stała się na wiele lat ważnym elementem wystroju polskich mieszkań — na wystawie w Zachęcie można nie tylko przyrzec się jej konstrukcji i strukturze, ale i docenić jej wielofunkcyjność. [...]

Kuratorom wystawy udało się uniknąć modnego ostatnio „sentymetu do PRL-u”. Wystawa nie jest zbiorem gadżetów czy impresją o czasach może trudnych, ale z dzisiejszej perspektywy bardzo malowniczych. Bazując na archiwaliach, relacjach, oryginalnych projektach opowiada o realiach, które były udziałem dużej grupy naszych rodaków. Bo przecież życie w kilka osób na niewielkiej przestrzeni blokowego mieszkania jest doświadczeniem wielu Polaków i Polek. [...]

Czy deficyt powierzchni mieszkaniowej jest problemem tylko polskim? Ależ skąd! W Paryżu, Londynie, Amsterdamie czy Berlinie w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych także budowano bloki oferujące mieszkania niewiele większe niż u nas. Współczesność zaś jest jeszcze trudniejsza [...]. Coraz częściej (nie tylko młodzi) ludzie skazani są na współdzielenie domu z innymi [...]. I to zjawisko dostrzegli kuratorzy wystawy w Zachęcie, zasygnalizowali je jednak za pomocą projektów, które można nazwać filozoficzno-utopijnymi. Zaprosili w tym celu do współpracy kilkoro młodych architektów z Wielkiej Brytanii, Włoch, Holandii, Belgii. [...]

Niezależnie od szerokości geograficznej czy stanu majątkowego, mieszkać musi każdy. Posiadanie dachu nad głową należy do podstawowych praw człowieka, a jednocześnie budownictwo mieszkaniowe jest polem gier politycznych i ekonomicznych — tak samo dziś, jak dawniej. Może właśnie z tego powodu sposoby zamieszkiwania i skomplikowane relacje między budownictwem a polityką są tematem zainteresowania nie tylko architektów czy socjologów, ale też artystów, filozofów, naukowców.

Anna Cymer, *Tango na 16 m² — gimnastyka mieszkaniowa*, „Culture.pl”, 25.07.2018, <https://culture.pl/pl/artykul/tango-na-16m2-gimnastyka-mieszkaniowa> (dostęp 11.03.2019)

MEBŁOŚCIANKA JEST IKONĄ. Obraz wnętrza PRL-owskiego rymuje się idealnie w medialnym dyskursie z ciasnotą i prymitywizmem, choć chyba niesłusznie, bo przecież oglądając zdjęcia dokumentujące Wystawę Sztuki Użytkowej — notabene w tych samych salach Zachęty — odbywającej się w 1963 roku, trudno nie zachwycić się inwencją mebli Władysława Wołkowskiego czy serwisem śniadaniowym Julii Kotarbińskiej; ekspozycja a rzeczywistość poza nią to jednak osobne porządki.

Wystawa w warszawskiej Zachęcie ma w sobie coś z takiego właśnie stereotypowego mieszkania; atmosferę pewnej kontrolowanej przytulności i ograniczonego wnętrzarskiego zaufania. Przestrzeń sali przedziela rodzaj monstrualnej meblościanki, będącej w zasadzie gargantuicznym elementem scenografii, która znakomicie mogłaby posłużyć za tło jakiegoś Różewiczowskiego dramatu. Prostota szczerego, dość jednak ordynarnego materiału — płyty niemaskowanej tym razem okleiną „na wysoki połysk” czy fornirem — jest wprost uderzająca, tym bardziej w kontekście białych ścian sali i szarości posadzki.

Paweł Bień, *Tango na 16 metrach kwadratowych*, „Magazyn O.pl”, 26.07.2018, <http://magazyn.o.pl/2018/zbigniew-rybczynki-tango-na-16-metrach-kwadratowych/#/> (dostęp 11.03.2019)

WYSTAWA ROKU: *Tango na 16 metrach kwadratowych* w Zachęcie

O małych mieszkaniach i wielkiej fantazji Polaków. Budownictwo mieszkaniowe okresu PRL-u było ograniczeniem, ale często także inspiracją, by poradzić sobie z mało komfortową przestrzenią. Wystawa odpowiada na pytanie, jaką rolę w tym czasie mógł pełnić architekt i czy jego działania miały sens i wpływ na wnętrze. A co więcej, czy potrafiły spełnić wszystkie oczekiwania mieszkańców wielkiej płyty. Przypomnienie Oskarowej animacji, *Tanga* Zbigniewa Rybczyńskiego, na wystawie było pretekstem do estetycznej podróży wstecz. Z dzisiejszej perspektywy trudnej i anegdotycznej, bo wydaje się, że w urządzeniu mieszkania możemy już wszystko. Pytanie, czy naprawdę każdy z nas ma taką możliwość. A może nie ze wszystkich mieszkań Kowalskich zniknęła meblościanka? Ta wielka, przeskalowana na kilka metrów, była w Zachęcie ekspozytorem pomysłów z przeszłości. Symbolicznie udowodniła, że nasza gimnastyka i „tango” we wnętrzu nigdy się nie kończy.

Dominika Olszyna, *Podsumowanie 2018 roku: Najlepsze produkty, marki i wydarzenia w designie*, „Vogue.pl”, 30.12.2018, <https://www.vogue.pl/a/podsumowanie-2018-roku-najlepsze-produkty-marki-i-wydarzenia-w-designie> (dostęp 11.03.2019)

Dziary. Maurycy Gomulicki

20.08–28.10

JASKÓŁKI, BEZLUDNE WYSPY, tygrysy, diabły i nagie kobiety utrwalone na ciele sinym tuszem. Artysta Maurycy Gomulicki otworzył w Zachęcie swoją najnowszą wystawę pt. *Dziary* poświęconą tatuazom.

„Moją aktualną przygodę z dziarami zdetonowało spotkanie z marynarzem wiosną 2017. Wracałem z helskiej plaży, było dość zimno, wysypywałem właśnie piach z butów, kiedy zobaczyłem niewiarygodnie koślawego wieloryba ozdabiającego masywne przedramię na wprost mojej twarzy. To była miłość od pierwszego wejrzenia. Od tej pory niczym euglena na światło reaguję na najmniejszy ślad sianej farby wyczerniającej zza mankietu koszuli. Skanuję świat w poszukiwaniu tuszu” — pisze Maurycy Gomulicki w albumie towarzyszącym wystawie *Dziary*. [...] Tym razem zaprasza nas do świata pierwszych tatuazów, prymitywnych rysunków na skórze wykonywanych najczęściej w więzieniu. Artysta przez jedenaście lat fotografował polskich mężczyzn z takimi właśnie dziarami [...].

Na wystawie w Zachęcie oglądać możemy kilkadziesiąt zdjęć wytatuowanych torsów, pleców, szyi i przedramion. Gomulicki zaczepiał wydzieranych mężczyzn na ulicach polskich miast, Gdańska, Szczecina, Krakowa. Zdjęcia są podzielone tematycznie i towarzyszą im rysunki naścienne artysty. [...]

— Współcześnie dużo mówi się o tatuażu etnicznym, plemiennym, ale to jest tak jak z makaronem. Powstał w Chinach, ale to słoneczna Italia rozprzestrzeniła go na cały świat. Podobnie ma się rzecz z tatuażem: marynarze i piraci przywieźli go z dalekich egzotycznych podróży, ale jego prawdziwym źródłem w cywilizacji Zachodu jest legia cudzoziemska, marynarze i recydywiści.

Magdalena Dubrowska, *Zobacz palmy rysowane na skórze*, „Gazeta Wyborcza”, dod. „Co Jest Grane” 2018, nr 196

W PRL TATUAŻ był bardziej stygmatem niż przejawem hipsterkiej mody. Oznaczał przynależność do subkultury gitowców czy wybranych grup zawodowych, najczęściej utożsamiany był ze środowiskiem kryminalnym. Maurycy Gomulicki przez dziesięć ostatnich lat, przy okazji szwendania się po bazarach, parkach, dworcach i innych szemranych miejscach, portretował tatuaze — relikty z czasów komuny. Z ponad 2 tysięcy zdjęć zrobił selekcję na wystawę. To portrety męskie, ale zdecydowana większość pokazywanych tatuazy przedstawia kobietę — tę konkretną, ukochaną lub kobietę jako obiekt erotyczny, symbol seksu. [...] Nieporadnie rysowane, niektóre rozlane, nieprecyzyjne, wręcz śmieszne. Ale jednocześnie rozczulające, bo emocjonalne, często robione gwoździem czy innym narzędziem, które było pod ręką, z potrzeby serca, na fali trudnych doświadczeń i silnych emocji. Autentyczne. Zapis życia. Ale niestety Gomulicki nie stara się go odczytać, nie opowiada osobistych historii ani nie rysuje tła społeczno-politycznego. Skupia się na samej estetyce prymitywnego rysunku na ciele. To raczej szkic do wystawy. Zabrakło pomysłu na *Dziary*.

Joanna Ruszczyk, *Janusze tatuazu*, „Newsweek” 2018, nr 36

Co po Cybisie?

14.09.18–16.02.19

POKAZ ZESTAWIA prace 49 artystów — laureatów prestiżowej Nagrody im. Jana Cybisa, przyznawanej od 1975 roku.

W środowisku jest ona tym bardziej ceniona, że to sami artyści zgłaszają kandydatów i decydują o wyborze zwycięzcy. Dostaje się ją za całokształt twórczości. [...]

Choć sam Jan Cybis najchętniej malował pejzaże i martwe natury, bronił samoistnej wartości malarstwa, powtarzając, że „płótno powinno być rozstrzygnięte po malarsku”. Chodziło mu nie o wierne naśladowanie natury, ale o skupienie się na kompozycji, kontrastach i relacjach barwnych obrazu. Temat był dla niego tylko pretekstem malarskich poszukiwań.

Pomysł zestawienia laureatów Nagrody im. Cybisa wydaje się narzucać sam, ale wcale nie jest to łatwe zadanie, bo trudno o wspólny mianownik w sztuce prezentowanych tu bardzo silnych indywidualności, jak Józef Czapski, Wojciech Fangor, Jan Lebenstein, Jerzy Nowosielski, Stefan Gierowski, Jan Tarasin, Włodzimierz Pawlak czy Leon Tarasewicz.

Kurator wystawy w Zachęcie Michał Jachuła znalazł jednak sposób, aby stworzyć atrakcyjny i spójny obraz współczesnego malarstwa. Przekonanie o sensie malarstwa i jego niekończących się możliwościach stało się punktem wyjścia tej ekspozycji. [...]

Im dłużej wędruje się po wystawie, tym bardziej zastanawia, dlaczego jej hasło brzmi *Co po Cybisie?*. Nie znajdujemy tu przecież kontynuacji sporów o Cybisa, choć od lat sześćdziesiątych XX wieku wielu malarzy buntowało się przeciw jego koloryzmowi i postimpresjonistycznej stylistyce. Uciekali w sztukę konceptualną, geometryczną abstrakcję, eksperymenty, sztukę nowych mediów. Wychodzili poza ramy obrazu — w przestrzeń i działania interdyscyplinarne.

Wystawa w Zachęcie mówi ciekawie o poszerzaniu granic malarstwa, a zarazem stara się na nie spojrzeć ponad obiegowymi opiniami. I to jest jej największa zaleta. Nie tylko odświeża spojrzenie na przeszłość i współczesność, ale sprzyja temu, by artyści i publiczność mogli podjąć rozmowę o tym, dlaczego nadal warto malować i czym dziś jest malarstwo.

Monika Kuc, *Polscy malarze trzymają się mocno*, „Rzeczpospolita” 2018, nr 219

WARSZAWSKA ZACHĘTA zorganizowała wystawę laureatów Nagrody im. Jana Cybisa. Intrygującą, bo stawiającą ważne pytania o przeszłość polskiego malarstwa.

[...] Dzieje nagrody pozwalają zrozumieć podziały artystyczne, ideowe, ale też środowiskowe. Często była ona ostatecznym potwierdzeniem znaczenia. Nagradzano

nie pozwoliła. Podstawowa zasada brzmi nadal: za wystawą stoi kurator. I bardzo dobrze.

Karol Sienkiewicz, *Kompromisy pod palmami*, „Gazeta Wyborcza” 2018, nr 229

Z PEWNOŚCIĄ NIE JEST TO całościowy obraz sztuki polskiej ostatniego półwiecza. Prędzej można by zobaczyć w niej swoiste lustro — tak właśnie korporacja twórców chciałaby widzieć polską sztukę. Nie jest to ani ideał, ani cel; ale tak, zdaniem wielu, powinna wyglądać nasza rodzima twórczość. Warto wyraźnie stwierdzić, że nie jest ona w porównaniu do prac powstających na całym świecie ani wtórna, ani zacofana.

Zasadniczo nagroda Cybisa przyznawana jest artystom dojrzałym — z biegiem czasu ta reguła staje się coraz bardziej kategoryczna. Z jednej strony pozwala to na uniknięcie niespodzianek i wpadek, z drugiej zaś z całą pewnością nie czyni z nagrody narzędzia kreowania obrazu współczesnej sztuki. Jury nie poszukuje nowego i zaskakującego; lubi to, co jest dobrze znane do tego stopnia, że część laureatów powoli odchodzi w zapomnienie.

Wystawie towarzyszy ciekawa publikacja, będąca czymś więcej niż tylko katalogiem, jest arcyciekawym zbiorem myśli samych twórców — sformułowanych przy różnych okazjach, bądź to w wywiadach, bądź to w odautorskich komentarzach. Są to tylko wrywki ich myśli o sztuce i twórczości własnej bądź cudzej (także Jana Cybisa), jednakże pozwalające na lepsze obcowanie zarówno z nimi, jak i ich sztuką.

Na koniec słowo o doskonałym (choć bardzo krótkim) szkicu Michała Jachudy *Zagadka nagrody Cybisa* ukazującym nie tylko dzieje nagrody (zagmatwane — jak to w Polsce często bywa), ale i jej sens, czyli to, co potocznie (i błędnie) nazywamy jej „filozofią”.

Juliusz Gałkowski, *W cieniu Cybisa uleżysz bezpiecznie*, „Teologia Polityczna”, 20.11.2018, <https://teologiapolityczna.pl/w-cieniu-cybisa-ulezysz-beezpiecznie> (dostęp 11.03.2019)

Larisa Crunțeanu. *Aria mineralia* [MPZ] 19.10–2.12

THE LATIN FORMULA *Varia mineralia* refers to the mineral regnum, which could be used in different combinations to serve as medicine, shelter, embellishment or alchemical magic. In *Aria Mineralia*, an exhibition of recent work by

Larisa Crunțeanu, this young Romanian artist has created an artistic project in which the regnum encounters the human voice in an artistic alchemy of hope. Semantically multi-layered, the core idea in *Aria Mineralia* emerges from a found object: a stone-shaped speaker. During a spontaneous walk in Bucharest, Larisa Crunțeanu and Sonja Hornung (the two artists have been collaborating on projects since 2015) encounter a peculiar object that looks like a stone. Although this striking object has the form of a stone found in its natural environment, it is to be used as a loudspeaker in the public space of the Romanian capital. The uncertain status, nature and function of this stone-like entity initially intrigued the artists to such an extent that they decided to listen carefully to what the object might have to say about what it is and what it stands for. Thus, the *objet trouvé* — which can easily be taken as a loudspeaker, a stone, or whatever ontological in-betweenness — becomes a sign animated by the meaningful encounter with both the artist and the public of *Aria Mineralia*. [...]

Aria Mineralia proposes both deadly serious and humorous approaches to current social, economic and existential concerns. The exhibition can also be read as a meditation on the unfeasibility of indubitable knowledge. Larisa Crunțeanu ordered twelve other pieces from the same company that produced the ‘original’ stone-shaped, plastic loudspeaker seen in Bucharest. Connecting the speakers in a sound installation (*Esprit de Corps*, 2018; produced in collaboration with Laurențiu Coțac), the artist thus envisages the interiority of these copies of a copy. [...]

Aria Mineralia thus emerges from an ostensibly artificial object that triggers questions about displaying and revealing what we loosely call ‘natural’ in our social and political life. The exhibition addresses a multifaceted set of questions, some of which might fit within analytical philosophy of a natural kind, while others reveal the artist’s interest in the way we know and understand the world around us by giving objects a chance to speak out. What is the relationship between ‘natural’ and ‘artificial’ environments? What is the status of an ordinary object in art and nature? Can artificiality somehow speak out against the conditions that have produced it? To what extent does what we call ‘natural’ embroil a certain degree of symbolic violence? We all know that the ‘naturalness’ of nature is prioritised over imitations of nature. [...]

Maria Alina Asavei, *A Political Gemstone Kingdom of Natural-Cultural Feelings from Bucharest to Warsaw: Larisa Crunțeanu’s ‘Aria Mineralia’ exhibition*, <http://www.thirdtext.org/asavei-ariamaterialia> (dostęp 11.03.2019)

„Bardzo różnie i bardzo dobrze”.

Grafiki z kolekcji Zachęty

9.11.18–20.01.19

NA WYSTAWIE ZOBACZYMY prace, które powstały w czasie największego rozkwitu grafiki warsztatowej w Polsce. Umownie ten okres wyznaczają dwie ekspozycje: I Ogólnopolska Wystawa Grafiki Artystycznej i Rysunku z 1956 roku oraz *Grafika w Polsce Ludowej* z 1971 roku. To był czas największej popularności tego medium, odbywały się ogólnopolskie przeglądy, zbiorowe i indywidualne wystawy itp., a Centralne Biuro Wystaw Artystycznych organizowało nawet objazdowe wystawy grafik z myślą o mieszkańcach mniejszych miast. Pokazywane były w domach kultury, świetlicach, klubach garnizonowych i zakładach pracy. [...]

Z kolei sam tytuł wystawy w Zachęcie: *Bardzo różnie i bardzo dobrze* pochodzi od tytułu artykułu ze „Słowa Powszechnego” o ekspozycji grafiki z 1969 roku. Kuratorzy wybrały 200 prac 75 artystów i artystek. Kluczem ich prezentacji, oprócz tego że powstawały w latach sześćdziesiątych, są tematy najchętniej podejmowane na ówczesnych wystawach. Z jednej strony są to tematy zaangażowane społecznie i politycznie, jak np. *Przeciw wojnie* czy *Budowa Polski Ludowej*, z drugiej filozoficzne, egzystencjalne, jak *Los człowieka* czy *Metafora*. [...]

Przegląd grafik w Zachęcie uzupełniają wycinki z archiwalnych gazet, fragmenty artykułów i recenzji, fotografie dokumentujące dawne ekspozycje, plakaty i katalogi projektu wybitnych polskich grafików i graficzek.

Magdalena Dubrowska, *Los człowieka wyryty w linoleum*, „Gazeta Wyborcza”, dod. „Co Jest Grane” 2018, nr 267

Bogna Burska. Bunt Głuchych

9.11.18–20.01.19

JĘZYK MIGOWY — niezwykle performatywny, co pokazał nie tak dawno w swoim *Jednym geście* (2016) Wojtek Ziemilski — inspiruje do poszukiwania nowego języka teatralnego; w Zachęcie Bogna Burska zrealizowała z Chórem POLIN *Bunt Głuchych*; chwilę później w warszawskim Teatrze Studio Wojtek Zrałek-Kossakowski wystawił *Operę dla Głuchych* [...].

Scena z miganiem znalazła się także w *Buncie Głuchych* Bogny Burskiej pokazywanym w warszawskiej Zachęcie. Dwie aktorki — Klara Bielawka i Ewelina Żak — improwizują. Zabawa polega na tym, że jedna z nich pisze na kartce słowo, które następnie tłumaczka przekłada na język migowy, a druga ma zgadnąć, jakie to jest słowo. Wykonywane przez tłumaczkę gesty próbują interpretować tak, jak odbiera się gestykulację towarzyszącą mówieniu, zataczane rękoma koła, starając się odczytać jako „dużo” albo „pełnia”. Są w tym wysiłku bezradne, zdane na intuicję i zgadywanki, tymczasem osoby z widowni znające język migowy mają niezły ubaw. Znowy chodzi o efekt nieprzystawalności dwóch światów, o odwrócenie relacji wykluczenia.

Jednak ramą dla *Buntu Głuchych* jest — zgoła filozoficzny — traktat o języku. O pochodzeniu języka, o poszukiwaniu języka naturalnego. Bielawka opowiada o Leibnizu, o Zamenhoffie, o Rousseau. Język — między innymi język migowy — jak się szybko okazuje, jest tu jednak tylko pretekstem do przedstawienia całkiem innego tematu.

Bunt Głuchych jest bowiem historią emancypacyjną, historią amerykańskich Głuchych, którzy w 1988 roku rozpoczęli strajk na uczelni dla osób niesłyszących, na Gallaudet University w Waszyngtonie, domagając się powołania na stanowisko rektora osoby niesłyszącej. Do tej pory — od założenia szkoły w drugiej połowie XIX wieku — władzę nad niesłyszącymi studentami sprawowali słyszący; mianowanie po raz kolejny rektorki nienależącej do wspólnoty Głuchych wywołało protest i wyprowadziło studentów pod Kapitol. Było to wydarzenie założycielskie dla amerykańskiej kultury Głuchych. Na schodach Zachęty wydarzenia siedmiu dni z 1988 roku są relacjonowane przez dwie aktorki i Chór POLIN, który nie tylko śpiewa, lecz także miga — komentując, wchodząc w interakcje z aktorkami; na koniec — gdy już idą na Kapitol — miganie to staje się jeszcze bardziej intensywne. Tłum stojących i migających na schodach Zachęty, staje się zrekonstruowanym tłumem protestujących studentów, a medium tego performansu są — należące do polskiego języka migowego — gesty.

Piotr Morawski, *Głos w ciele*, „Dwutygodnik.com” 7.12.2018, <https://www.dwutygodnik.com/artukul/8129-glos-w-ciele.html> (dostęp 11.03.2019)

Anna Bella Geiger. Mapy pod niebem

Rio de Janeiro

7.12.18–24.02.19

KONTURY AMERYKI POŁUDNIOWEJ wygryzione w chlebie, fantastyczne mapy nieba i świata. Zobacz prace Anny Belli Geiger, słynnej brazylijskiej artystki polskiego pochodzenia.

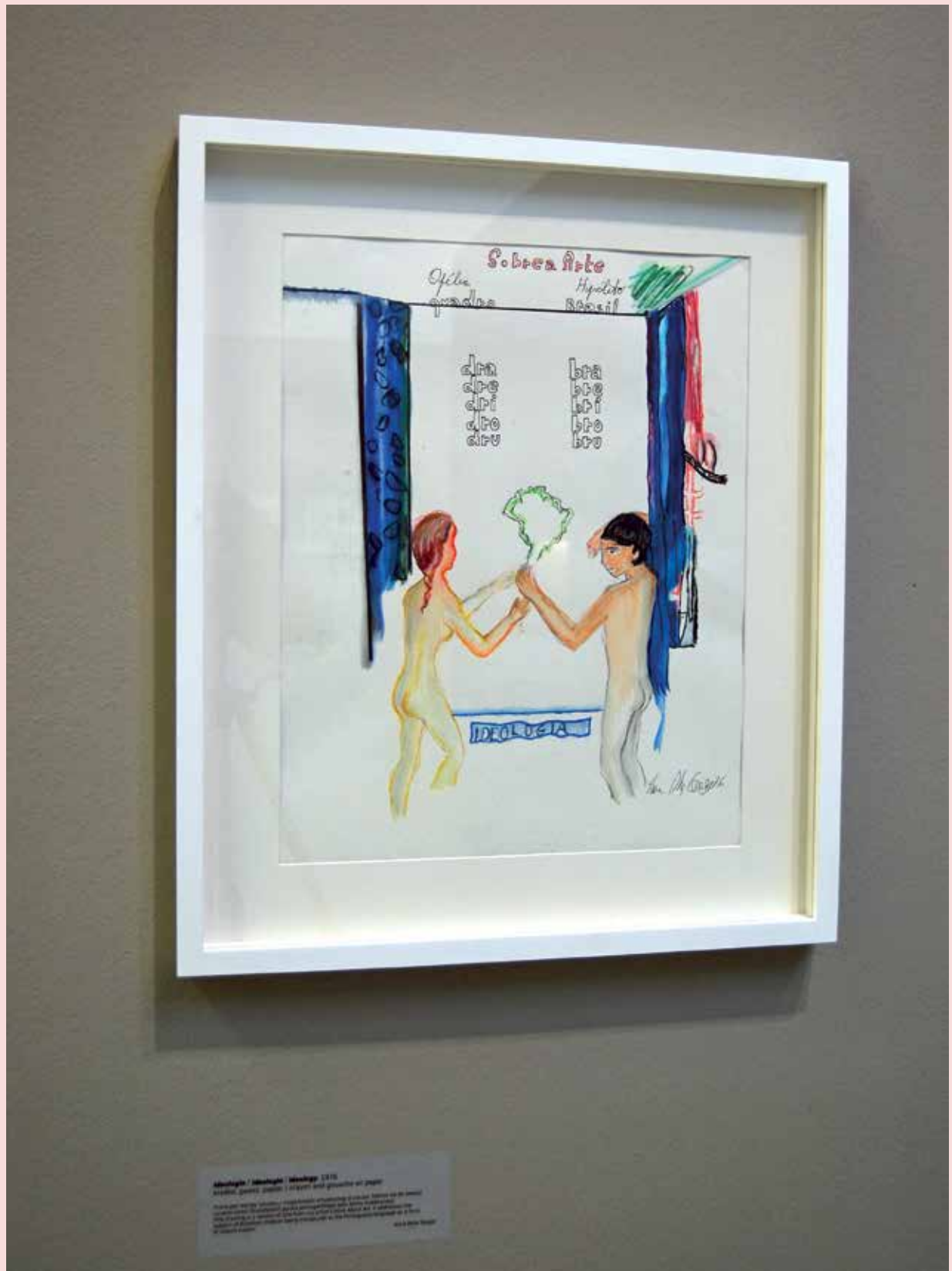
Na wystawie *Mapy pod niebem Rio de Janeiro* można poczuć się jak w pracowni szalonego kartografa. Wszędzie mapy: świata, Brazylii, ale artystycznie przetworzone w kolaże, grafiki, obrazy, fotografie.

— W swoich pracach od dłuższego czasu używam kartografii, chociaż nie zajmuję się geopolityką — mówi Anna Bella Geiger. Artystka pochodzi z rodziny żydowskich imigrantów z Polski. Jej rodzice wyjechali do Brazylii w latach dwudziestych XX wieku. Anna Bella urodziła się w 1933 roku w Rio de Janeiro, w dzielnicy, gdzie żyły biedne rodziny z Portugalii, Włoch, Niemiec i Polski. Miłość do sztuki rozbudziła w niej inna artystka polskiego pochodzenia Fayga Ostrower. W swojej długiej praktyce artystycznej Geiger poruszała tematy tożsamości, wolności i rasizmu, używając bardzo różnych mediów i technik. [...]

— Mapy Anny Belli właściwie nie są mapami, raczej zapisami rzeczywistości, które oddają całą sferę świadomości artystki, jej sposób patrzenia na świat jako emigrantki, poczucie inności — tłumaczy kurator wystawy Marek Bartelik. — Ale mapy to też zapis rzeczywistości konkretnej. Wątek polityczny jest tu bardzo istotny, choć nie bezpośrednio. Większość pokazanych prac powstała w czasie dyktatury pułkowników w Brazylii. Mapa może być też kamuflażem, przenośnią. [...]

— Anna Bella porusza w swojej twórczości temat współczesnej tożsamości Brazylijczyków, tzw. *brasilidade*, czyli brazylijskość, która jest zakorzeniona w świadomości zarówno Brazylijczyków, jak i cudzoziemców i owocuje fantastycznymi wyobrażeniami i mitami — zauważa kurator wystawy. — My też mierzymy się z pojęciem „polskości” i też w pewnym sensie nam się ono wymyka, bo jesteśmy zróżnicowani. Polska i Brazylia to kraje bardzo różne, bardzo do siebie oddalone, a jednocześnie nasza historia jest dość podobna. U nas zabory, tam kolonizacja. Rządy dyktatury, zmiany ideologii. Teraz, kiedy rzeczywistość po raz kolejny się mienia, prace Anny Belli Geiger nabierają nowego znaczenia.

Magdalena Dubrowska, *Brazylia nasza powszednia*, „Gazeta Wyborcza”, dod. „Co Jest Grane” 2018, nr 291

Abstração / Abstração / Abstração 1975
 Técnica: guache, gizão e lápis em gravilha em papel

Trata-se de uma obra abstrata e não figurativa, criada em 1975, sob o título "Mapas sob o céu do Rio de Janeiro". A obra é composta por duas colunas de texto, uma à esquerda e uma à direita, e um desenho central que representa duas figuras humanas, uma mulher e um homem, segurando um objeto verde e amarelo. O texto à esquerda é "a m a p e a p i a t e a r u" e o texto à direita é "l a t a b r e b r i b r e b r e". O título "Sob o céu" está escrito em vermelho no topo. O nome da artista "Ana M. Geiger" está escrito no canto inferior direito do desenho.

Art. 17 da Lei nº 5.478/73
 Lei de Direitos Autorais

Wystawa Anna Bella Geiger. Mapy pod niebem Rio de Janeiro. Fot. Sebastian Madejski

KOLEKCJA

W ZBIORACH ZACHĘTY znajdują się prace mistrzów XX wieku oraz wybitnych artystów współczesnych, reprezentujące wiele ważnych zjawisk w sztuce polskiej od końca lat czterdziestych do czasów najnowszych. Obecnie zasada poszerzania kolekcji jest wyraźnie określona — przede wszystkim trafiają do niej dzieła polskich twórców współczesnych biorących udział w wystawach w galerii, a także te produkowane przez Zachętę w związku z projektami realizowanymi zarówno w gmachu Zachęty, jak i poza nim (np. do Pawilonu Polskiego na Biennale w Wenecji).

Opiekę nad kolekcją oraz wszystkimi dziełami sztuki eksponowanymi w galerii sprawuje dział zbiorów i inwentarzy. Jego pracownicy zajmują się dokumentacją dzieł, ich inwentaryzacją i digitalizacją oraz opieką konserwatorską, a także pracują nad pozyskiwaniem nowych prac do kolekcji, a przede wszystkim ich jak najszerzym udostępnianiem, również w formie czasowych pokazów w galerii i poza nią. Budowanie kolekcji to istotna część działalności Zachęty.

W roku 2018, podobnie jak w poprzednim, udało nam się włączyć do kolekcji wiele wybitnych prac. Zachęta uzyskała kwotę 115 000 zł w ramach programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego *Kolekcje — Regionalne kolekcje sztuki współczesnej*. Dzięki temu dofinansowaniu kupiono siedem dzieł artystów niezwykle ważnych dla sztuki polskiej lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku oraz najnowszej — dotąd niereprezentowanych w kolekcji: dwie prace Anny Ostoi (*Łuki i Gabinet „Świat jutra”*, obie 2016) z pierwszej indywidualnej wystawy artystki w Zachęcie, a także trzy fotografie kolorowe laminowane Marioli Przyjemskiej, eks-

ponowane na przekrojowej wystawie *Splendor tkaniny* w 2013 roku (*Frontfix*, 1996; *Musik Korps* z cyklu *Kulturträger*, 1999; *Kreta* z cyklu *Kulturträger*, 1999). Do zbiorów nabyte zostało też pierwsze w kolekcji Zachęty dzieło całkowicie niematerialne — performans choreografa i performerera Pawła Sakowicza *Jumpcore* (2017), prezentowany podczas projektu *Lepsza ja*. Ostatnia praca to film Oskara Dawickiego *Łzy szczęścia* (2014).

Fundacja Sztuki Polskiej ING, stała partner kolekcji, również w tym roku wsparła nas darowizną pieniężną przeznaczoną na zakup dzieł sztuki. Z tych funduszy nabyto pracę Józefa Robakowskiego *6 Klipów dla kapeli Moskwa* (1986), która istotnie uzupełniła zbiór dzieł tego artysty w zachętowskiej kolekcji. Galeria nabyła także ze środków własnych prace klasyków sztuki polskiej, laureatów Nagrody im. Jana Cybisa, prezentowane na wystawie *Co po Cybisie?: Ryszarda Grzyba Litanię malarza* (2004), Pawła Susida *Bez tytułu (Najpierw malarze malowali, a pisarze pisali sobie... spokojnie)*, 1986) oraz Jadwigi Sawickiej *Reklamy kulturalne* (2005). W kolekcji znalazł się również obraz *Selfie* (2017) Radka Szlagi, którego prace były dotąd nieobecne w zbiorach Zachęty, mający stać się jedną z osi jego wystawy indywidualnej w 2019 roku, oraz seria dziesięciu rysunków Romana Stańczaka *Lot* (2018) — szkiców do zwycięskiego projektu pod tym samym tytułem, który w 2019 roku reprezentuje Polskę na Biennale Sztuki w Wenecji.

Nasze zbiory zostały również wzbogacone dzięki tegorocznym darowiznom, jak instalacja z neonów *21 piosenek* (2017) Sarkisa — jednego z klasyków sztuki XX i XXI wieku powstałe specjalnie na wystawę *Sarkis. Tęcza anioła*

w Zachęcie. Zyskaliśmy też dokumentację instalacji w formie 24 fotografii Rafała Jakubowicza *Bez tytułu* (2007/2016), pokazaną na wystawie *Common Affairs* w Deutsche Bank KunstHalle i dopełniającą znajdujące się już w kolekcji dzieło tego artysty *Bez tytułu* (2007). Natomiast do depozytu trafił trzeci już obraz Anny Ostoi *Burze* (2016) oraz Janusza Łukowicza *Plakat* z cyklu *Praplama* (2017), pokazywany w tym roku na wystawie artysty w Miejscu Projektów Zachęty.

Jednym z ważniejszych sposobów udostępniania prac z kolekcji jest ich wypożyczanie galeriom i muzeom na wystawy w Polsce i za granicą. Prace z naszych zbiorów pojawiają się również na organizowanych przez Zachętę ekspozycjach. W 2018 roku wypożyczona została rekordowa liczba 174 dzieł z kolekcji i depozytu na wystawy do innych instytucji, m.in. rzeźby Aliny Szapocznikow *Nowotwory uosobione* (1971) oraz *Popiersie bez głowy* (1968), prezentowane w Muzeum Śląskim w Katowicach i w nowo otwartym Muzeum Susch w Szwajcarii. Trzecią z prac artystki — *Zwarta* — można było oglądać w Kunsthalle im Lipsiusbau w Dreźnie. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie pokazywało dzieło Jerzego Rosołowicza *Neutronikon* (1977) oraz dwa obrazy Ryszarda Winiarskiego *Sto zdarzeń 8 × 8* oraz *Sto zdarzeń 10 × 10* z 1977 roku na organizowanej przez siebie wystawie, której odsłony miały miejsce w Moskwie oraz São Paulo. Większy zbiór obrazów z kolekcji Zachęty zasilił indywidualny pokaz Edwarda Dwurnika w Państwowej Galerii Sztuki w Sopocie, zaś 24 różne dzieła z Zachęty pokazywała Miejska Galeria Sztuki w Zakopanem na ekspozycjach organizowanych przez siebie w tym roku. Współpracowaliśmy

Anna Ostoya, *Łuki*, 2016, olej, akryl, papier, papier-mâché, płatki złota, płótno, kolekcja Zachęty. Fot. Genevieve Hanson. Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Paweł Susid, Bez tytułu [Najpierw malarze malowali, a pisarze pisali sobie... spokojnie], 1986, technika mieszana, papier, kolekcja Zachęty. Fot. Daniel Rumiancew

Mariola Przyjemska, *Kreta*; *Musik Korps*, z cyklu *Kulturträger*, 1999, fotografie laminowane, kolekcja Zachęty. Fot. archiwum Zachęty. Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

także z firmą Savills sp. z o.o., w której wnętrzach prezentowaliśmy wybór grafik z kolekcji.

Jako galeria wystaw czasowych Zachęta nie ma stałej ekspozycji, brak ten daje więc impuls do cyklicznego prezentowania fragmentów kolekcji w różnych zestawieniach. W 2018 roku odbyły się trzy prezentacje części zbiorów Zachęty przygotowane i opracowane przez pracownice działu zbiorów i inwentarzy: w Art Thema Gallery w Brukseli, w pałacu w Radziejowicach oraz wystawa grafiki warsztatowej w gmachu galerii. Do pozostałych wystaw organizowanych przez Zachęte wybrano 31 prac ze zbiorów.

Dzieła z kolekcji są także włączane w program edukacyjny galerii. Niektóre stały się podstawą merytoryczną dla szkoleń dla nauczycieli, warsztatów dla dzieci i młodzieży (*Muzyczne obrazy* i *Kolekcja Zachęty — przewodnik po polskiej sztuce współczesnej* oraz warsztatów towarzyszących wystawie „*Bardzo różnie i bardzo dobrze*”), jak również cyklu warsztatów dla grup zorganizowanych dla dzieci i młodzieży z zaburzeniami ze

spektrum autyzmu z cyklu *Kto to jest artysta?* Dzieła z kolekcji pojawiły się też w projektach edukacyjnych *Paszport do sztuki* (warsztaty dla młodzieży z zaburzeniami ze spektrum autyzmu realizowane wraz z innymi warszawskimi instytucjami) oraz międzymuzealnej grze miejskiej dla uczniów i nauczycieli warszawskich szkół, towarzyszącej konferencji *Muzealna EduAkcja Warszawy*. W 2018 roku odbyło się 57 spotkań edukacyjnych z wykorzystaniem prac z kolekcji.

Dzieła są także opracowywane z myślą o odbiorcach z niepełnosprawnością sensoryczną. W celu przybliżenia prac z kolekcji osobom z niepełnosprawnością sensoryczną sukcesywnie tworzymy audiodeskrypcje oraz napisy dla niesłyszących do prac wideo.

Kontynuujemy także digitalizację oraz opracowywanie zbiorów i systematycznie uzupełniamy ich katalog na stronie internetowej galerii.

KOLEKCJA W LICZBACH

3615

obiektów

— w tym: —

714

obrazów

97

rzeźb

32

instalacje

2109

grafik

314

rysunków

240

fotografii

108

prac wideo

1

performans

— w tym: —

165

depozytów

DOKUMENTACJA I BIBLIOTEKA

ZADANIEM DZIAŁU jest gromadzenie dokumentacji wystaw oraz innych wydarzeń prezentowanych w Zachęcie i Miejscu Projektów Zachęty, a także informacji o twórczości artystów polskich działających po 1945 roku. Do końca 2018 roku powiększono zbiór dokumentujący polskie życie artystyczne o nazwiska artystów młodszego pokolenia (liczba kart osobowych artystów założonych w dziale dokumentacji od 1950 roku to 36 400). Dział gromadzi fotografie, filmy dokumentujące wystawy, plakaty, katalogi, zaproszenia i inne druki ulotne, recenzje prasowe; opracowuje informacje dotyczące projektów ekspozycji (plany z zaznaczonym rozmieszczeniem dzieł, listy dzieł prezentowanych na wystawach).

Materiały są udostępniane w bibliotece Zachęty. W 2018 roku skorzystały z nich 472 osoby. W bibliotece Zachęty, na miejscu, można czytać publikacje poświęcone sztuce nowoczesnej i współczesnej. Prowadzimy wymianę międzybiblioteczną z wieloma instytucjami w Polsce oraz za granicą. W 2018 roku, we współpracy z Instytutem Polskim w Kijowie, przekazaliśmy w darze dla Narodowego Uniwersytetu Akademii Kijowsko-Mohylańskiej 564 publikacje, w tym katalogi wystaw, książki i czasopisma.

Od wielu lat dział dokumentacji przygotowuje dla Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego noty biograficzne i informacje o działalności artystów, którzy w danym roku obchodzą jubileusz pracy twórczej. W 2018 roku przekazano listy i noty o kilkudziesięciu artystach, których jubileusze przypadają w 2019 roku. Jak co roku pracowników działu dokumentacji i biblioteki wspierali swą pracą stażyści i wolontariusze.

Od września 2014 do lutego 2018 roku część zespołu działu dokumentacji oraz zespołu Zachęty realizowała we współpracy z Instytutem Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego badania w ramach grantu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (2014–2018, nr 0086/NPRH3/H11/82/2014), Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki zatytułowanego *Historia wystaw w Zachęcie — Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*. Celem projektu badawczego było naukowe opracowanie historii wybranych wystaw (łączonych w bloki tematyczne) oraz udostępnienie na stronie internetowej Zachęty części zbioru dokumentów życia społecznego. W 2018 roku zredagowano i opublikowano na stronie internetowej Zachęty (<https://zacheta.art.pl/pl/dokumentacja-i-biblioteka/projekt-badawczy>) noty autorstwa 12 wykonawców grantu oraz materiały źródłowe dostępne na otwartych licencjach (fotografie ekspozycji, katalogi, plakaty, wybór recenzji prasowych) dotyczące ponad 100 wystaw zorganizowanych w Zachęcie w latach 1951–1970. W ramach projektu badawczego i serii Archiwum Zachęty pod redakcją Gabrieli Świtek opublikowano monografię Weroniki Kobylińskiej-Bunsch *Ogólnopolskie Wystawy Fotografiki w Zachęcie 1952–1962*. W maju 2018 roku zorganizowano prezentację efektów projektu badawczego zamieszczonych na stronie internetowej dla wszystkich pracowników Zachęty.

DOKUMENTACJA W LICZBACH

założono dokumentację:

19

wystawom zorganizowanym przez galerię Zachęta

do dokumentacji wystaw dołączono:

2804

zdjęcia cyfrowe

260

odbitek

1854

recenzje prasowe zostały opracowane i dołączone do dokumentacji artystów i wystaw

2195

rekordów włączono do katalogu biblioteki

17 601

publikacji zostało wpisanych do katalogu elektronicznego

472

osoby skorzystały z materiałów działu dokumentacji i biblioteki

2734

woluminów udostępniono

36 400

artystów posiada dokumentację indywidualną

EDUKACJA

Warsztaty z Dorotą Podlaską w ramach projektu *Paszport do sztuki*. Fot. Patryk Grochowalski

„PRZYSZŁOŚĆ BĘDZIE INNA” — taka myśl, niepozbawiona nadziei, towarzyszyła nam w 2018 roku. Wystawa pod tym tytułem, dotycząca wizji modernizacji społecznych w dwudziestoleciu międzywojennym była pretekstem do zbudowania dużego programu publicznego: dyskusji o kooperatyźmie, serii konwersatoriów o awangardzie, programu filmowego, wycieczek i spotkań ze społecznikami.

Równoległe z namysłem nad dwudziestoleciem i rocznicą odzyskania niepodległości, realizowaliśmy program do wystawy z założenia skoncentrowanej na przyszłości. Wystawa *Wszystko widzę jako sztukę* skierowana była do dzieci. Najmłodszy widzowie w świecie sztuki odnaleźli się doskonale, pokazując, że problemy z odbiorem sztuki współczesnej rosną wraz z wiekiem. Dziesiątki warsztatów, rekordowa frekwencja, przychylne recenzje pozwalają pokładać w dzieciach wielkie nadzieje.

Także młodzież licznie odwiedzająca Zachętę cieszy nasze edukatorskie serca. Ich zaangażowanie, twórcze podejście do tematów wystaw i materii dzieł sztuki pozwalają ze spokojem myśleć o wzrastającym pokoleniu, które dzielnie opiera się systemowi oświaty i nie pozwala wcisnąć się w schematy. Program warsztatów do wystaw *Sarkis. Tęcza anioła, Przyszłość będzie inna, Co po Cybisie?* przyciągnął bardzo wiele grup szkolnych, które w nieszkolnej atmosferze mogły oderwać się od podstawy programowej i zanurzyć we współczesności. Dzięki udziałowi w pilotażowym programie *Wars i Sawa bliżej społeczności, nauki i sztuki, czyli SeNS wspierania uzdolnionych*, organizowanym przez Biuro Edukacji Miasta Stołecznego Warszawa, mieliśmy okazję dotrzeć do innych szkół niż zazwyczaj i współpracować z postępowymi instytucjami: Centrum Edukacji Obywatelskiej i Centrum Nauki Kopernik. Współpraca i kontakt

z uczniami były dla nas bardzo ważnym doświadczeniem. Szkoda, że światła idea łączenia sztuki, nauki i społeczności zakończyła się na pilotażu. Koordynacją programu w Zachęcie zajmowała się Karolina Iwańczyk.

Partnerską współpracę nawiązaliśmy również z warszawskimi muzeami, realizując projekt *Paszport do sztuki*. Wspólnie z Fundacją Kultury Bez Barrier, Muzeum Łazienki Królewskie, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie i Muzeum Narodowym w Warszawie zaprosiliśmy młodzież w wieku 13–18 lat, a szczególnie osoby ze spektrum autyzmu, w kulturalną podróż po stołecznych muzeach. W ramach projektu odbyło się 10 warsztatów oraz powstała publikacja zawierająca scenariusze zajęć. W Zachęcie warsztaty prowadziła artystka Dorota Podlaska, a projekt koordynowała Anna Zdzieborska.

Dorośli mogli liczyć na ciekawe spotkania, nie tylko związane z wystawami. W 2018 roku kontynuowaliśmy cykl wykładów *Filozoficzne abecadło sztuki współczesnej* we współpracy z Instytutem Filozofii UW. Późną wiosną i latem zaproponowaliśmy szereg spotkań i spacerów po byłym kompleksie sportowym na Warszawiance w związku z wystawą *Amplifikacja natury* prezentowaną na Międzynarodowej Wystawie Architektury w Wenecji. Dzięki współpracy z Grupą Centrala i Ogrodem Botanicznym UW zrekonstruowaliśmy „pojemnik na roślinność wodną” w oryginalnej, betonowej donicy z lat sześćdziesiątych. Jeszcze do niedawna w Warszawie można było potknąć się o taką samą donicę jak ta, w której latem przed Zachętą zakwitły grązele, strzałki wodne czy grzybieńczyki zasadzone zgodnie z założeniem projektantów.

Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną*. Fot. ze zbiorów Zachęty

Spotkanie *Hydrobotanika i architektura* towarzyszące wystawie *Amplifikacja natury*. Fot. Anna Zdzieborska

W związku z remontem sali kinowej program filmowy tymczasowo został zamieniony na kameralne spotkania wokół filmów dokumentalnych we współpracy z Wytwórnią Filmów Oświatowych w Łodzi. *ABC wszystkiego*. „Oświatowy” program filmowy DKF Zachęta podzielony został na bloki tematyczne poświęcone różnym zagadnieniom, takim jak opisywanie odległych krajów i kultur, nauki ścisłe, kultura ludowa, medycyna i biologia. Filmy wyświetlano z projektorów analogowych i nośników 16 mm w sali warsztatowej w Zachęcie, w sposób inspirowany pokazami szkolnymi lub w domach kultury kilka dekad temu. Kuratorem programu był Stanisław Welbel.

Rok 2018 był wyjątkowo intensywny, jeśli chodzi o program praktyk i wolontariatu. Grupa około 20 wolontariuszy współpracowała z nami przy interaktywnej wystawie *Wszystko widzę jako sztukę*, animując aktywności towarzyszące dziełom sztuki. Była to nieoceniona pomoc, gdyż wystawę, szczególnie w weekendy, odwiedzały setki dzieci. Praktyki w Zachęcie odbyli studenci nie tylko warszawscy, ale też z uczelni z Krakowa, Poznania, Wrocławia, Londynu, Edynburga czy Paryża. Z roku na rok rośnie liczba licealistów, którzy pomagają nam przy wydarzeniach edukacyjnych. Grupa naszych najbardziej aktywnych wolontariuszy zrealizowała również własny autorski projekt *Znajomi nieznajomi. Sztuka w kontakcie*, proponując naszej publiczności nowe formaty wydarzeń, m.in. zwiedzanie wystaw połączone z poznawaniem nowych ludzi czy muzyczny audioprzewodnik po wystawie.

EDUKACJA W LICZBACH

PROGRAM
DLA PUBLICZNOŚCI**373** [10 240]wydarzenia
edukacyjne

uczestników

w tym m.in.:

29 [1500]

wykładów

6 [285]

spotkań

10 [620]

oprowadzań kuratorskich i autorskich

47 [1553]oprowadzań niedzielnych i świątecznych
po wszystkich wystawach**49** [473]oprowadzań tematycznych z cyklu
*W piątek o piątej***16** [250]

warsztatów dla dorosłych

17 [1180]

pokazów filmowych

13 [425]spotkań z cyklu *Patrzyć/zobaczyć.*
*Sztuka współczesna i seniorzy***11** [110]spotkań z cyklu *Sztuka dostępna i Zachęta miga!***16** [169]spotkań z cyklu *Zachęta miga! i Zachęta miga*
*rodzinnie***46** [645]

szkoleń dla nauczycieli i edukatorów

67 [1403]

warsztatów rodzinnych

16 [201]warsztatów rodzinnych
z cyklu *Co robi artysta?*
dla rodzin z dziećmi
z zaburzeniami ze spektrum autyzmu**14** [840]

innych

PROGRAM DLA GRUP
ZORGANIZOWANYCH**586** [12 640]wydarzeń
edukacyjnych

uczestników

w tym m.in.:

103 [2337]

warsztatów dla przedszkoli

245 [5002]

warsztatów dla szkół podstawowych

48 [1088]

warsztatów dla gimnazjów

96 [2383]

warsztatów dla szkół ponadgimnazjalnych

26 [466]

warsztatów dla dorosłych

8 [179]

warsztatów urodzinowych

60 [1077]

oprowadzań dla grup zorganizowanych

w tym:

55 [883]

warsztatów i oprowadzań dostępnościowych

DOSTĘPNOŚĆ

Sztuka dostępna. Spotkania dla osób niewidomych na wystawie Przestrzeń niewysłowiona. Jerzy Sołtan — Lech Tomaszewski — Andrzej Jan Wróblewski. Fot. Joanna Ragozińska

ZACHĘTA OD 2012 ROKU prowadzi systematyczne działania na rzecz dostępności galerii dla osób z niepełnosprawnością. Obejmują one dostępność samego budynku, jak również wystaw, zbiorów i działań edukacyjnych. Choć niwelowaniu barier w zabytkowym obiekcie architektonicznym towarzyszy wiele dylematów związanych z koniecznością naruszenia historycznej tkanki, w Zachęcie udało się odpowiedzieć na potrzeby odbiorców i zachować przy tym integralność zabytkowej przestrzeni. Zrealizowana z lat 2011/2012 inwestycja — między innymi budowa południowego wejścia z zewnętrzną windą oraz udostępnienie wewnętrznej windy do celów komunikacji osób zwiedzających — stała się impulsem do dalszych zmian, takich jak wprowadzenie programów edukacyjnych dla osób z niepełnosprawnością sensoryczną oraz ze specjalnymi potrzebami percepcyjnymi i poznawczymi, a także do stałej współpracy z niesłyszącym edukatorem.

Nasze starania zostały docenione przez kapitułę konkursu Warszawska Inwestycja Bez Barier — zostaliśmy nagrodzeni w kategorii Zabytkowy Obiekt Architektoniczny. Jury podkreśliło całociowy wkład Zachęty w niwelowanie barier, zwracając uwagę na szeroki program edukacyjny skierowany do wielu grup.

Cykle comiesięcznych spotkań *Sztuka dostępna. Spotkania dla osób niewidomych czy Zachęta miga!* (prowadzone przez głuchego edukatora Daniela Kotowskiego) są dobrze znane odbiorcom i cieszą się coraz większą popularnością. Od kilku lat pozwalają zapoznać się z aktualnymi wystawami w Zachęcie. Na życzenie organizujemy też indywidualne oprowadzania z audiodeskrypcją. Stałym elementem jest też program warsztatów dla dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. W 2018 roku poszerzyliśmy ofertę edukacyjną dla osób niesłyszących o cykl *Zachęta miga rodzinie!*, starając się o przyciągnięcie do galerii niesłyszących dzieci.

Warsztaty dla dzieci z Danielem Kotowskim na wystawie Wszystko widzę jako sztukę. Fot. Paulina Celińska

Wysoko cenimy sobie współpracę z innymi instytucjami. W ubiegłym roku braliśmy udział między innymi w takich programach jak 3 edycja *Encyklopedii sztuki w polskim języku migowym czy Paszport do sztuki*, organizowanych przez Fundację Kultury bez Barier. Uczestniczyliśmy też w programie stażu zawodowego osoby z niepełnosprawnością intelektualną (Fundacja Hej Koniku). Stażystka zrealizowała autorskie oprowadzanie po wystawie, a obecnie kontynuuje współpracę z Zachętą na zasadach wolontariatu.

Kolekcja Zachęty sukcesywnie opracowywana na potrzeby osób z niepełnosprawnością sensoryczną wzbogaciła się o 12 kolejnych „dostępnych” prac z audiodeskrypcją i napisami dla niesłyszących, a ich łączna liczba sięga blisko 90 prac.

W 2018 roku kolejni pracownicy galerii uczestniczyli w szkoleniach z obsługi widza z niepełnosprawnością wzroku, słuchu, motoryczną, intelektualną oraz ze spektrum autyzmu.

DZIAŁANIA NA RZECZ PUBLICZNOŚCI

ZALEŻY NAM na budowaniu jak najlepszej relacji z naszą widownią. Planując działania, bierzemy pod uwagę jej potrzeby oraz pozostajemy otwarci na doświadczenia własne i widzów. Dlatego w 2018 roku kontynuowaliśmy badania publiczności *Poznajmy się!* we współpracy z innymi instytucjami kultury prezentującymi sztukę współczesną: CSW Zamek Ujazdowski oraz Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie. Przeprowadziliśmy dwie edycje badania — w lipcu i grudniu.

Wyniki badań wskazują, że najczęściej osób przychodzi do Zachęty dla doznań estetycznych. Uczestnicy jako inne ważne powody odwiedzania galerii wskazali zainteresowanie sztuką współczesną, chęć dowiedzenia się czegoś nowego oraz nowe wrażenia i emocje.

Pozytywny stosunek do sztuki współczesnej wyraziło 85 procent ankietowanych; 11 procent osób — że nie może bez niej żyć. Najwięcej uczestników badania, bo aż 52 procent, wskazało że sztuka współczesna jest dla nich intrygująca.

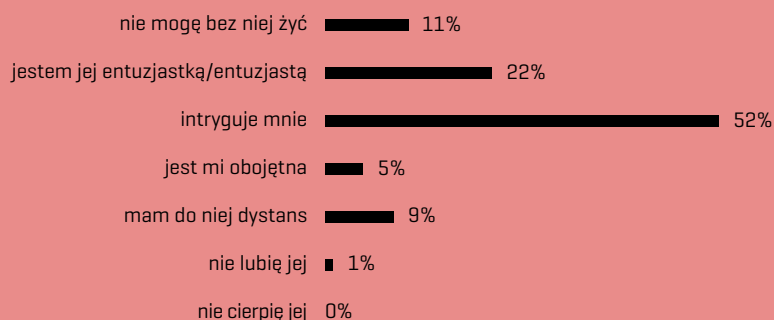
Badania pozwalają nam również zebrać informacje na temat wrażeń z wizyty, dopasowania galerii do potrzeb rodziców z dziećmi i uczestnictwa w wydarzeniach towarzyszących wystawom. Dzięki danym uzyskanym w badaniach możemy lepiej planować działalność Zachęty i dostosowywać ją do potrzeb naszych widzów.

DLACZEGO PRZYCHODZISZ DO GALERII?

Wyniki badania ankietowego *POZNAJMY SIĘ!* [lipiec 2018]. Na pytanie odpowiedziało 299 osób. Wyniki nie sumują się do 100%, ponieważ było to pytanie wielokrotnego wyboru.

JAKI JEST TWÓJ STOSUNEK DO SZTUKI WSPÓŁCZESNEJ?

Wyniki badania ankietowego *POZNAJMY SIĘ!* [grudzień 2018]. Na pytanie odpowiedziały 484 osoby.

TOWARZYSTWO ZACHĘTY SZTUK PIĘKNYCH

Moc natury. Henry Moore w Polsce, Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku. Fot. Zofia Sikorska

Stanisław Fijałkowski. Spectra Art Space Masters, Spectra Art Space w Warszawie. Fot. Michalina Musielik

W 2018 ROKU członkowie TZSP wzięli udział w przedpremierowych pokazach wystaw *Przyszłość będzie inna*, *Co po Cybisie?* i *Anna Bella Geiger. Mapy pod niebem Rio de Janeiro*, a także w oprowadzaniach kuratorskich po wystawach *Koji Kamoji*, *Cisza i wola życia* oraz „*Bardzo różnie i bardzo dobrze*”. Grafiki z kolekcji Zachęty. Członkowie Towarzystwa uczestniczyli również w zorganizowanych wyjazdach na wystawy: *Organizatorzy życia*, *De Stijl, polska awangarda i design* oraz *Montaże*. *Debora Vogel i nowa legenda miasta* (Muzeum Sztuki w Łodzi), *Moc natury*. Henry Moore (Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku), *Wojciech Fangor*. *Optyczne wibracje* (MCSW „Elektrownia” w Radomiu), *Krakowski Salon Sztuki* oraz wyjazdach zagranicznych na preview targów Art Basel oraz 12 Manifesta w Palermo. Rozpoczęliśmy też szczególnie lubiany przez członków Towarzystwa cykl wizyt w pracowniach artystów. Odwiedziliśmy Bownika, Radka Szlagę, Tomka Kopcewicza, Artura Trojanowskiego, Xawerego Wolskiego i Zuzannę Janin. Odkrywaliśmy także nowe miejsca, poznając m.in. kolekcję sztuki współczesnej Hotelu Raffles Europejski.

Członkowie TZSP byli obecni na najbardziej prestiżowych targach sztuki za granicą, jak Art Basel i Art Basel w Miami, Frieze Art Fair w Londynie i w Nowym Jorku czy paryski FIAC. Uczestniczyli w Warsaw Gallery Weekend oraz Warszawskich Targach Sztuki. Już po raz piąty Towarzystwo było gospodarzem prestiżowej aukcji sztuki współczesnej Fundacji Bátor Tábor Polska, którą poprowadził Juliusz Windorbski.

TZSP kontynuowało programy i projekty edukacyjne rozpoczęte w latach ubiegłych. Zorganizowana

została już ósma edycja szkolenia dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną*. Szkolenia te są skierowane do nauczycieli przedmiotów humanistycznych (języka polskiego, historii, historii sztuki, wiedzy o kulturze, plastyki) spoza Warszawy. Dzięki wsparciu sponsorów udział w szkoleniach jest bezpłatny.

Tradycyjnie Towarzystwo kontynuowało również wsparcie dla budowy kolekcji Zachęty: tym razem dofinansowało zakup obrazu Radka Szłagi *Selfie* (2017).

Co po Cybisie?, przedpremierowy pokaz wystawy, Agata Wejchert-Dwórniak — prezes Zarządu Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych i Michał Jachuła — kurator wystawy. Fot. Michalina Musielik

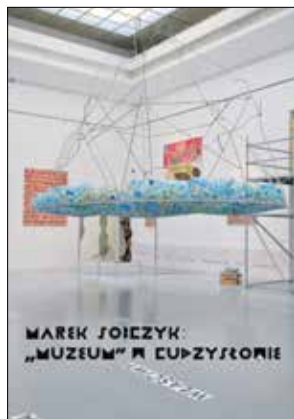

Wizyta w pracowni Bownika. Fot. Michalina Musielik

WYDAWNICTWA

Maria Anto
pod redakcją Michała Jachury i Agnieszki Rayzacher
teksty: Michał Jachura, wywiad Michała Jachury z Zuzanną Janin
projekt graficzny: Honza Zomojski, szaransky.biz
wersja językowa angielska
tłumaczenie: Łukasz Mojsak

Marek Sobczyk. „muzeum” muzeum w cudzysłowie / Marek Sobczyk. 'museum' in quotation marks
teksty: praca zbiorowa
projekt graficzny: Marek Sobczyk
wersja językowa polsko-angielska
tłumaczenie: Marta Kozioł, Paweł Sobczyk

Ogólnopolskie Wystawy Fotografiki w Zachęcie 1952-1962
seria Archiwum Zachęty
pod redakcją Gabrieli Świtek
projekt graficzny serii: Daria Malicka
wersja językowa polska

DZIAŁ WYDAWNICTW zajmuje się opracowaniem redakcyjnym i przygotowaniem do druku katalogów, książek, folderów i innych publikacji towarzyszących wystawom we współpracy z ich kuratorami, a także koordynacją procesu edytorskiego i poligraficznego. Ścisłe współpracuje ze wszystkimi działami galerii: z zespołem promocji i komunikacji m.in. przy realizacji kampanii promocyjnych, z działem edukacji przy przygotowaniu materiałów edukacyjnych (m.in. ulotek, plakatów, programów i scenariuszy na warsztaty), z kuratorami i działem realizacji wystaw (teksty i podpisy do prac na wystawach) oraz z rzecznikiem prasowym (m.in. materiały prasowe). Koordynacją wszystkich wydawnictw zajmuje się Dorota Karaszewska, ich łamaniem i przygotowaniem do druku Krzysztof Łukawski i Maciej Sikorzak, a redakcją Małgorzata Jurkiewicz i Jolanta Pieńkos.

W roku 2018 wydaliśmy m.in. książki: *Szklane domy. Wizje i praktyki modernizacji społecznych po roku 1918*; *Koji Kamoji. Cisza i wola życia / Silence and the Will to Live*; *Amplifikacja natu-*

ry. Wyobraźnia planetarna architektury w epoce antropocenu / Amplifying Nature. The Planetary Imagination of Architecture in the Anthropocene; *Dziary. Maurycy Gomulicki / Tats / Nakołki*; *Anna Ostoya; Co po Cybisie?* oraz *Raport Roczny 2017*.

We współpracy z Fundacją Lokal Sztuki/lokal_30 ukazała się angielska książka *Maria Anto*, a wraz z Fundacją MAMMAL wydano publikację *Marek Sobczyk. „muzeum” muzeum w cudzysłowie / Marek Sobczyk. 'museum' in quotation marks*.

Opublikowana została, piąta już pozycja z serii Archiwum Zachęty, przygotowywanej pod redakcją naukową Gabrieli Świtek — opracowanie Weroniki Kobylńskiej-Bunsch *Ogólnopolskie Wystawy Fotografiki w Zachęcie 1952–1962*.

Ukazało się również sześć folderów do wystaw w Miejscu Projektów Zachęty. W minionym roku opublikowane zostały kolejne trzy edycje Magazynu *Zachęta* (redagowanego przez zespół: Dorota Karaszewska, Małgorzata Jurkiewicz, Marta Miś, Jolanta Pieńkos), który wydajemy od 2013 roku. Każdy z numerów jest ważnym źródłem informacji o wystawach i wydarzeniach odbywających się w Zachęcie i w Miejscu Projektów Zachęty, a także organizowanych przez nas w innych miejscach. Czytelnicy znajdą tu opisy poszczególnych wystaw czy projektów, często w formie ilustrowanego przewodnika po wystawie, interesujące materiały uzupełniające problematykę z nimi związaną (wywiady, przedruki fragmentów artykułów itp.), a także zapowiedzi wydanych przez Zachęte książek i innych nowości w Księgarni Artystycznej, najświeższe wiadomości i bogaty materiał wizualny. Wysokonakładowe i tanie wydawnictwo umożliwia dotarcie z informacjami o działalności Zachęty do szerokiej

Magazyny:
 Zachęta, luty, marzec, kwiecień 2018
 Zachęta, maj, czerwiec, lipiec, sierpień 2018
 [dwie wersje okładek]
 Zachęta, wrzesień, październik, listopad, grudzień 2018
 projekt graficzny: Magdalena Piwowar
 tłumaczenia: Paulina Bożek, Grzegorz Nowak,
 Izabela Suchan

grupy odbiorców, wśród których cieszy się ono wielkim powodzeniem.

W związku z prowadzoną przez Zachęte polityką otwartości i dostępności nasze publikacje lub teksty z nich (a także tłumaczenia na język angielski tekstów z publikacji wydanych drukiem tylko w wersji polskiej. W tym roku angielskie tłumaczenia tekstów z książki *Szklane domy* udostępnione zostały jako *Glass Houses. Visions and Practice of Social Modernisation before 1918* w formie plików pdf na stronie internetowej Zachęty.

WYDAWNICTWA W LICZBACH

katalogi i książki

12
 [5450]
 łączny nakład

foldery

9
 [13 700]
 łączny nakład

plakaty i afisze

43
 [639]
 łączny nakład

zaproszenia

21
 [22 450]
 łączny nakład

ulotki i inne druki

17
 [82 550]
 łączny nakład

KSIĘGARNIA ARTYSTYCZNA

CENIONA PRZEZ PUBLICZNOŚĆ galerii i wielbicieli sztuki Księgarnia Artystyczna swoją ofertą książkową i różnorodnym programem wydarzeń już od ponad 20 lat przyciąga klientów polskich i zagranicznych.

W 2018 roku odbyło się u nas wiele spotkań promujących ciekawe publikacje i nowości wydawnicze. Wszyscy nałogowi czytelnicy mogli korzystać z punktu wymiany książek *Buszując w szufladzie* oraz rozmawiać o lekturach w ramach Dyskusyjnego Klubu Książki. Podczas promocji gościliśmy wielu ciekawych autorów, a spotkania te stały się okazją do inspirujących dyskusji. W kwietniu uczestniczyliśmy w Warszawskim Weekendzie Księgarń Kameralnych, zapraszając naszych gości na specjalne wydarzenia: rozmowę o projektowaniu graficznym *Książki oceniam po okładce* oraz występ Klubu Komediowego... *Dla osób, które lubią być zaskakiwane*. W sierpniu zorganizowaliśmy w Zachęcie wakacyjny kiermasz książek, a w październiku nasze wydawnicze nowości (i nie tylko) można było kupić na Warszawskich Targach Sztuki.

Zarówno w księgarni stacjonarnej, jak i e-Księgarni na stronie internetowej sprzedajemy wydawnictwa Zachęty oraz gadżety inspirowane pracami z kolekcji galerii. Nasze publikacje dystrybuują Fundacja Nowej Kultury Bęc Zmiana i Motyleksiążkowe.pl, jesteśmy też obecni w wybranych księgarniach w całej Polsce i na niektórych targach książek.

Cykl promocji książkowych:

3.04 Marta Szymańska, Rafał Milach, *Widzi mi się...*, Fundacja Archeologia Fotografii, Warszawa 2018

18.05 Marek Sobczyk: „muzeum” w cudzysłowie, Fundacja Modern

Warsztaty czytelnicze dla dzieci i rodziców *Teatr cieni — wstęp do baśni, mitów i legend*.
Fot. archiwum Zachęty

Art Means Modern Artists Language [MAMMAL], Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018
7.06 Beata Chomątowska, *Betonia*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2018
8.06 „Pamiętnik Sztuk Pięknych” 2017 nr 12 — *Abraham Ostrzega i żydowskie środowisko artystyczne*, pod red. prof. Jerzego Malinowskiego, Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2017

26.06 Anda Rottenberg, *Berlińska depresja. Dziennik*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2018

10.07 *Amplifikacja natury. Wyobrażenia planetarna architektury w epoce antropocenu*, pod red. Anny Ptak, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018

8.08 *Koji Kamoji. Cisza i wola życia*, pod red. Marii Brewińskiej, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018

23.10 *Drzewa, seria: Architektura jest najważniejsza*, tom IV, Wydawnictwo

EMG, Kraków 2018

16.11 Magdalena Stopa, *Jerzy Staniszkis. Architekt*, Wydawnictwo Salix alba, Warszawa 2018

27.11 Małgorzata Czyńska, *Berezowska*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2018

Rozmowy w Dyskusyjnym Klubie Książki:

26.01 Szczepan Twardoch, *Król*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2016

16.02 *Delfin w malinach. Snobizmy i obyczaje ostatniej dekady*, pod red. Łukasza Najdera i zespołu „Dwutygodnika”, Wydawnictwo Czarne, FINA, Wołowiec 2017

23.03 Paweł Brykczyński, *Gotowi na przemoc. Mord, antysemityzm i demokracja w międzywojennej Polsce*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2017

13.04 Adam Leszczyński, *No dno po prostu jest Polska. Dlaczego Polacy*

tak bardzo nie lubią swojego kraju i innych Polaków, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2017

11.05 Philip Hook, *Galeria szubrawców. Narodziny (i sporadyczne upadki) profesji marszandów, ukrytych aktorów na scenie*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2017

20.06 Andrzej Leder, *Prześlona rewolucja. Ćwiczenia z logiki historycznej*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2014

26.10 Douglas Preston, *Zaginione Miasto Boga Małp*, Agora S.A., Warszawa 2018

24.10 Marina Abramović, *Pokonać mur. Wspomnienia*, Dom Wydawniczy Rebis, Warszawa 2018

21.11 François Noudelmann, *Geniusz kłamstwa*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2018

12.12 Jan Błaszczak, *The Dom. Nowojorska bohema na polskim Lower East Side*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2018

Pozostałe wydarzenia

21-22.04 spotkania w ramach Warszawskiego Weekendu Księgarń Kameralnych: *Książki oceniam po okładce*, rozmowa o projektowaniu graficznym i *Dla osób, które lubią być zaskakiwane*, Klub Komediiowy w Zachęcie

sierpień wakacyjny kiermasz książek w Księgarni Artystycznej

5-7.10 Warszawskie Targi Sztuki

KSIĘGARNIA ARTYSTYCZNA W LICZBACH

2756

sprzedanych egzemplarzy publikacji Zachęty

1982

sprzedane egzemplarze magazynu *Zachęta*
[4 numery]

10 125

sprzedanych egzemplarzy publikacji
innych wydawców

10

promocji książek
w ramach cyklu *Na Zachętę!*

10

spotkań Dyskusyjnego Klubu Książki

14 036

sprzedanych gadżetów

INWESTYCJE

Wizualizacja sali multimedialnej po remoncie,
proj. THEATERBAU sp. z o.o.

W 2018 ROKU ZACHĘTA rozpoczęła pierwszy etap realizacji zadania inwestycyjnego Modernizacja sali multimedialnej w budynku galerii. Zakończenie inwestycji planowane jest na koniec marca 2019 roku.

OSIĄGNIĘCIA ZESPOŁU ZACHĘTY

Nagrody, dyplomy, pełnione funkcje

Hanna Wróblewska

- wiceprzewodnicząca prezydium Polskiego Komitetu Narodowego Międzynarodowej Rady Muzeów ICOM
- udział w radach programowych: Centrum Nauki Kopernik, Fundacji Kultura Miejsca przy Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, 16 Międzynarodowego Triennale Tkaniny w Łodzi organizowanego przez Muzeum Włókiennictwa w Łodzi
- przewodnicząca Rady Programowej Muzeum Współczesnego Wrocław [do 2 lipca 2018]
- udział w zespołach eksperckich: zespole do spraw Warszawskich Historycznych Pracowni Artystycznych oraz zespole ekspertów Ogólnopolskich Konferencji Kultury

Małgorzata Bogdańska-Krzyżanek

- przewodnicząca komisji rewizyjnej Polskiego Stowarzyszenia Inwentaryzatorów Muzealnych

Marta Miś

- przewodnicząca komisji ds. pomocy socjalnej dla artystów i twórców, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Gabriela Świtek

- kierownik Zakładu Teorii Sztuki, Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego
- wiceprzewodnicząca rady naukowej, Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego
- wiceprezes Sekcji Polskiej Międzynarodowego Stowarzyszenia Krytyków Sztuki AICA
- kierownik projektu *Historia wystaw w Zachęcie – Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*, realizowanego w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki [2014–2018], nr 0086/NPRH3/H11/82/2014
- członek zespołu eksperckiego, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Narodowy Program Rozwoju Humanistyki
- redaktor naczelna, „Ikonotheka”, Instytut Historii Sztuki UW [od 2014 roku]
- członek Rady Programowej pisma „Autoportret. Pismo o Dobrej Przestrzeni” wydawanego przez Małopolski Instytut Kultury w Krakowie [od 2015 roku]

Anna Zdzieborska

- członkini Rady Fundacji Kultury bez Barier

Karolina Zychowicz

- sekretarz Kapituły Nagrody Krytyki Artystycznej im. Jerzego Stajudy
- członkini Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata

Wystawy w kraju i za granicą organizowane przez pracowników Zachęty, spotkania, wykłady, sympozja w kraju i za granicą, wyjazdy studyjne...

9–15.01.2018 Karolina Zychowicz

wyjazd studyjny do Moskwy w ramach stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego *Młoda Polska*

10.01.2018 Zofia Dubowska

prowadzenie dyskusji *Do czego może służyć sztuka* podczas Seminarium z SeNSem inaugurującego pilotaż programu *Wars i Sawa bliżej społeczności, nauki i sztuki*, czyli *SeNS wspierania uzdolnionych* realizowanego przez miasto stołeczne Warszawa

26.03.2018 Gabriela Świtek

wykład *Z jakich materiałów powinniśmy budować? Estetyka inżynierska. Konstrukcje, materiały i mitologie nowoczesności*, studia podyplomowe *Historia sztuki. Muzyka, Teatr i Film*, Instytut Sztuki PAN, specjalizacja: *Historia sztuki i współczesna kultura wizualna*

14.01.2018 Gabriela Świtek

wykład *Charaktery, nastroje i atmosfery architektury nowoczesnej*, studia podyplomowe *Historia sztuki. Muzyka, Teatr i Film*, Instytut Sztuki PAN, specjalizacja: *Historia sztuki i współczesna kultura wizualna*

22–26.01.2018 Karolina Zychowicz

wyjazd studyjny do Łodzi w ramach projektu *Historia wystaw w Zachęcie – Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*

29.01–2.02.2018 Karolina Zychowicz

wyjazd studyjny do Gdyni w ramach projektu *Historia wystaw w Zachęcie – Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*

3.02.2018 Karolina Zychowicz

wykład *Przezwyjęcie i dziedzictwo koloryzmu*, studia podyplomowe *Historia sztuki i współczesna kultura wizualna*, Instytut Sztuki PAN

5–9.02.2018 Karolina Zychowicz

wyjazd studyjny do Kozłówek i Lublina w ramach projektu *Historia wystaw w Zachęcie – Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*

6–9.02.2018 Gabriela Świtek

kwerendy archiwalne, archiwum Biura Wystaw Artystycznych, Bydgoszcz, w ramach grantu naukowego *Historia wystaw w Zachęcie – Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*, Narodowy Program Rozwoju Humanistyki [nr 0086/NPRH3/H11/82/2014]

9–11.02.2018 Gabriela Świtek

referat *Spotkanie. O formułach zależności Zależne/niezależne*, V Seminarium Dłużewskie, *O pojęciu niezależności w sztuce polskiej po 1945 roku*, organizator: Wydział Zarządzania Kulturą Wizualną, Akademia Sztuk Pięknych, Warszawa, dom plenerowy ASP w Warszawie, Dłużew

13–15.02.2018 Gabriela Świtek

kwerendy archiwalne, archiwum Biura Wystaw Artystycznych, Galeria Wozownia, Archiwum Państwowe, Toruń, w ramach grantu naukowego *Historia wystaw w Zachęcie – Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*, Narodowy Program Rozwoju Humanistyki [nr 0086/NPRH3/H11/82/2014]

14–16.02.2018 Joanna Egit-Pużyńska

wyjazd studyjny do Białegostoku w ramach projektu badawczego *Historia wystaw w Zachęcie – Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*, kwerendy archiwalne [Galeria Arsenał, Archiwum Państwowe]

19–22.02.2018 Joanna Egit-Pużyńska

wyjazd studyjny do Wrocławia w ramach programu badawczego *Historia wystaw w Zachęcie – Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*, kwerendy archiwalne [Muzeum Architektury, BWA, Archiwum Państwowe]

21.02.2018 Karolina Zychowicz

udział w pracach jury programu stypendialnego Fundacji Gessel dla Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki ±∞Zachęta

5.03.2018 Hanna Wróblewska

przewodnicząca zespołu sterującego powołanego do oceny wniosków w Programie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego *Sztuki wizualne*

7.03.2018 Hanna Wróblewska

udział w pracach jury konkursu na identyfikację wizualną XVIII Międzynarodowego Konkursu Pianistycznego im. Fryderyka Chopina

15–16.03.2018 Małgorzata Bogdańska-Krzyżanek

keynote speaker podczas konferencji naukowej *Hide-and-seek. Absence, Invisibility, and Contemporary Art Practices*, wykład wprowadzający *Trudna sztuka. Obiekty współczesne w kolekcjach instytucji publicznych*, współorganizator: Katedra Teorii Sztuki i Edukacji Artystycznej na Wydziale Sztuki Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

16.03–16.06.2018 Stanisław Welbel

udział w wystawie *De Zone* w Arad Contemporary Art Center, Izrael, kuratorka: Hadas Kadar

20.03.2018 Stanisław Welbel

udział w pracach komisji konkursowej 4 Konkursu Najlepszych Dyplomów Sztuki Mediów organizowanego przez WRO Art Center oraz Akademię Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu

10.04.2018 Hanna Wróblewska

udział w pracach komisji ds. zakupu dzieł sztuki przez Gminę Miasta Gdańsk [powołanie Zarządzeniem nr 927 Prezydenta Miasta Gdańska z dnia 31 maja 2017 roku]

25.04.2018 Marta Miś, Maria Świerżewska

wykład *Czy to kino, czy galeria?* w ramach 32 Tarnowskiej Nagrody Filmowej, BWA w Tarnowie

26.04.2018 Marta Miś, Maria Świerżewska

wykład *Czy to kino, czy galeria?* dla uczniów Liceum Plastycznego w Tarnowie

maj 2018 Sebastian Madejski

premiera płyty *Eklektus* formacji LOOPUS DUO nakładem wydawnictwa Karrot Kommando

4.05.2018 Stanisław Welbel

udział w V Międzynarodowym Forum Doktorantów Historii Sztuki Europy Wschodniej, Institut für Kunst- und Bildgeschichte [IKB] der Humboldt-Universität, Berlin

9.05.2018 Gabriela Świtek

wykład *Mroki występku, światłość poznania. O efektach i afektach architektury doby Oświecenia*, z cyklu: *Mraczne sprawy Oświecenia*, Ośrodek Badań nad Epoką Stanisławowską, Muzeum Łazienki Królewskie, Warszawa

13.05.2018 Karolina Zychowicz

wykład *Wystawa Ziem Odzyskanych we Wrocławiu — Picasso a sprawa polska*, studia podyplomowe *Historia sztuki i współczesna kultura wizualna*, Instytut Sztuki PAN, Warszawa

19.05.2018 Karolina Zychowicz

wykład *Nadia Léger — francuska artystka o białoruskich korzeniach*, Kultura Białoruska w Panoramie, IV edycja, Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego

24–26.05.2018 Karolina Iwańczyk, Katarzyna Kołodziej

udział w V zjeździe dyrektorów i pracowników galerii sztuki współczesnej tworzących dawną sieć BWA i in., Ciechanów

25.05–9.09.2018 Karolina Zychowicz

kuratorka wystawy *Czerwona materia. Nadia Léger*, Muzeum Sztuki w Łodzi

28.05.2018 Anna Zdzieborska

wystąpienie na temat programu edukacyjnego dla grup z indywidualnymi potrzebami i komunikacji z nauczycielami oraz moderowanie dyskusji podczas IV Forum Kultury bez Barier organizowanego przez Fundację Kultury bez Barier, Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego

29.05.2018 Karolina Zychowicz

wykład *Kobieta w awangardzie: biografie Nadii Léger*, Muzeum Sztuki w Łodzi

31.05.2018 Gabriela Świtek

wykład *Surplus of Memory: The Behind the Iron Gate Housing Estate*, Centre for Urban Studies, Narodowy Uniwersytet Akademia Kijowsko-Mohylańska, Kijów

31.05.2018 Gabriela Świtek

wykład *Architecture and the Conquest of Space*, IZONE Creative Space / Centre for Urban Studies, Narodowy Uniwersytet Akademia Kijowsko-Mohylańska, Kijów

7.06.2018 Karolina Zychowicz

wywiad na temat Nadii Léger udzielony Viktorowi Korbutowi, Polskie Radio dla Zagranicy (tłumaczony na język białoruski)

13.06.2018 Zofia Dubowska, Karolina Iwańczyk

moderowanie dyskusji podczas letniego seminarium dla nauczycieli Warsa i Sawy — *Działamy z SeNSem*, Centrum Nauki Kopernik, Warszawa

14.06.2018 Karolina Iwańczyk

prezentacja projektu *Gry i zabawy ze sztuką* w panelu *Edukacja* podczas seminarium *Potencjał kolekcji i kolekcjonowania. Projektowanie doświadczeń publiczności*, Muzeum Etnograficzne w Warszawie

16.06.2018 Stanisław Welbel (z Yael Vishnizki-Levi)

oprowadzanie performatywne z po projekcie *Aradlines* w ramach wystawy *De Zone*, Arad Contemporary Art Center, Izrael [wsparcie Instytutu Adama Mickiewicza z programu Kultura Polska na Świecie]

5–29.07.2018 Stanisław Welbel

kurator wystawy Daniela Malone *How to Make a Monument (Dis)appear*, MINI/Goethe-Institut Curatorial Residences Ludlow 38, Nowy Jork [wsparcie Instytutu Adama Mickiewicza z programu Kultura Polska na Świecie]

20.07.2018 Karolina Zychowicz

wywiad na temat wystawy *Czerwona materia. Nadia Léger* udzielony Viktorowi Korbutowi, Polskie Radio dla Zagranicy (tłumaczony na język rosyjski)

25.07.2018 Karolina Zychowicz

wywiad na temat wystawy *Czerwona materia. Nadia Léger* udzielony Agnieszce Obszańskiej, Trójka — Program 3 Polskiego Radia

28–29.07.2018 Anna Zdzieborska

uczestnictwo w organizowanym przez Fundację Kultury bez Barier *Rajdzie bez barier* do Torunia i Bydgoszczy

wrzesień 2018 Maria Brewińska

wizyta studyjna w Berlinie w związku z przygotowaniami do wystawy *Alienacje*

21.09.2018 Marta Miś

udział w pracach Centralnej Komisji Konkursowej XVI edycji Konkursu Sztuka Osób Niepełnosprawnych

21–23.09.2018 Hanna Wróblewska

udział w pracach jury Fundacji Sztuki Polskiej ING podczas Warsaw Gallery Weekend 2018

1.10.2018 Zofia Dubowska**(z Marcinem Matuszewskim)**

prowadzenie stolika problemowego *Niepodległa szkoła* podczas konferencji *Muzealna Edukacja*

4–7.10.2018 Gabriela Świtek

referat *From Historic Inventory to Contemporary Display: The Collection of the Zachęta — National Gallery of Art in Warsaw* [invited speaker], 8th International Conference *Actual Problems of Theory and History of Art*, organizatorzy: Państwowy Uniwersytet Łomonosowa, Moskwa; Państwowy Uniwersytet w Petersburgu; Galeria Tretiakowska; Ermitaż, panel: *Challenges in Displaying Modern and Contemporary Art Collections*, Galeria Tretiakowska, Moskwa

5.10.2018 Hanna Wróblewska

udział w pracach Komisji Konkursowej na kandydata na stanowisko dyrektora Galerii Sztuki Współczesnej Bunkier Sztuki

15.10.2018 Gabriela Świtek

prezentacja książki *Architektura w krajobrazie. Harmonia — Kompromis — Konflikt*, red. Weronika Kobylńska-Bunsch [Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2018], Sala Kolumnowa, Wydział Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego

19.10.2018 Hanna Wróblewska

udział w pracach jury Nagrody imienia Leszka Knaflewskiego [KNAF] dla młodych twórców ustanowionej przez Galerię Miejską Arsenał w Poznaniu i Katedrę Intermediów Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu

25–26.10.2018 Gabriela Świtek

referat *Polish Thaw and German Graphic Arts: The Case of the Central Office for Art Exhibitions in Warsaw* [invited speaker], sympozjum *Kulturtransfer und auswärtige Kulturpolitik. Akteure und Faktoren polnisch-deutscher Beziehungen 1949–1990*, Nymphenburger Schloss, Monachium; organizatorzy: Zentrum für Kunstgeschichte München, Deutsches Polen-Institut Darmstadt, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu

25–27.10.2018 Aleksandra Zientecka

wyjazd studyjny do Szczecina w ramach sieci ADESTE zajmującej się rozwojem publiczności

listopad 2018 Magda Kardasz

udział w obradach jury konkursu dyplomów Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie *Coming Out*

listopad 2018 Sebastian Madejski

premiera płyty *Meander* formacji TAŃCE SNU nakładem wydawnictwa New Experimental Art Zoharum

8–11.11.2018 Aleksandra Zientecka

udział w szkoleniu zakończonym egzaminem na Sędziów Narodowych Polskiego Związku Kolarskiego, uzyskanie tytułu Komisarza Narodowego w dyscyplinach szosa i tor

16.11.2018 Hanna Wróblewska

udział w pracach jury konkursu na kuratorski projekt wystawy w Pawilonie Polskim w ramach 58 Międzynarodowej Wystawy Sztuki w Wenecji w 2019 roku

26.11.2018 Małgorzata Bogdańska-Krzyżanek

prelegentka szkolenia *Podstawowe zadania inwentaryzatora*, temat: *Podstawowe zadania kuriera*, organizator: Polskie Stowarzyszenie Inwentaryzatorów Muzealnych, Muzeum Czartoryskich w Puławach

29.11–1.12.2018 Gabriela Świtek

referat *Czy artyście jest potrzebny kurator?*, Seminarium Metodologiczne Stowarzyszenia Historyków Sztuki *Artysta/Kurator*, Nieborów

29.11–1.12.2018 Stanisław Welbel

udział w Seminarium Metodologicznym Stowarzyszenia Historyków Sztuki *Artysta/Kurator*, Nieborów

12.2018 Maria Brewińska

wizyta studyjna w Japonii w związku z planowaną wystawą awangardy japońskiej

12.2018 Magda Kardasz

udział w obradach jury III Triennale Sztuki Pomorskiej [dział intermediiów], Państwowa Galeria Sztuki w Sopocie

7.12.2018 Zofia Ledzion,**Aleksandra Zientecka**

udział w warsztatach Warsaw Design Lab *Branding. O zamawianiu, tworzeniu i wdrażaniu identyfikacji wizualnych*

12–15.12.2018 Zofia Dubowska,**Karolina Iwańczyk, Stanisław Welbel, Anna Zdzieborska**

wizyta studyjna w Dreźnie [Kinderbiennale, Archiv der Avantgarden [AdA], Kunsthaus Dresden]

17.12.2018 Zofia Dubowska (z Ewą Solarz)

wystąpienie w panelu *Wszystko widzę jako współpracę* podczas Forum Edukatorów Muzealnych, Muzeum Pałacu w Wilanowie

Publikacje

Małgorzata Bogdańska-Krzyżanek, Joanna Waśko

- współredaktorki polskiej wersji *Podręcznika kuriera muzealnego* autorstwa Kathy Richmond, Desiree Blomberg, Wendela Brouwer [publikacja internetowa na stronie Polskiego Stowarzyszenia Inwentaryzatorów Muzealnych, inwentaryzatorzy.blogspot.com]

Zofia Dubowska

- *Jestem obserwatorem mechaniki pewnych sytuacji*. Rozmowa z Robertem Maciejukiem, w: *Co po Cybisie?*, kat. wyst., pod red. Michała Jachudy i Małgorzaty Jurkiewicz, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018, s. 271–275

Michał Jachuda

- *Rebus, ale dobrze namalowany*. Rozmowa ze Zbigniewem Makowskim, w: *Co po Cybisie?*, kat. wyst., pod red. Michała Jachudy i Małgorzaty Jurkiewicz, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018, s. 149–153
- *Radość tworzenia jest podobna do miłości*. Rozmowa z Janem Dobkowskim, w: *Co po Cybisie?*, kat. wyst., pod red. Michała Jachudy i Małgorzaty Jurkiewicz, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018, s. 163–167
- *Szlachetny język malarstwa*. Rozmowa z Jadwigą Sawicką [wspólnie z Małgorzatą Jurkiewicz], w: *Co po Cybisie?*, kat. wyst., pod red. Michała Jachudy i Małgorzaty Jurkiewicz, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018, s. 301–307

Małgorzata Jurkiewicz

- *Szlachetny język malarstwa*. Rozmowa z Jadwigą Sawicką [wspólnie z Michałem Jachudą], w: *Co po Cybisie?*, kat. wyst., pod red. Michała Jachudy i Małgorzaty Jurkiewicz, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018, s. 301–307

Marta Miś

- *Artysta, jak każdy człowiek, ma kaprysy*. Rozmowa z Ryszardem Grzybem, w: *Co po Cybisie?*, kat. wyst., pod red. Michała Jachudy i Małgorzaty Jurkiewicz, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018, s. 279–282
- *Maluję obrazy nawet drugi raz...* Rozmowa z Pawłem Susidem, w: *Co po Cybisie?*, kat.

wyst., pod red. Michała Jachudy i Małgorzaty Jurkiewicz, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018, s. 287–291

- *Szukam przestrzeni między dyscyplinami*. Rozmowa z Grzegorzem Sztwiertnią, w: *Co po Cybisie?*, kat. wyst., pod red. Michała Jachudy i Małgorzaty Jurkiewicz, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018, s. 323–327

Gabriela Świtek

- przedmowa i redakcja naukowa książki Weroniki Kobylińskiej-Bunsch, *Ogólnopolskie Wystawy Fotografiki w Zachęcie, 1952–1962*, seria: Archiwum Zachęty, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018
- *Ekspozycje. Koszalińskie plenery 1963–1968 w Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych*, „Sztuka i Dokumentacja” 2018, nr 18, s. 75–92
- *Heartfield im Zentralbüro für Kunstausstellungen [Centralne Biuro Wystaw Artystycznych] in Warschau [1964]*, w: *Verflechtung und Abgrenzung. Polnisch-deutsche Perspektiven in der Kunstgeschichte seit 1945*, red. Regina Wenninger i Annika Wienert, „kunsttexte.de/ostblick” 2018, nr 4
- *Architektura i muzyka. Stimmung przestrzeni*, w: *Mit Jedności sztuk czy prawda wyobraźni? Architektura, muzyka i sztuki plastyczne jako sztuki siostrzane*, red. Ryszard Kasperowicz, Aleksandra Skrabek, Galeria Labirynt, Lublin 2018, s. 65–76
- *„Bezczas” Moore’a i czas wystawy*, w: *Seminarium Dłużewskie 2015. Czasowość w polskiej sztuce i historii sztuki po 1945 roku*, seria wydawnicza: *Seminarium Dłużewskie*, red. serii: Jakub Banasiak, zespół redakcyjny: Waldemar Baraniewski, Luiza Nader, Jakub Dąbrowski, Piotr Słodkowski, Wojciech Włodarczyk, Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie, Warszawa 2018, s. 42–65
- *Pole sił wizualnych w przestrzeni architektury. Uwagi o Dynamice formy architektonicznej Rudolfa Arnheima*, w: *Obrazy mocne — obrazy słabe. Studia z teorii i historii badań nad sztuką*, red. Łukasz Kiepuszewski, Stanisław Czekalski, Mariusz Bryl, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Muzeum Narodowe w Poznaniu, 2018, s. 155–171
- *Historia wystaw w Zachęcie — CBWA w latach 1949–1970* [komunikat, wersja polska i angielska], w: *Zachęta. Wrzesień*,

październik, listopad, grudzień 2018, red. Dorota Karaszewska, Małgorzata Jurkiewicz, Marta Miś, Jolanta Pieńkos, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018, s. 66–74

- redakcja naukowa 102 tekstów i materiałów źródłowych o wystawach publikowanych na stronie internetowej projektu badawczego: zacheta.art.pl/pl/dokumentacja-i-biblioteka/projekt-badawczy [dostęp 3.06.2019]

Stanisław Welbel

- *The Sputnik Western*, „KAJET Journal” 2018, nr , *On Utopias*, s. 84–92, <https://www.kajetjournal.com/issue-no2> [dostęp 3.06.2019]

Aleksandra Zienticka

- *Ukryte życie malarstwa toczy się między malarzami*. Rozmowa z Jarosławem Modzelewskim, w: *Co po Cybisie?*, kat. wyst., pod red. Michała Jachudy i Małgorzaty Jurkiewicz, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018, s. 237–241

Karolina Zychowicz

- *Gizela Szancerowa — zapomniana [?] animatorka polskiego życia artystycznego*, „Sztuka i Krytyka” 2018, nr 4, s. 31–38
- *The Cooperation between the Louise Leiris Gallery in Paris and CBWA “Zachęta”. Exhibitions of Pablo Picasso [1965, 1968] and André Beauduin*, przeł. Mikołaj Witkowski, „Studies on Modern Art” [Toruń] 2018, t. 6, red. Małgorzata Geron i Jerzy Malinowski, s. 237–250
- *Chęć złapania przestrzeni*. Rozmowa z Kojim Kamojim, w: *Co po Cybisie?*, kat. wyst., pod red. Michała Jachudy i Małgorzaty Jurkiewicz, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018, s. 315–321
- *Jestem szczęśliwa, że mogę malować*. Rozmowa z Aleksandrą Jachtomą, w: *Co po Cybisie?*, kat. wyst., pod red. Michała Jachudy i Małgorzaty Jurkiewicz, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018, s. 231–233
- *Musi być właściwie postawiona forma i kolor*. Rozmowa ze Stefanem Gierowskim, w: *Co po Cybisie?*, kat. wyst., pod red. Michała Jachudy i Małgorzaty Jurkiewicz, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018, s. 69–71

- *Od rysunku się zaczyna*. Rozmowa z Jackiem Waltosiem, w: *Co po Cybisie?*, kat. wyst., pod red. Michała Jachuły i Małgorzaty Jurkiewicz, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018, s. 223–229
- *Wszystkie sklepy zawalone były Cybisami!* Rozmowa z Tomaszem Ciecierskim, w: *Co po Cybisie?*, kat. wyst., pod red. Michała Jachuły i Małgorzaty Jurkiewicz, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018, s. 197–203

Olga Wysocka

- *Czas jest szybszy niż my*. Rozmowa z Leonem Tarasewiczem, w: *Co po Cybisie?*, kat. wyst., pod red. Michała Jachuły i Małgorzaty Jurkiewicz, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2018, s. 189–195

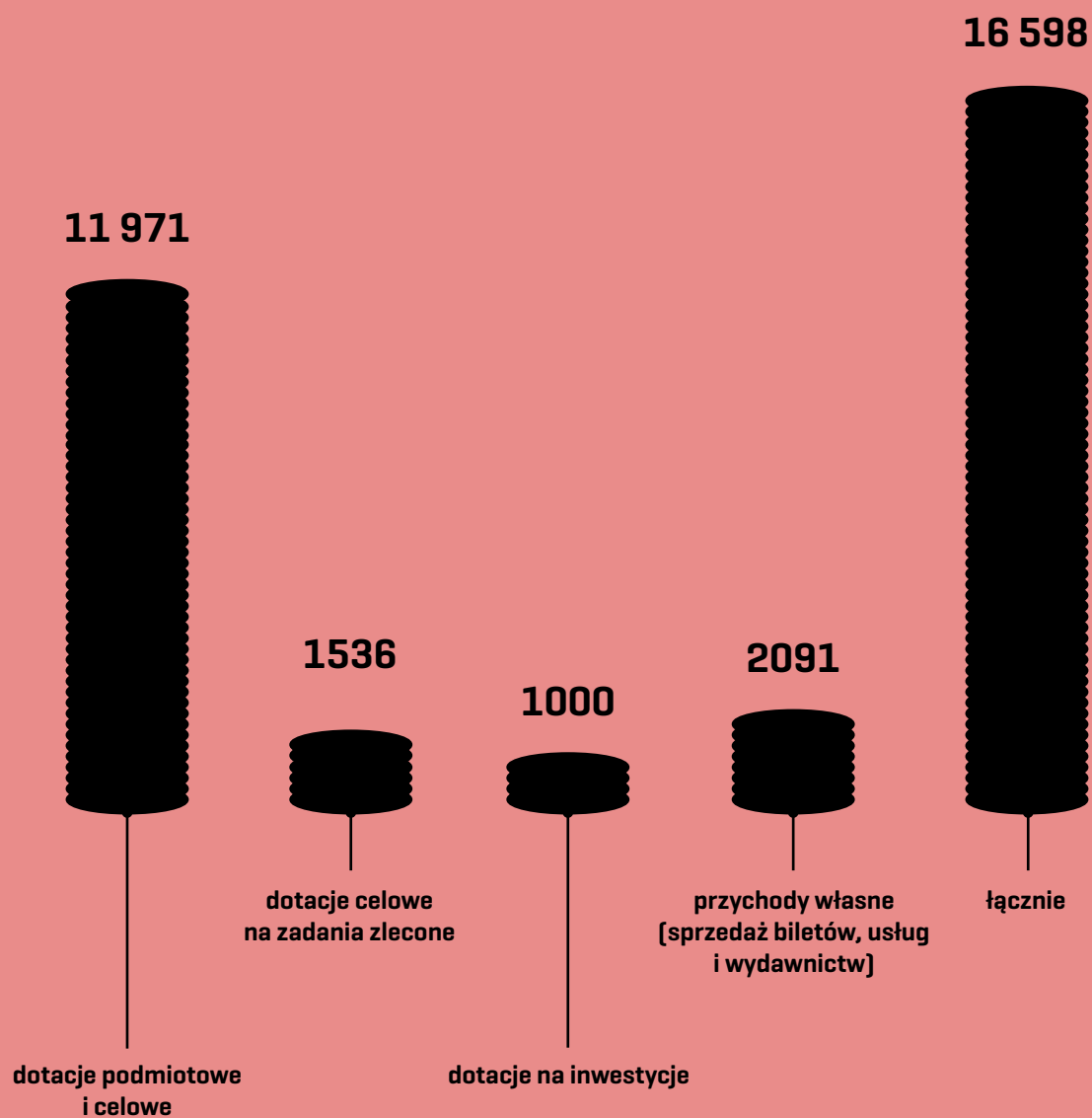

Konrad Smoleński, *All for Money/Money for Nothing*, 2016, kolaż, kolekcja Zachęty. Fot. Marek Krzyżanek

Przychody

Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki w 2018 roku [w tys. zł]

PARTNERZY I SPONSORZY

Zachęta jest jednostką finansowaną przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Udział Polski w 16 Międzynarodowej Wystawie Architektury w Wenecji finansuje

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Program Plac Małachowskiego 3 dofinansowano
ze środków miasta stołecznego Warszawa

Współorganizator wystawy
Sarkis. Tęcza anioła

Projekty Przyszłość będzie inna oraz

Co po Cybisie? zrealizowane w ramach

obchodów stulecia odzyskania niepodległości

Partner główny wystawy
Sarkis. Tęcza anioła

Współorganizator wystawy Przyszłość będzie
inna oraz partner wystawy Tango na 16 metrach
kwadratowych

Partner naukowy wystawy
Przyszłość będzie inna

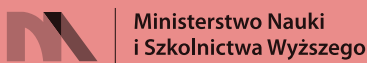
Współorganizator wystawy
Przyszłość będzie inna

Współorganizator wystawy Przestrzeń
niewysławiona oraz partner wystawy
Tango na 16 metrach kwadratowych

Patronat honorowy wystawy
Przestrzeń niewysławiona

Współorganizator wystawy
Przestrzeń niewysławiona

Partnerzy wystawy
Tango na 16 metrach kwadratowych

Sponsor wystawy
Wszystko widzę jako sztukę

Współorganizator wystawy Won Seoung Won,
Anna Panek. Niespodziewane spotkanie

Partnerzy wystawy
Plac Małachowskiego 3

Patronat honorowy nad konferencją
Sztuka edukacji.

Partner wspierający zakup dzieł sztuki do kolekcji Zachęty oraz
wystawę Dzikość serca. Portret i autoportret w Polsce po 1989 roku

Doradca prawny galerii

Sponsor Miejsca Projektów Zachęty

Partnerzy galerii

Sponsorzy wernisaży

Patroni medialni

Współorganizatorzy i partnerzy poszczególnych wystaw i wydarzeń

Raport roczny 2018

opracowanie i redakcja: zespół Zachęty

projekt graficzny: Magdalena Piwowar

fotografie z archiwum Zachęty: Jakub de Barbaro, Małgorzata Bogdańska-Krzyżanek, Paulina Celińska, Jakub Certowicz, Patryk Grochowalski, Joanna Egit-Pużyńska, Bartosz Górka, Frederik Gruyaert, Genevieve Hanson, Magda Hueckel, Marek Krzyżanek, Maciej Landsberg, Sebastian Madejski, Michalina Musielik, Joanna Rogozińska, Aleksandra Rostek, Daniel Rumiancew, Zofia Sikorska, Maria Świerżewska, Iza Tarasewicz, Weronika Wysocka, Anna Zagrodzka, Anna Zdzieborska

łamanie: Piotr Antonów, Krzysztof Łukawski

opracowanie zdjęć do druku: Tatarak

druk: Argraf, Warszawa

Publikacja dostępna na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 3.0 Polska

ISBN 978-83-64714-80-1

